

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ ANA BİLİM DALI

117006

**KENTLEŞME SÜRECİ İLE EĞİTİM VE SOSYO-EKONOMİK
YAPI FARKLILAŞMASININ İZMİR ANAKENT TOPLUMUNDA
SORGULANMASI**

117006

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Nalan KADİROĞLU

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Erkan ŞEN

İZMİR

2002

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kentleşme Süreci İle Eğitim ve Sosyo- Ekonomik Yapı Farklılaşmasının İzmir Anakent Toplumunda Sorgulanması**” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını, yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

15/05/2002
NK
Nalan KADIOĞLU

TUTANAK

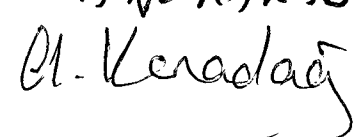
Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 15.../05.../2002 tarih ve 15... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmenliği'nin 18... maddesine göre Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Yüksek Lisans öğrencisi Nalan KADİROĞLU'nun Kentleşme Süreci İle Eğitim ve Sosyo-Ekonomik Yapı Farklılaşmasının İzmir Anakent Toplumunda Sorgulanması konulu tezi incelemiş ve aday 31.../05.../2002 tarihinde, saat 19...:30 'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan ana bilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin ~~başarılı~~... olduğu oy birliği / ~~çokluğu~~ ile karar verilmiştir.

BAŞKAN

Doç. Dr. Erkan SEN

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Ayşe KARADAĞ

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Nurettin ÇENELİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, hızlı kentleşme sürecinde yoğun iç göçlere maruz kalan İzmir’de toplum katmanlarındaki farklı sosyo-ekonomik yapı ve kentleşme düzeyini ortaya koymaktır.

Kentleşme olayına demografik açıdan bakıldığında, kırsal nüfusa göre kent olarak kabul edilen yerleşim yerlerinde yaşayan nüfus oranının artışı ve bu yerleşim birimlerinin sayısal artışı ele alınmaktadır. Ancak kentleşme demografik olduğu kadar; ekonomik, kültürel ve politik bir olaydır.

Türkiye kentleşme olayını 1950’li yıllardan sonra hızlı bir şekilde yaşamaya başlamıştır. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir gibi sanayi yatırımlarının yoğun olarak yapıldığı kentler kırsal alanlardan ve az gelişmiş yörelerden hızla göç almaya başlamışlardır.

Araştırma alanı İzmir Anakent bütünüdür. Araştırma kapsamında rastlantısal örnekleme ile seçilen 600 denekğin %18,67’si İzmir Anakent kökenlidir. Coğrafi bölgeler ölçütünde değerlendirildiğinde, %38,32’si Ege Bölgesi, %16,16’sı Doğu Anadolu ve %14,33’ü İç Anadolu Bölgelerinden İzmir Anakente kesin göçle gelmişlerdir.

Anket sonuçlarına göre, deneklerin %41,00’ i kalkınmada öncelikli yörelerden; %2,17’si ise Yurtdışından gelmişlerdir. Kır-kent ayrımına göre kırsal kesimden gelenlerin oranı %49,67’dir. Kırsal yörelerden ve kalkınmada öncelikli yörelerden gelenler içerisinde marjinal kesimde çalışanların payı yüksektir.

Anket uygulamasından elde edilen sonuçlar İzmir’de kentleşme hareketinin 1950 yılından sonra hızlanmaya başladığını ortaya koymaktadır. En fazla göçün yaşandığı 1991-2000 yılları arasında gelenlerin oranı %36,27’dir. Anket kapsamında yer alan deneklerin %25,94’ü İzmir Anakente daha önce en az bir defa çalışmak amacıyla gelmiştir.

Kapsam içerisindeki denekler arasında erkek sayısı fazladır (%78,16). Yaş grupları itibarıyla 26-45 yaş grubunun %74,65 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Anket uygulaması geleneksel aile yapısının kentsel çevrede çözüldüğü, 1-5 kişilik ailelerde yaşayanların %84,67'lik pay tuttuğunu ortaya koymaktadır. Tek çocuklu ailelerin oranı fazladır (%28,16). Ancak deneklerin %15,00' ı en az bir akrabanın bulunduğu hanelerde yaşamaktadır.

Gerek denekler, gerekse eşleri içerisinde ilköğretim mezunu olanların oranı yüksektir. Deneklerde bu oran %25,62 iken eşlerinde %39,56'ya yükselmektedir. Denek eşlerinin %65,23'ünün ev hanımı olduğu dikkati çekmektedir.

Katman- eğitim ilişkisi bakımından; düşük gelir gruplarının, eğitim seviyelerinin de düşük olduğu, eğitim ile yapılan işin ters orantılı olduğu görülmektedir.

Deneklerin %47,83'ünün hanelerinde sadece denek çalışmakta, %40,83'ünde ise denek ile beraber, çalışan bir kişi daha bulunmaktadır.

Deneklerin %31,33'ü SSK, %27,67'si Emekli Sandığı, %18,33'ü Bağ-Kur'a ve %2,33'ü özel teşebbüs kapsamında sosyal güvence sahibi iken %20,33'ünün hiçbir güvencesi yoktur.

Denekler içerisinde 101-300 milyon arası aylık kazanç elde edenlerin oranı %71,16'dır. Düşük statülü işlerin düşük gelir gruplarında yer aldığı göze çarpmaktadır.

İzmir Anakente göç yoluyla gelen deneklerin %25,45'i kesin göç öncesinde memur iken, %19,59'u öğrenci, %11,94'ü tarım-hayvancılık, %11,26'sı işçi, %10,36'sı serbest, %3,83' esnaf ve %3,83'ü de marjinal işlerle geçimini sürdürmüşlerdir. %11,49'luk bir kesim ise göç öncesinde işsizdir.

Deneklerin %89,83'ü ek iş yapmamakta; ek iş yapanların %26,23'ü ilk sırada serbest meslek gruplarında da çalıştıkları görülmektedir. Ek iş olarak marjinal kesimde çalışanların payı %22,95'tir.

Deneklerin %42,50'si imar-planlı evde ev sahibi olarak otururken; %9,33'ü gecekonduda ev sahibidir. İmar-planlı evde kiracı olarak oturanların oranı %24,83 iken,

gecekonduda kiracı olanların %11,83'lük pay tuttuğu görülmektedir. Öte yandan konutun tür ve mülkiyeti katmanla doğrudan ilişkilidir. Başka bir deyişle yüksek statülü meslek gruplarında çalışanların imar planlı evlerde çoğunlukla ev sahibi olarak oturduğu görülmektedir. Konut sahibi denekler %33,86'sını mülkiyetinde başka konutları da vardır.

Denekler içerisinde yazlık mesken sahibi olma oranı %9,17'dir . bu gruptakilerin %48,28'i 1996-2000 yılları arasında yazlık konut sahibi olmuştur. Deneklerin %35,00' ı özel otomobil sahibidir. Özel otomobil sahibi olmada da 1996-2000 yılları arası; %58,10'luk pay tutmaktadır.

İzmir Anakente göç yoluyla gelen deneklerin %77,94'ünün kentte en az bir akrabası bulunmaktadır. Aynı gruptaki deneklerin %78,88'i belirli zaman aralıklarında memleketlerine gidip gelmektedir. Diğer yandan deneklerin %81,50'si tamamen ya da belirli konularda hanelerinde geldikleri yörelerdeki gelenekleri sürdürmeye çalışmaktadır.

Deneklerin %94,50'sinde sabit telefon bulunurken; en az sahip olunan iletişim aracı %14,00 ile Internet' tir. Anket sonuçları en fazla okunan yazılı iletişim aracının gazeteler olduğunu ortaya koymaktadır. Hiç okunmayanlar arasında ise felsefe-psikoloji ile araştırma-inceleme kitaplarının ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Anket uygulanan deneklerin %60,16'sı herhangi bir sivil toplum örgütüne üye olmadığını göstermektedir. En fazla katılım düzeyine sahip sosyo- kültürel etkinlikler içerisinde ilk sırada semt pazarları ve camiler yer almaktadır.

Denekler arasında en fazla tüketilebilen besin maddesi ekmek iken en az tüketilebileni et ve balıktır.

Sağlık hizmetleri almak için en fazla başvuru yapılan sağlık kuruluşları içerisinde ilk sırada sağlık ocakları gelmektedir (%24,17). Bunu %24,00 ile SSK hastaneleri ve %23,17 ile Tıp Fakülteleri hastaneleri izlemektedir.

İzmir'in sunduğu kentsel olanaklardan deneklerin %23,67'si hiç memnun değilken; %27,50'si İzmir'de yaşamaktan memnun değildir.

SUMMARY

The objective of this paper is to expose the different socio-economic structure and the urbanization level in social layer of İzmir which is subjected to the condense domestic emigration in the rapid urbanization process.

If urbanization is considered from the demographic side it is dealt with the increase in the rate of population in landed regions which are accepted as city in accordance with rural population and the numeral increase of this landed regions. Although, urbanization is a demographic incident, it is also economic, cultural and political.

Turkey began to live the urbanization process rapidly after 1950's. Especially the cities which are condensely given industrial investment such as İstanbul, Ankara, İzmir are subjected with the immigration from the rural regions and the under developed parts of the country.

The domain of this search is the entire of İzmir metropolis. 18.67% of 600 trials chosen in a casual way in extense of this research is İzmir Metropolis extraction. Appericiated in the criterion of Geographical Regions, 38,32% of this trials emigrate to İzmir from Aegean Region, 16.16% from East Anatolia Region and 14.43% from Middle Anatolia Region.

According to the investigation results, the 41.00% of the immigrants come from the sides which has priority in reconstruction and the 2,17% come from other countries. According to the countryside-city distinction, the rate of the immigrants. From rural regions is 49.67%. The share of the workers in the marginal section is high among the immigrants come from the rural regions and the sides which has the priority in reconstruction.

The results obtained after investigation shows that the urbanization movement in İzmir is accelerated after the year 1950. The rate of the immigrants, between the years 1991-2000 which the immigration occurred in the highest level, is 36.27%. 25.94%

of the trials in the extense of the research have come to İzmir Metropolis at least once for working.

Among the trials in this search the number of the male is more than female trials (78.16%). 74,65% of them are between the age of 26-45.

The application of this investigation exposes that the traditional family structure disintegrates in the urbanized environment and the rate of the people live in families with 1 to 5 members. The rate of the families with a single child is fairly high (26,16%) but 15,00% of the trails live at least one of the reletives in a hause.

Whether the trials or their spouses mostly graduated from Primary Scholl. While this rate is 25,62 % in trails, the rate increases to 39,56%in their spouses. It's strange that 65,23% of the trails' spouses are housewife.

From the level- education relation point of view. It is observed that low income groups also have low education level and there is an opposite propartion between education and job.

In 47,83% of the trails' house, only trail works and in 40,83% there is one more person who gains money with trail.

31,33% of the trails have assuarence from SSK, 27,67% from Emekli Sandığı, 18,33% from Bağ-Kur and 2,33% from Private institutions however 20,33% of the trials has no social assuarence.

The rate of the trials who gain 101-300 million Turkish Liras in a month is 71,16%. It is conspicuous that low status works take part in low income groups.

Before the final emigration 25,45% of the trials worked as officer, 19,59% as a student, 11,94% as a farmer, 11,26% worker, 10,36% independet, 3,83% as a tradesman, 3,83% gain money from marginal works and 11,49% of tis group was unemployed.

42,50% of the trials live in reconstructed houses as an onwer and 9,33% of them are owner of squatter's houses. The rate of the trials living in reconstructed houses as a tenant is 24,83% and the share of the tenants in squatter's house is 11,83%. On the

other hand, the type and the possession of the residence is closely related to the social level. To say in an other statement, the employees in the high status occupation groups, mostly live in reconstructed house as an owner. 33,86% of the house owner trials have also other residences.

The rate of the trials who have summer houses is 9,17%, 48,28% of this group own this summer houses between the years 1996-2000. 35,00% of the trials have their own cars and 58,10% of them own them between the years 1996-2000.

77,94% of the trials immigrate to İzmir have at least one relatives in the metropolis. 78,88% of this immigrants visit their hometowns periodically. On the other hand, 81,50% of the trials try to continue their all traditions or at least most of them in their houses in metropolis.

While 94,50% of the trials have settled telephone in their houses, their less commonly used communication mean is internet in the rate of 14,00%. The results of this investigation indicates that mostly read printed communication item is newspaper. Among the least read ones, philosophy- psychology and study- research books come first.

60,16% of the trials in the extense of this investigation are not member of onycivil society organization. Mostly joined socio-cultural activites are visiting regional bazaars and mosques.

While the mostly consumed food is bread, the least consumed food is meat and fish.

Among the health services, mostly applied health foundation is health home. (24,17%). It's followed by SSK hospitals with 24,00% and Medicine Faculty Hospitals with 23,17%.

While 23,67% of the trials are not totally pleased, 27,50% of them are not satisfied from the opportunities that İzmir metropolis offers.

ÖNSÖZ

Son bir buçuk asırdır endüstriyel gelişimin kent yaşamı üzerine etkileri kent bilimi ile uğraşanları geniş kapsamlı kuramsal analizlere yöneltmiştir. Hızlı göçlerle kırdan kentlere akan nüfusun, toplumsal yapısında meydana gelen değişimlerle beraber; yalnızca nerede yaşamak üzere yer değiştirdikleri değil, aynı zamanda nasıl yaşadıklarıyla da ilgilenilmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hızla artan kentleşme hareketine paralel olarak, farklı bilim dalları bu olguyu farklı yaklaşımlarla irdelemişlerdir.

Bu araştırma ile İzmir Anakent bütününde farklı katmanların kentleşme, eğitim ve sosyo-ekonomik yapıları coğrafi bir yaklaşımla incelenmiştir.

Araştırmanın her aşamasında, görüş ve eleştirileriyle değerli katkılarını gördüğüm danışman hocam Doç. Dr. Erkan ŞEN'e teşekkürlerimi sunuyorum. Diğer taraftan büyük yardımlarını gördüğüm hocam Prof. Dr. İbrahim ATALAY'a, Yard. Doç. Dr. İsmail BULDAN'a, Yard. Doç. Dr. İhsan Köksal ALPAYDİN'a, Yard. Doç. Dr. Nevzat GÜMÜŞ'e, Yard. Doç. Dr. Hasan ÇUKUR'a, Yard. Doç. Dr. Adnan SEMENDEROĞLU'na, ve Arş. Gör. Raziye OBAN'a teşekkür ederim.

Her zaman olduğu gibi, çalışmalarım sırasında da desteklerini esirgemeyen aileme şükranlarımı sunuyorum.

15/05/2002

Nalan KADİROĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ÖNSÖZ.....	XI
İÇİNDEKİLER.....	XII
ÇİZELGE VE ŞEKİLLER.....	XVI

GİRİŞ.....	1
1. Araştırma Alanının Konumu	1
2. Araştırmanın Kapsamı	1
3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
4. Araştırmanın Yöntemi	3
5. Literatür Tarama	4
5.1. Haritalar	4
5.2. Önceki çalışmalar	4
1.BÖLÜM: TANIMLAR- KAVRAMLAR VE KENTLEŞME İLE İLGİLİ	
GENEL ÖZELLİKLER.....	7
1.1. Kent- Kentleşme- Kentleşme	7
1.2.Kentleşmeyi Yaratan Faktörler.....	10
1.3.Türkiye’de Kentleşmeyi Yaratan Faktörler	11
1.4. Gelişmişlik- Azgelişmişlik Açısından Kentleşme ve Türkiye Kentleri.....	18
1.5. Kentli Olma Bilinci ve Kent Kültürü	20
1.6. Kentleşmenin Yarattığı Temel Sorunlar.....	22
1.6.1. İşsizlik	23
1.6.2. Gecekondulaşma	25
1.6.3. Kentle Bütünleşememe	27
1.6.4. Altyapı Yetersizlikleri ve Çevre Sorunları	28
2. BÖLÜM: İZMİR’ İN KENTSEL GELİŞİM SÜRECİ.....	30
2.1. Kuruluşundan 19. Yüzyıla Kadar İzmir	30
2.2. 19. Yüzyıl Başlarından 1950 Yılına Kadar İzmir	32
2.3. 1950-1980 Yılları Arasında İzmir	35
2.4. 1980’den Günümüze Değın İzmir	39

3.BÖLÜM:İZMİR ANAKENT TOPLUMUNDA ÇALIŞAN KESİMİ	
OLUŞTURAN KATMANLARDA SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPI	
İLE KENTLEŞME DÜZEYLERİNİN SORGULANMASI.....	44
3.1. Sosyal Yapı	44
3.1.1. Doğum Yerlerine Göre Kökenleri	44
3.1.1.1. Doğdukları İllere Göre Deneklerin Kökenleri	44
3.1.1.2. Doğdukları Coğrafi Bölgelere Göre Kökenleri	48
3.1.1.3.Kalkınmada Öncelikli Yörelere Göre Kökenleri	50
3.1.2. Kır-Kent Kökenli Oluşa Göre Dağılımları	53
3.1.3. Kesin Göç Yılları ve Kesin Göç Öncesi Geliş Sıklıkları	54
3.1.4. Cinsiyet Dağılımları	56
3.1.5. Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	56
3.1.6. Medeni Durumları	57
3.1.7. Deneklerin Aile Tiplerine Göre Dağılımları	58
3.1.7.1. Hane Nüfus Büyüklükleri	58
3.1.7.2.Hanede Yaşayan Çocuk Sayısına Göre Dağılımları	60
3.1.7.3.Hanede Yaşayan Akraba Sayıları	61
3.1.8. Eğitim Düzeyleri	62
3.1.8.1. Deneğin Eğitim Düzeyi	62
3.1.8.2. Denek Eşlerinin Eğitim Düzeyleri ve Meslek Gruplarına Dağılımları	63
3.2. Ekonomik Yapı	65
3.2.1. Hanede Çalışan Sayısı ve Çalışanların Sosyal Güvenlik Durumları	65
3.2.1.1. Deneklerin Bağlı Oldukları Sosyal Güvenlik Kurumları	67
3.2.1.2. Deneklerin Bulundukları Katmanlarda Çalıştıkları Süreleri ile Sosyal Güvenlik Kurumlarına Bağlı Oluş Süreleri	68
3.2.2. Aylık Ortalama Kazanç Seviyesi	70
3.2.3. Deneklerin Kesin Göç Öncesi Çalıştıkları İş Kollarına Göre Dağılımları	74
3.2.4. Deneklerin Yurtdışında Çalışma Durumları	75
3.2.5. Deneklerin Ek İş Faaliyetlerine Yönelim Durumları	76
3.2.6. Deneklerin Yaşadıkları Eve İlişkin Mülkiyet Durumları	76
3.2.6.1. Konut Sahibi Olanların Konut Edinme Yılları	78
3.2.6.2. Konut Sahibi Olanların Mülkiyetlerinde Bulunan Konut Sayısı	79

3.2.6.3. Deneklerin Yazlık Ev Sahibi Olma Durumları ve Yazlık Meskenlerinin Dağılışı.....	80
3.2.6.4. Yazlık Mesken Sahibi Olanların Mesken Edinme Yılları	82
3.2.7. Deneklerin Özel Oto Sahibi Olma Durumları ve Bunları Edinış Yıllarına Göre Dağılımları	83
3.3. Kentleşme Düzeyi İle İlgili Bazı Değerlendirmeler	84
3.3.1. Deneklerin İletişim Araçlarına Yönelim Edinme Durumları	84
3.3.1.1. Deneklerin Kitle İletişim Araçlarına Yönelim ve Edinme Durumları.....	84
3.3.1.2. Deneklerin Yazılı İletişim Araçlarına Yönelim Durumları	85
3.3.2. Deneklerin Çeşitli Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Olma Durumu ve Sosyo-Kültürel Eylemlere Katılım Düzeylerine Dağılımı	88
3.3.2.1. Deneklerin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Oluş Durumlarına Dağılımı	88
3.3.2.2. Çeşitli Sosyal ve Kültürel Eylemlere Katılım Durumları	90
3.3.3. Deneklerin Geleneksel Değerlere Karşı Tutumları	93
3.3.3.1. Deneklerin Doğdukları Yer ile İlişkilerini Sürdürme Eğilimleri	93
3.3.3.1.1. İzmir’de Yaşayan Akraba Sayıları.....	93
3.3.3.1.2. Doğdukları Yere Gidiş Sıklıkları ve Ne Kadar Zamandır Gitmedikleri.....	94
3.3.3.2. Deneklerin Yaşadıkları Hanelerde Gelenekleri Sürdürme Eğilimleri.....	96
3.3.4. Deneklerin Beslenme Düzeyleri ve Kentsel Sağlık Hizmetlerine Yönelim Düzeyleri.....	97
3.3.4.1. Sağlık Hizmetleri Almak İçin Sık Gidilen Sağlık Kurumlarına Göre Dağılışı.....	97
3.3.4.2. Deneklerin Temel Besin Maddelerini Tüketim Düzeylerine Göre Dağılışı	98
3.3.5. Deneklerin Kentsel yaşam Olanaklarını Değerlendiriş ve Memnuniyet Durumları	102
3.3.5.1. Deneklerin Yaşam Standartlarına Bakışı	102
3.3.5.2. İzmir’ de Olmaktan Memnuniyet	104
BÖLÜM 4: İZMİR ANAKENT TOPLUMUNDA KENT TOPLUMUNU OLUŞTURAN KATMANLARDA SOSYO-EKONOMİK YAPI FARKLIlaşMASI.....	105
4.1. Katman- Coğrafi Bölge.....	105

4.2.Katman- Kalkınmada Öncelikli İller İlişkisi	108
4.3. Katman- Kır/Kent Köken İlişkisi	112
4.4. Katman- Eğitim İlişkisi	114
4.5. Katman- Konut Tür ve Mülkiyet İlişkisi	116
4.6. Katman-Yaş Grupları İlişkisi	119
4.7. Katman- Aylık Kazanç İlişkisi.....	121
4.8. Katman- Göç Yılı İlişkisi	124
5. SONUÇ	127
6: KAYNAKLAR	131
EK (ANKET ÖRNEĞİ)	136

ÇİZELGE VE TABLOLAR

1. ÇİZELGELER

Çizelge 1: Sayım Yıllarına Göre Şehir ve Köy Nüfusları, Toplam İçindeki Oranları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları	15
Çizelge 2: Türkiye'de Gecekondu ve Gecekondu Nüfus	27
Çizelge 3: Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları.	46
Çizelge 4: Deneklerin doğdukları coğrafi bölgelere göre dağılımı.	48
Çizelge 5: İzmir Anakente Çalışmak Amacıyla Gelen Deneklerin Geliş Sıklıkları	56
Çizelge 6: Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Dağılımı	57
Çizelge 7: Deneklerin Aile Büyüklüklerine Dağılımı	60
Çizelge 8: Deneklerin Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı.	61
Çizelge 9: Deneklerin Aile İle Beraber Yaşayan Akraba Sayılarına Dağılımı.	62
Çizelge 10: Deneklerin Ailelerinde Çalışanların Sosyal Güvence Durumu	67
Çizelge 11: Deneklerin ailelerinde çalışanların sosyal güvenlik kurumlarına dağılımı	67
Çizelge 12: Deneklerin Sosyal Güvenceli Yıl Sayısına Dağılımı	69
Çizelge 13: Deneklerin Bulundukları Katmanlarda Çalışma Sürelerine Dağılımı.	70
Çizelge 14: Deneklerin Mülkiyetindeki ikinci konutun sayısal dağılımı	80
Çizelge 15: Yazlık Meskenlerin İllere Dağılımı	81
Çizelge 16: Deneklerin Çeşitli İletişim Araçlarına Sahip Olma Durumu	85
Çizelge 17: Deneklerin Çeşitli Basın Araçlarını Okuma Düzeylerine Dağılımı.	87

Çizelge 18: Deneklerin Çeşitli Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Oranları.	90
Çizelge 19: Deneklerin Çeşitli Sosyo-Kültürel Eylemlere Katılım Düzeylerine Dağılımı	92
Çizelge 20: Deneklerin İzmir Anakentte Yaşayan Akraba Sayısına Dağılımı.	94
Çizelge 21: : Deneklerin Doğdukları Yere Gitmeyişi Sürelerine Dağılımı	96
Çizelge 22: Deneklerin Çeşitli Besin Maddelerini Tüketim Düzeylerine Dağılımı.	101
Çizelge 23: Deneklerin İzmir Anakentin Olanaklarını Değerlendirme Durumları.	102
Çizelge 24: Göç yoluyla gelen nüfusun katmanlara dağılımı	124

2. ŞEKİLLER

Şekil 1: İzmir Anakentinin Coğrafi Konumu.	6
Şekil 2: Türkiye’de Mutlak Nüfus Artış Hızı.....	16
Şekil 3: Türkiye’de 10.000+ Nüfus Kriterine Göre Yıllara Göre Kent Sayısındaki Değişiklikler	17
Şekil 4: İzmir İlinde 1927-1950 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı.....	34
Şekil 5: İzmir’de 1927-1950 Yılları Arasında Kentsel Nüfus Miktarları.	35
Şekil 6: İzmir İlinde 1950-1980 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı.	37
Şekil 7: İzmir Kentinin 1950-1980 Yılları Arasındaki Nüfus Miktarları.	39
Şekil 8: 1980-1997 Yılları Arasında İzmir Kenti Nüfusu.	40
Şekil 9: İzmir ‘de 1980-1997 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfus Oranları.....	41
Şekil 10: İzmir Kent Nüfusunun Artış Hızı (1950-1997).	42
Şekil 11: İzmir’in Kentsel Gelişimi.	43
Şekil 12: Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları.	47
Şekil 13: Kalkınmada Öncelikli Yörelere Göre Deneklerin Kökenleri.	50
Şekil 14: 1999 Yılı İtibarıyla Kalkınmada Öncelikli Yörelere	52
Şekil 15: Deneklerin Kır/Kent Kökenlerine Göre Dağılımı..	53
Şekil 16: Deneklerin İzmir’e Kesin Göç Yıllarına Dağılımı.	55

Şekil 17: Deneklerin Medeni Durumları.	58
Şekil 18: Deneklerin Aile Büyüklüğü.	59
Şekil 19: Deneklerin Eğitim Durumlarına Dağılımı.	63
Şekil 20: Denek Eşlerinin Eğitim Durumlarına Dağılımı.	64
Şekil 21: Deneklerin Eşlerinin Mesleklere Dağılımı.	65
Şekil 22: Denek Ailelerinde Çalışanlar Sayısının Dağılımı.	66
Şekil 23: Deneklerin Sosyal Güvenlik Durumlarına Dağılımı.	68
Şekil 24: Deneklerin Aylık Ortalama Kazanç Gruplarına Dağılımı.	71
Şekil 25: Denek Eşlerinin Aylık Ortalama Kazanç Gruplarına Dağılımı.	72
Şekil 26: Aile İle Beraber Yaşayan Çocuk ve Akrabaların Aylık Kazanç Gruplarına Dağılımı.	73
Şekil 27: Kesin Göç Öncesi Deneklerin Çalıştıkları Mesleklere Dağılımı.	75
Şekil 28: Ek-İş Yapan Deneklerin Dağılımı.	76
Şekil 29: Deneklerin Oturdıkları Evin Mülkiyet ve Statüsü.	78
Şekil 30: Deneklerin Konut Edinme Yılları.	79
Şekil 31: Yazlık meskenlerin illere dağılımı.	80
Şekil 32: Deneklerin Yazlık Meskenlerini Alış Yıllarına Dağılımı.	83
Şekil 33: Deneklerin Özel Otomobil Alış Yıllarına Dağılımı.	84
Şekil 34: Deneklerin Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Düzeylerine Dağılımı.	89
Şekil 35: Deneklerin İzmir Anakentte Akrabalarının Bulunması Durumu.	93
Şekil 36: Deneklerin Memleketlerine Gitme Sıklıkları.	95

Şekil 37: Deneklerin Bulundukları Hanelerde Gelenekleri Sürdürme Eğilimlerine Dağılımı.	97
Şekil 38: Deneklerin Sağlık Hizmeti Almak İçin En Çok Başvurdukları Sağlık Kuruluşlarına Dağılımı.	98
Şekil 39: İzmir Anakepte Göçle Gelen Deneklerin Kentin Sunduğu Olanakları Değerlendirme Durumları.	103
Şekil 40: Katmanlarda Coğrafi Bölgelere Göre Köken.	107
Şekil 41: Katmanların kalkınmada Öncelikli illere Göre Kökenleri.	110
Şekil 42: Kalkınmada Öncelikli İl Doğumlarının Katmanlara Dağılımı.	111
Şekil 43: Katman- Kır/kent ilişkisi.	113
Şekil 44: Katmanların Eğitim Gruplarına Dağılımı.	115
Şekil 45: Katman- Konut Mülkiyet ilişkisi.....	118
Şekil 46: Katman- Yaş ilişkisi	120
Şekil 47: Katman-Kazanç ilişkisi.	123
Şekil 48: Katman-Göç Yılı.	126

GİRİŞ

1. Araştırma Alanının Konumu

Araştırma alanı Ege Bölgesinin Asıl Ege Bölümünün batısında yer alan ve İzmir Körfezini çevresinde 269 kilometrekarelik alanı kapsayan İzmir Anakent bütünüdür. İzmir kent alanı güneyde Cuma Ovası depresyonu ve Kemalpaşa (Nif) Dağı, batıda Kaynaklar Köyü-Sarnıç istikametini izleyen hat ile doğuda Bornova Ovasının Manisa Dağı ile birleştiği tepelik alan, kuzeyde Yamanlar Dağının güney uzantıları ve Menemen Deltasının güneyi, batıda ise Seferihisar depresyonun kuzey ucu ve Ege Denizi ile sınırlandırılmıştır (Şekil 1).

2. Araştırmanın Kapsamı

Endüstrileşmiş ülkelerde 18. yy. sonlarına doğru başlayan kentleşme ve kırsal alanlardan kentlere göç hareketi, gelişmekte olan ülkelerde ve bu arada Türkiye’de 1950 yılından sonra hızla ortaya çıkmaya başlamıştır. 1950 yılından sonra özellikle İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere pek çok kent birer çekim merkezi haline gelmiştir. Bu durum kentlerin nüfusu, alansal gelişimleri ve ekonomik işlevleri açısından olduğu kadar, sosyal bakımdan da incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Araştırma İzmir Anakent bütünündeki çalışan kesimi oluşturan altı meslek katmanından (işçi, memur, serbest, esnaf, marjinal, emekli) görüşülen toplam 600 deneğe uygulanan anketlerin analizini kapsamaktadır. Bu altı meslek katmanında 103 işçi, 111 memur, 100 serbest meslek, 104 esnaf, 93 marjinal kesim çalışanı ve 89 emekliden oluşmaktadır. Gerek araştırma alanının genişliği gerekse anket uygulaması sırasında belirli katmanlara ulaşmada anket uygulamasını gerçekleştirenlerin çeşitli zorluklarla karşılaşmaları gibi teknik aksaklıklar nedeniyle her bir meslek katmanına eşit sayıda anket uygulaması gerçekleştirilememiştir.

Anket uygulaması 2000 yılının Kasım - Aralık aylarında, anket uygulama deneyimleri kazandırılan coğrafya bölümü 2.ve 3. sınıfı öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırma İzmir Anakente bağlı dokuz ilçede gerçekleştirilmiştir. İzmir Büyükşehir kapsamında yer alan bu ilçeler; Güzelbahçe, Balçova, Narlıdere, Gaziemir, Çiğli, Karşıyaka, Bornova, Konak ve Buca'dır. Araştırma sonucu elde edilen bulgular, İzmir Anakent toplumuna ilişkin sosyo-ekonomik ve kültürel yapıyla ilişkili genel değerlendirmeleri kapsamaktadır. Ancak bu çalışmada İzmir Anakente bağlı ilçelerle ilgili herhangi bir yapısal analiz yapmaya gidilmemiştir, eğer araştırmada anket uygulanan denek sayısı fazla olarak seçilseydi elbette bu ilçelerle ilgili detaylı analizler yapılabilirdi. Aynı şekilde yukarıda belirtilen gerekçelerle araştırmada merkez- çevre; gecekondu-planlı yerleşimler ayrımını detaylı ve karşılaştırmalı olarak işlenmemiştir. Araştırma bulguları sonucunda;

1- a. İzmir Anakent bütününde çalışan kesimi oluşturan meslek katmanlarında (toplam 600 denegin) sosyal yapı incelenmiştir (deneklerin doğum illerine göre kökenleri, kır-kent kökenli oluşa göre dağılımı, kente kesin göç yılları- kesin göç öncesi gelme sıklıkları, cinsiyet, yaş gruplarına dağılımı, medeni durumları, aile tipleri, deneklerin eğitim düzeyleri, denek eşlerinin eğitim düzeyleri ve meslekleri).

b. İzmir Anakent bütünü içerisinde meslek katmanlarında ekonomik yapı analizi irdelenmiştir. (ailede çalışanların sayısı ve sosyal güvenlik durumları, aylık ortalama kazanç seviyesi, kesin göç öncesi çalışılan meslek gruplarına dağılımı, yurtdışında çalışma durumları, ek-iş yapma olgusu, deneklerin yaşadıkları eve ilişkin mülkiyet durumları ve özel oto sahibi olma durumu ve ediniş yıllarına dağılımı).

c. İzmir Anakent bütününde çalışan kesimi oluşturan meslek katmanlarında kentlileşme düzeyi ve kültürel yapı incelenmiştir (deneklerin çeşitli iletişim araçlarını yönelim ve edinme durumları, çeşitli sivil toplum kuruluşlarına üye oluş durumu ve sosyo-kültürel eylemlere katılım düzeyi, geleneksel değerlere karşı tutumları, beslenme düzeyleri ve kentsel sağlık hizmetlerine yönelim düzeyleri, kentsel yaşamı değerlendiriş)

2. İzmir Anakent bütününde çalışan kesimi oluşturan meslek katmanlarında katman- eğitim, katman- göç yılı, katman-ev mülkiyet statüsü, katman- aylık ortalama kazanç, katman- kalkınmada öncelikli iller, katman- kır/kent köken, katman-coğrafi bölge, katman- yaş ilişkilerinin sorgulanması yer almaktadır.

3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Heterojen bir yapı özelliği gösteren İzmir kent toplumunun yapısal özelliğinin değişik meslek katmanlarında nasıl farklılaşma gösterdiği bu araştırmanın temel problemidir. Bu çalışma ile kent toplumunun kentleşme sürecinde ortaya çıkan sosyo-ekonomik yapıları ile kentleşme dereceleri saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı, kent toplumunda farklı katmanların yapısal analiziyle kentleşme-eğitim ve sosyo-ekonomik yapılarının ortaya konmasıdır. Kente yönelik bu tür sosyal içerikli analizler kent toplumunu tanımada ve kente yönelik planlama çalışmalarında daha çok dikkate alınmalıdır.

4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma verilerine, İzmir Anakent bütünü içerisinde kent toplumunun değişik özellikler gösterebileceği varsayılan katmanlarında yer alan İzmir Büyükşehir sınırları içerisinde dokuz ilçede 600 deneye uygulanan anketlerle ulaşılmıştır. Çalışmada ilk olarak, çalışmanın amacına uygun, kent toplumunun sosyal, ekonomik, kültürel yapısını ortaya koyabilecek nitelikte sorulardan oluşan anket formları düzenlenmiştir. Daha sonra hazırlanan anket formları araştırma alanında yapılan pilot çalışmalarla denenmiş ve bu çalışma sırasında ortaya çıkan sorunlar giderilip gerekli düzeltme ve değişiklikler yapıldıktan sonra anket uygulamasına geçilmiştir. Anket uygulamasında ilçelere uygulanacak anket sayısının belirlenmesinde, İzmir Anakent ilçelerinin nüfus miktarları dikkate alınmıştır. Karşıyaka, Bornova, Buca, Konak ilçelerinde 75'er; Güzelbahçe, Narlıdere, Balçova, Çiğli, Gaziemir ilçelerinde 60'ar anket uygulanmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin doğruluk dereleri, anket uygulanan deneklerin olaya samimi, içten ve ciddi yaklaşımlarına bağlıdır. Dolayısıyla görüşme öncesinde deneklere araştırmanın amacı ve önemi anket uygulamasını yapan kişiler tarafından anlatıldıktan sonra uygulama yapılmıştır. Anket uygulaması ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra, ortalamalar, oranlar ve yüzde değerler gibi hesaplamalar yapılarak, tablo ve çizelgeler oluşturulmuş, harita ve grafikler çizilmiş; elde edilen veriler yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır.

5. Literatür Tarama

Kütüphaneler ve internet aracılığıyla konu ile doğrudan ve dolaylı ilgisi bulunan kaynaklar belirlenerek incelenmiş, araştırmaya uygunluk gösterenler değerlendirilerek anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde kullanılmıştır.

5.1. Haritalar

Çalışma içerisinde yer alan haritalar, anket verilerine ve çeşitli kaynaklara dayanılarak çizilmiştir.

5.2. Önceki çalışmalar

Kent toplumunu oluşturan katmanların sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını ortaya koyabilen konu ile doğrudan ilgili çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak konu ile dolaylı da olsa ilgili, kent toplumunu tanıttıcı belli başlı çalışmalar şunlardır:

KONGAR, Emre (1972); “İzmir’de Kentsel Aile” adlı çalışmasında aile tiplerini; İzmir kentinde aile yapısının özelliklerini, diğer büyük kentlerimizle de karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Aileler arası ilişkilerin özelliklerini, ailenin hane halkı dışındaki ek kaynaklar için başvurabileceği ikinci alan olan bürokratik örgütlerle ilişkilerini ve zaman içinde kentsel ailenin nasıl bir değişim sürecini yaşayabileceğini açıklamıştır.

KIRAY, Mübeccel B. (1972); “Örgütlemeyen Kent: İzmir” adlı çalışmasında çevresi ile belirli bir ilişki düzenine sahip sanayi öncesi kenti İzmir’in nasıl bir oluşumla bugünkü az gelişmiş bir metropolitan kent haline geldiğini; bununla beraber kuruluşundan itibaren kentin alansal dağılımı ve nüfus miktarlarındaki değişimleri de açıklamıştır.

ŞEN, Erkan (1985); “Çamaltı Tuzlasında Çalışan İşçilerin Sosyo- Ekonomik Yapısı ve Tuz Üretiminin Ana Çizgileri” adlı çalışmasında, İzmir Çamaltı Tuzlasında tuz üretiminin geçtiği aşamaları, mevsimlik işçilerin sosyo- ekonomik yapısını ve kentleşme sürecindeki konumlarını ortaya koymuştur.

SEVGİ, Cezmi (1988); “Kentleşme Sürecinde İzmir ve Gecekondular” adlı çalışmasında ülkemizde kentleşme hareketi, İzmir’in kentleşme sürecindeki konumunu ve alansal gelişimi aktarılmıştır. Çalışmada İzmir gecekondualarının alansal gelişimi farklı dönemler gözönüne alınarak verilmiş, İzmir gecekondualarında yaşayan nüfusun

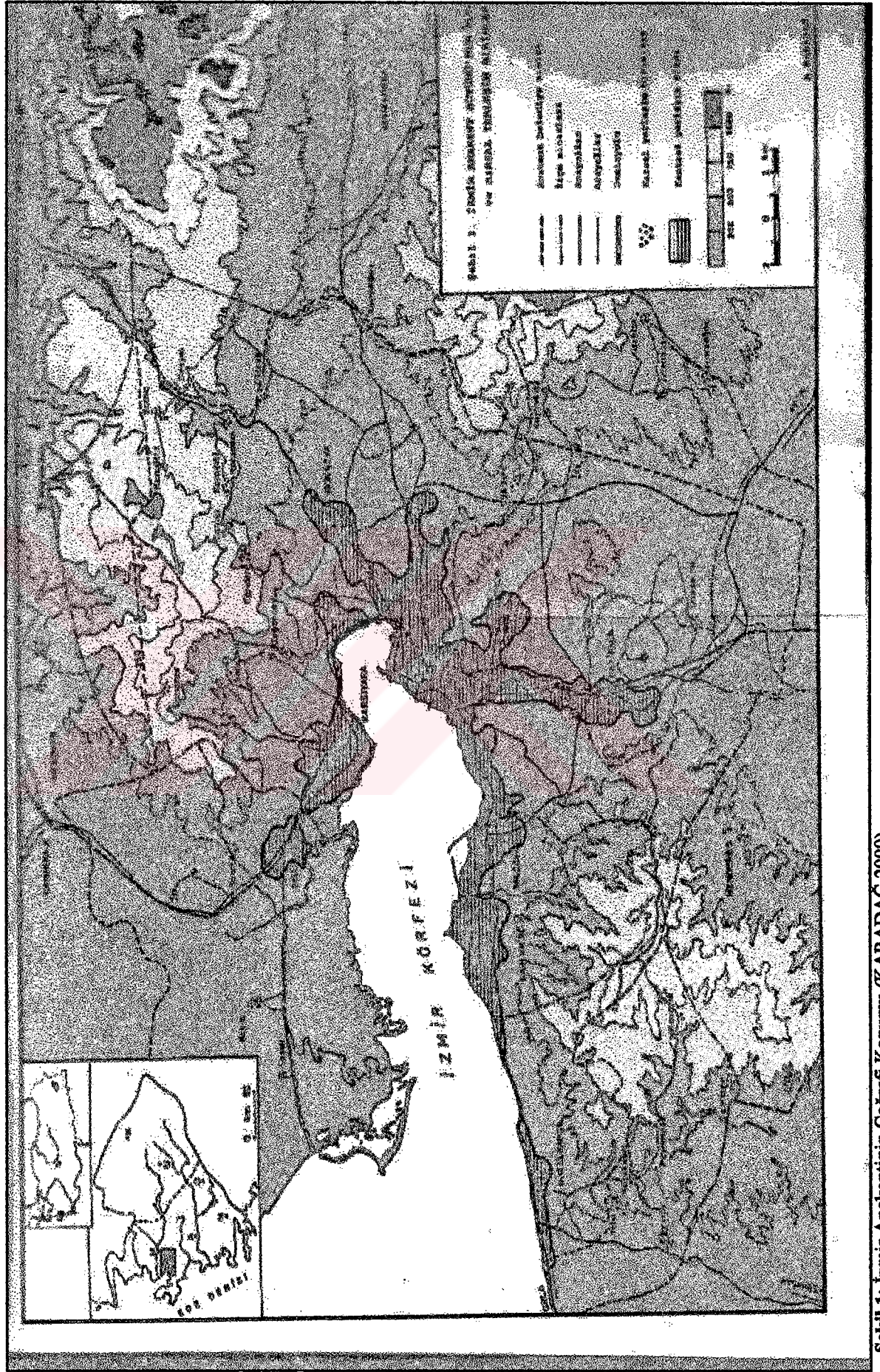
sosyo- ekonomik yapısı, kentleşme sürecindeki konumları anket verileri desteklenerek aktarılmış; gecekonduların fiziki mekan ile yapısal sorunları İzmir Büyük Kent Bütününde mahallelerin sorunları açıklanmıştır.

SÖZER, A. N. (1988); “İzmir Egenin Metropolü” adlı makalesinde, Türkiye’nin en büyük metropollerinden biri olan İzmir’in doğal çevresi, tarihsel ve mekansal gelişimi, nüfus ve kentsel doku özellikleri açıklanmış ve kentin son yıllarda iç göçlere bağlı olarak nüfusun hızla arttığını, kentsel dokunun özelliklerini kaybetmeye başladığını ve kentleşmenin beraberinde getirdiği sorunlar incelenmiştir.

YEŞİLBAŞ, Tuncay (1988); “Kentleşmenin Türk Toplumuna Üzerine Sosyo-Ekonomik ve Siyasal Etkisi” adlı yüksek lisans çalışmasında kentleşme ile ilgili genel özellikler ve Türkiye’nin kentleşme süreci incelenmiş; İzmir Büyükşehir bütününde kentleşmenin sosyo-ekonomik yapı üzerindeki etkisi ve kent toplumunun siyasal hayata katılım düzeyi incelenmiştir.

YEŞİLTUNA, Dilek Çiftçi (1994); “Kentleşme Süreci İle Kuşaklar Arası Mesleki Hareketlilik” adlı makalesinde, İzmir kentinin sanayileşme ve örgütlenme düzeyinin kentte yer alan bireylerin meslek yapılarına belli düzeyde uzmanlaşma eğilimi yarattığını belirtmekle birlikte geleneksel ekonomi ile bütünleştiğini açıklamıştır. Bu süreçte kente yönelik göçlerin kentle bütünleşmedeki konumları, kentleşme hareketinin kadınlar üzerindeki etkileri ve kent yaşamı ile çalışma yaşamı içinde yer almanın zorlukları açıklanmıştır.

KARADAĞ, Arife (2000); “kentsel Gelişim Süreci, Çevresel Etkileri ve Sorunları İle İzmir” adlı doktora çalışmasında, İzmir Anakentinin gelişim süreci kronolojik bir sıra içinde ele alınmış ve İzmir’in bugünkü durumu, yerleşim dokusundaki değişimler, kentin alansal yayılımı ve kentsel sorunları açıklanmıştır.

1.BÖLÜM: TANIMLAR- KAVRAMLAR VE KENTLEŞME İLE İLGİLİ GENEL ÖZELLİKLER

1.1. Kent- Kentleşme- Kentlileşme

Kent; kendi kendine yetmeyen bir birim, üretimde bulunan ve bunun sonucunda toplumsal ve idari yönden de çevresi üzerinde denetimci bir görev üstlenen yerleşme düzenidir (Ortaylı, 1979).

Kentler, tarımsal olmayan üretimin yapıldığı hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine varmış yerleşmelerdir (Kıray,1982).

Kentler, hangi toplum yapısı içinde ve hangi büyüklükte olurlarsa olsunlar ilk ortaya çıktıkları zamandan beri sorunları olan yerleşmelerdir. Kırsal yerleşmeler, toplumsal konumu ve yaşam kalitesinin aynı olduğu, homojen, herkesin yaşam biçimi yönünden birbirine benzediği, sakin ve düzenli bir toplumsal yaşamı sürdürürken; kentler her zaman birbirinden farklı işlevleri olan tabakalaşmış ve farklılaşmış gruplardan oluşmuştur (Kıray, 1982).

İnsanlığın yerleşik hayata geçişinin tarihi oldukça eskidir. Ancak bu yerleşmelerin şehir haline gelmesi M.Ö. 5-3.bin yılları arasında Mezopotamya’ da olmuştur. Antik çağlar hakkında fazla bir bilgi bulunmamakla beraber, MÖ. 6. yy.da Babil 350 bin, 4.yy.da Syracuse 400 bin nüfuslu birer şehirdi (Keleş, 1976). Antik çağın en büyük kenti Roma 1.5 milyon nüfusa sahipti (Yeşilbaş, 1988). Ortaçağ’ da ise Avrupa’ da genişleyen ticarete dayanan kapitalist ekonominin gelişmesi, milli devletlerin kurulması gibi nedenlerle hem şehirlerin sayısı, hem de nüfusu artmıştır (Görmez, 1991). 12. yy.da Paris, Venedik, Milano, Floransa nüfusu 100 bini aşan başlıca kentler iken, 15. yy.da Londra ve Brüksel’in nüfusu 400 bini aşıyordu. Surlarla çevrili Ortaçağ kentleri gerek savunma, gerekse güzel görünme kaygısıyla içine kapanık kentlerdir (Keleş, 1976).

Şehirlerin kurulmasında ve gelişmesinde tarımsal üretim fazlasının önemli rolü olmuştur. Tarım teknolojisinde meydana gelen gelişmeler, nüfus fazlası ortaya çıkarmış ve şehirlerin gelişmesi hızlanmıştır.

Sanayi, toplama, dağıtma, mali ve idari merkez fonksiyonları olmak üzere, şehrin çeşitli bölgeleri çeşitli fonksiyonları kazanmıştır. Mali ve idari fonksiyonları, par ekende ve toptan ticari kurumları, çeşitli haberleşme ve kültür faaliyetleri, her sosyal tabakaya ve etnik gruba ait konut alanları, ağır ya da hafif sanayi bölgeleri kendine has yerler işgal etmektedir. Çok etkili bir merkezleşme ve örgütlenme düzeni kurulmuştur. Sınıfsal yapısı ve sosyal tabakalaşma sistemi ile dikey hareketliliğe izin veren bir düzendir. Dinsel hayat, bütün düzeni etkileyen bir kurum olmaktan çıkmıştır. (Önür, 1991).

Genellikle kentler, kullanılan işgücünün verimliliği ve üretimde teknolojinin kullanılması nedeniyle sürekli ekonomik büyüme ve genişleme içindedir. Sermaye birikimi, transferi ve pazar yönlendirmeleri nedeniyle kentler güç merkezi halindedir.

Kentler pazar stratejilerini düzenleyen merkezler olarak yalnızca hinterlandı olan köy ve kasabaların üretim tarzını ve işletmelerin özelliklerini değiştirmekle kalmamakta, aynı zamanda diğer kentlerin ekonomileri üzerinde de etkili olmaktadır. Birer ekonomik merkez haline gelen kentler hükümetin, finansmanın, ticaretin, medyanın ve ulaştırmanın ulusal ve uluslar arası merkezidir. Kentler büyük bir önemlilik içinde büyürken, diğer kentleri ve kasabaları birleştiren bir ölçü ile genişlemektedir (Tatlıdil, 1992).

Toplumlar büyüyüp karmaşılaştıkça bireyler arasında ilişki kurmak da zorlaşır. Kentler yerel özellik gösteren ilişki ve etkileşimlerden, evrensel özellik gösteren ilişki ve etkileşimlere kadar, her türlü değişime açık toplumlardır. Artan bu farklılaşmaya rağmen, bireyler birbirine ihtiyaç duymakta, böylece işbölümü gelişmektedir; gelişen bu işbölümüne paralel olarak mesleklerde sayı ve çeşitlilik artmıştır.

Kentler birbirine benzemeyen, aynı düşünüyü ve yaşam felsefesine sahip olmayan insanları bir arada barındırır. Kentler mekansal ve fiziksel işbölümünde sosyal sınıflara, mesleklerle, prestij ve gelire göre katı bir heterojenlik göstermektedirler

(Tatlıldil, 1992).

Farklı yaşam ve çalışma koşulları içinde, farklı alt kültürlerin ortaya çıkışı, bireylerin kent alanlarında birbirine benzemeyen özelliklerinin doğmasına neden olmuştur. Demokratik işleyiş erdeminin ortaya çıktığı savlanan kentler, birbirine benzemeyen bireylerin birlikte yaşamalarına olanak tanımaktadır. Alt kültürlerin çeşitliliği kentler için bir zenginlik ifadesidir.

Kentleşme, teknolojideki gelişmelerin, tarımsal ve tarımsal olmayan üretim biçimi ve ilişkilerinde değişmelerin bir sonucudur. Yani tarımda ve sanayideki gelişmelerin ortaya çıkardığı bir sonuçtur.

Kentleşme yalnızca bir sonuç değil, özellikle Türkiye gibi ülkelerde, görelilik olarak yüksek hıza ve dereceye ulaştıktan sonra, ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısını değiştirmeye zorlayan temel öğelerden biridir (Kartal, 1978). Gelişmiş batı ülkeleri kentleşme sürecini 19. yy.da en hızlı şekliyle yaşarken, gelişmekte olan ülkeler ve bu arada Türkiye bu süreci 2. dünya Savaşından sonra hızlı bir şekilde yaşamaya başlamıştır.

Kentleşme akımı; sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, maddi ve manevi yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkarma sürecidir (Keleş, 1980).

Kentleşme; üretimin, ticaretin ve hizmetlerin hızla büyümesini sağlayan, sanayileşmenin etkisiyle; doğum oranının fazla olması ve bu fazlalığın şehir dışı yerleşme yerlerinde iskan edilmemeleri nedeniyle nüfusun şehirlerde birikmesine ve şehir sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da buralar da yaşayanların özel hayatını, ekonomik, sosyal ve siyasi davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli bir takım faaliyetlerini gerektiren değişikliklerdir (İspir, 1982).

Kentleşme, nüfus artışı ile şehirlerin sayısındaki artış, hem de şehir kültürünün yaygınlaşması bakımından sosyal, ekonomik ve kültürel bir olaydır.

Gökçe' ye göre kentleşme; herhangi bir yerleşmeyi fizik ve ekonomik bir yapı haline getirmekle kalmayıp, kendine özgü bir yaşam biçimi ve kültür yaratmaktadır (Gökçe, 1987).

Kentleşme; kırsal yerleşim alanlarında istihdam edilemeyen bireylerin pek çok nedenlerin etkili ve yönlendirici olduğu bir karar verme sürecini aştıktan sonra belirli kent merkezlerine yönelerek, yerleşikliğe geçme sürecidir. Bu durum sadece ekonomik anlamda bir yer değiştirme süreci değil, aynı zamanda bireylerin sosyal ve kültürel değişim ve oluşumlarla karşı karşıya kalmalarıyla sonuçlanmaktadır (Önür, 1991).

Kısaca kentleşme, tarım sektöründen hizmetler ve sanayi sektörüne işgücü transferi içerdiği için ekonomik; kırsal yerleşim birimlerindeki nüfusun kentsel yerleşim birimlerine hareketini ifade ettiği için demografik; yeni bir toplumsal ilişki ve yaşam biçimi ifade ettiği için sosyolojik bir anlam içermektedir.

Kentleşme hareketi, kentli davranış biçimlerinin kabullenilmesini ortaya çıkaran kentleşme olgusunu beraberinde getirmektedir.

Kentleşme, kentsel yaşam deneyimi içinde elde edilen bir kültür birikimidir; kentlerde yoğunlaşma nedeniyle nüfusun ekonomik ve sosyal bakımdan kırım özelliklerinden arınarak kentin özelliklerini kazanması sürecidir. Başka bir deyişle kent yaşamına uyumdur (Tatlídil, 1988).

1.2.Kentleşmeyi Yaratan Faktörler

Avrupa'da 18. yy.da kısaca sanayi devrimi diye nitelendirdiğimiz, büyük değişimler yaşandı. Sanayi devriminin başlangıcında kentlerin ekonomik yapısında rol oynayan etmenler kentsoylular, tüccar ve bankacıları. Ancak makineleşmeyle beraber kentlerin geleneksel yapısı sarsılmış, Avrupa kentleri yeni bir yapısal sürece girmişti. Tüm sanayi dalları, eski kentlerin dışında, enerji kaynakları ve insan gücünün ucuz ve kolay bulunabildiği alanlara yerleşmeye başladılar. Böylece fabrikaların yakınlarında işçi kentleri doğdu.

Diğer taraftan tarımsal üretim alanlarında teknoloji ve buna bağlı modern tarım girdilerinin kullanılması verimliliği arttırırken kullanılmayan yoğun iş gücünü ortaya çıkarmıştı. Kentsel alanlarda ikincil mal üretiminde kullanılan yeni enerji kaynakları ve teknoloji, yarattığı iş arzı ile, bu iş gücünü kentlere transfer etmiştir. Özellikle ekonomik anlamda yatırım ve Pazar olanaklarına sahip kentler hızla büyümüş, yalnız ulusal sınırlar içinde değil, uluslar arası ekonomik ilişkilerde de merkezler haline dönüşmüşlerdi.

Sanayi şehirleri, tarımda makineleşme, tarımsal yapının çözülmesi, kırsal nüfusun kente göç etmeye hazır hale gelmesine ortam hazırlamıştır. Tarım dışı üretimin çoğalması; şehir sayısı ve nüfusunun artması sonucunu doğurdu. Böylece sanayi devrimi sonrasında kentleşme, sanayileşmenin bir yan ürünü olarak oluştu.

1.3.Türkiye’de Kentleşmeyi Yaratan Faktörler

Türkiye’de 19. yy.ın başlarında, batıya açılma sürecinin başlamasına koşut olarak kentsel nüfus artmaya ve kentlerin yapısı dönüşmeye başlamıştır. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğunun batıya çevreselleşerek eklemelenmesi, Osmanlıların ekonomik ve toplumsal yapısında yarattığı değişmeye paralel olarak, kentlerinde de bir değişme yaratıyordu. Özellikle önemli liman kentlerinde, değişen ticaret biçimi ve Osmanlı yönetim sisteminde gerçekleştirilen reformlar, kentlerin değişen dış bağlantıları, kent merkezleri içinde geleneksel merkez dışında yeni bir modern merkezin doğmasına neden oluyordu. Kent nüfusunda çok yüksek olmasa da ortaya çıkan artışlar kentlerde yeni alanların iskana açılmasını gerektiriyordu. Toplumsal yapıda ortaya çıkan yeni katmanlaşma konut alanlarının prestij sıralamasını ve sadece millet esası farklılaşmasını değiştiriyordu (Tekeli, 2000).

Cumhuriyetin ilanından sonra batının güdümünden kurtulmuş ama aynı zamanda batıyı model alan bir anlayış benimsenmiş; önce Ankara’da denenen kent planlaması, 1930’lu yıllarda çıkarılan Belediye, Umumi Hıfzısıhha ve Yapı ve Yollar Kanunuyla, tüm kentler için zorunlu hale getirilerek kurumsallaştırılmıştır. Ayrıca mühendislik ve mimarlık mesleği için çıkartılan yasayla da kentlerde bina yapımı diplomalı meslek sahiplerine verilmiştir.

On dokuzuncu yüzyıl başlarından 2. dünya savaşına kadar kentleşme süreci çok yavaş ilerleyen bir süreçtir. Bu yavaş süreci toplumun geliştirilen kuramsal yapısı içinde denetim altına alma olanağı bulunabilmekte ve kentleşme bir sorun olmamaktadır (Tekeli 1974).

Ancak 2. dünya savaşı sonrasında izlenen ekonomik politika, kurulan sanayi kuruluşlarının büyük kentlere ve onların çevresine yerleşmesi ve daha da önemlisi modern tarım araçlarının tarımda kullanılmaya başlanması ülkemizde nüfus hareketinin yönünü belirleyen önemli bir etken olmuştur.

İkinci Dünya savaşından sonra ABD ve Dünya Bankası, gelişmekte olan ülkelerin önce tarım sektörünü “modernleştirmeleri” yani traktör ve modern tarım girdilerini kullanmaları gerektiğini, daha sonra da tarım ürünleri ihracatına öncelik tanıyarak kalkınabileceklerini ileri sürüyordu (Köymen 1999). 1950’lerde kapitalist sistem kendini modern dünya olarak tanımlıyor ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasının da modern dünya ile ilişkileri sayesinde gerçekleşeceğini savunuyordu. 1950’lerde ABD yardımı, kalkınma kredilerinin, ABD’nin siyasal ve kültürel değerlerinin gelişmekte olan ülkeler dünyasına girmesiyle, önce bazı sektörlerin gelişebileceği ve bunlardan ekonominin diğer alanlarına doğru yayılan kendiliğinden ve kendi kendini besleyen, aşama aşama kalkınmanın gerçekleşeceği öngörülmüyordu. 1950’lerde Türkiye’de bu kalkınma stratejisi benimsendi; kalkınmada tarıma öncelik verilerek, Marshall Planı çerçevesinde sağlanan yardım ve kredilerle tarım kesiminde olağanüstü hızlı bir makineleşme süreci yaşandı.

Kırsal alana traktörün girişi köylerde farklı dönüşüm süreçlerini yaşatmıştır. Kapitallerini kullanarak, tarımsal kredileri veya borçlanma şeklinde bankalardan yararlanan ya da siyasi parti kanallarını kullanarak traktör sahibi olan tarımsal işletmeler ayakta kalabilmiş, ancak topraksızlaşan köylülerin bir kısmı, traktör sahibi olabilmek olanağı bulunmayan küçük işletmeler ve büyük tarımsal işletmelerde çalışan ortakçıların bir bölümü kente göçe hazır hale gelmişlerdir.

Kısacası; tarımda makineleşme, yani traktör ve biçerdöver gibi araçların tarımda kullanılmaya başlanması, bir kısım nüfusun tarımda açığa çıkmasına ve topraktan terhis edilmesine neden olmuş ve açığa çıkan bu nüfus tarım dışında geçim olanakları aramakta ve genellikle kente göç etmektedir. Ülkemizde 1950’lerde başlayan kentleşme hareketinin özü bu şekilde gelişmiştir.

Yoğun makineleşmenin arifesinde 1948-1954 yılları arasında Türkiye’de yaşayan bir Amerikalı sosyal bilimci New York’taki kurumuna gönderdiği bir raporda Marshall Planı traktörleri ile ilgili şu tespiti yapıyor: “Eğer Marshall Planı tarım traktörleri tahmin ettiğim gibi köylüyü kente göçe zorlarsa nasıl yaşayabileceğini düşünemiyorum. Hızlı tarımsal makineleşmeyle beraber yürümezse topraktan koparılan ve başka yerde iş imkanları olmayan halkın önemli bir bölümü için yıkım getirir.... Ama bu arada on binlerce insan ekonominin çarkları arasında ezilip yok

olacaktır...Sanayileşme ve tarımın makineleşmesi aynı şeyin iki yüzüdür. ...Her şeye rağmen bizim Amerika'daki makineleşmenin evrimi doğal bir süreci izlemiş, Türkiye'nin durumu gibi dışarıdan dayatılmamıştır" (Köymen, 1999).

Bu dönemde karayolları ve iletişim sektöründeki gelişmeler de ülke pazarının bütünlüğünde önemli bir rol oynamıştır.

Kırsal kesimin yapısal dönüşümlerine bağlı olarak nüfusu itiş yanında, kentsel kesimde devreye giren iş olanakları ve daha iyi yaşam koşulları da kente özgü yapısal değişimleri gündeme getirmiş ve sonuçta kırdan kopan nüfusu çeken yeni bir ortam doğmuştur.

Yoğun göç kazanan kentlerin ekonomik yapısına bakıldığında, istihdam yaratıcı ekonomik yatırımların bu yerleşim alanlarında toplandığı görünür. Yoğun göç alan kentler, endüstriyel iş kapasitesi olan ya da idari ve ticari merkezlerdir. İş olanakları sağlayan sanayi ve hizmet kuruluşları genellikle kentlerde ya da onların çevresinde kurulmaktadır. Sanayi kuruluşlarının kuruluş yerleri ile ilgili ulusal politikanın bulunmadığı Türkiye gibi ülkelerde bu kuruluşlar kar amaçlarına en uygun yerlere, genellikle görece gelişmiş bölgelerin kentlerine ya da onların yakın çevresine yerleşmektedir. Bu kuruluşlar nereye yerleşirse nüfus da oraya akmaktadır (Kartal, 1978).

Kentlerde elde edilen gelir görece olarak köylerden fazla olması da kentsel merkezleri çekici kılan diğer bir unsurdur.

Ülkemizde 1950 yılından sonra kentsel nüfusun kırsal nüfus aleyhine sürekli arttığı görülmektedir. Zaman zaman kentleşme hızında yaşanan durağan dönemler (özellikle 1960'ların ilk yarısında yaşanan tarımda faal nüfus başına düşen gelirin artması ve 1970- 1980 yılları arasında yaşanan ekonomideki olumsuz gelişmeler ve enflasyonist baskıların kente göçü yavaşlatması) olmasına rağmen ülkemizde kentsel nüfus sürekli artmış ve 1980' den sonra kırsal nüfusu geride bırakmıştır. Nitekim 1985 sayımlarına göre ülkemiz nüfusunun idari ayrıma göre %53,6'sı kentlerde yaşar hale gelmiştir. Bu dönemde, petrol dış alım fiyatlarının düşmesi gerek sanayi kollarında gerekse ulaşım, konut ve kentsel hizmetlerde kısmen de olsa bir canlılık getirmiş; buna karşın tarım ürünleri ile ilgili ekonomik politikaların umulan iyileşmeyi yaratamaması

kırlardan kentlere göçü yeniden hızlandırmıştır (Sevgi, 1988).

Yine 1990 verileri bu dönemde nüfus artışının daha çok kentsel alanlarda yaşandığını göstermektedir. 1985’de 26.865.757 olan kent nüfusumuz, 1990 da 33.326.351’ e ulaşmıştır, bu Türkiye nüfusunun %58.4’ ü demektir (idari ayrıma göre).

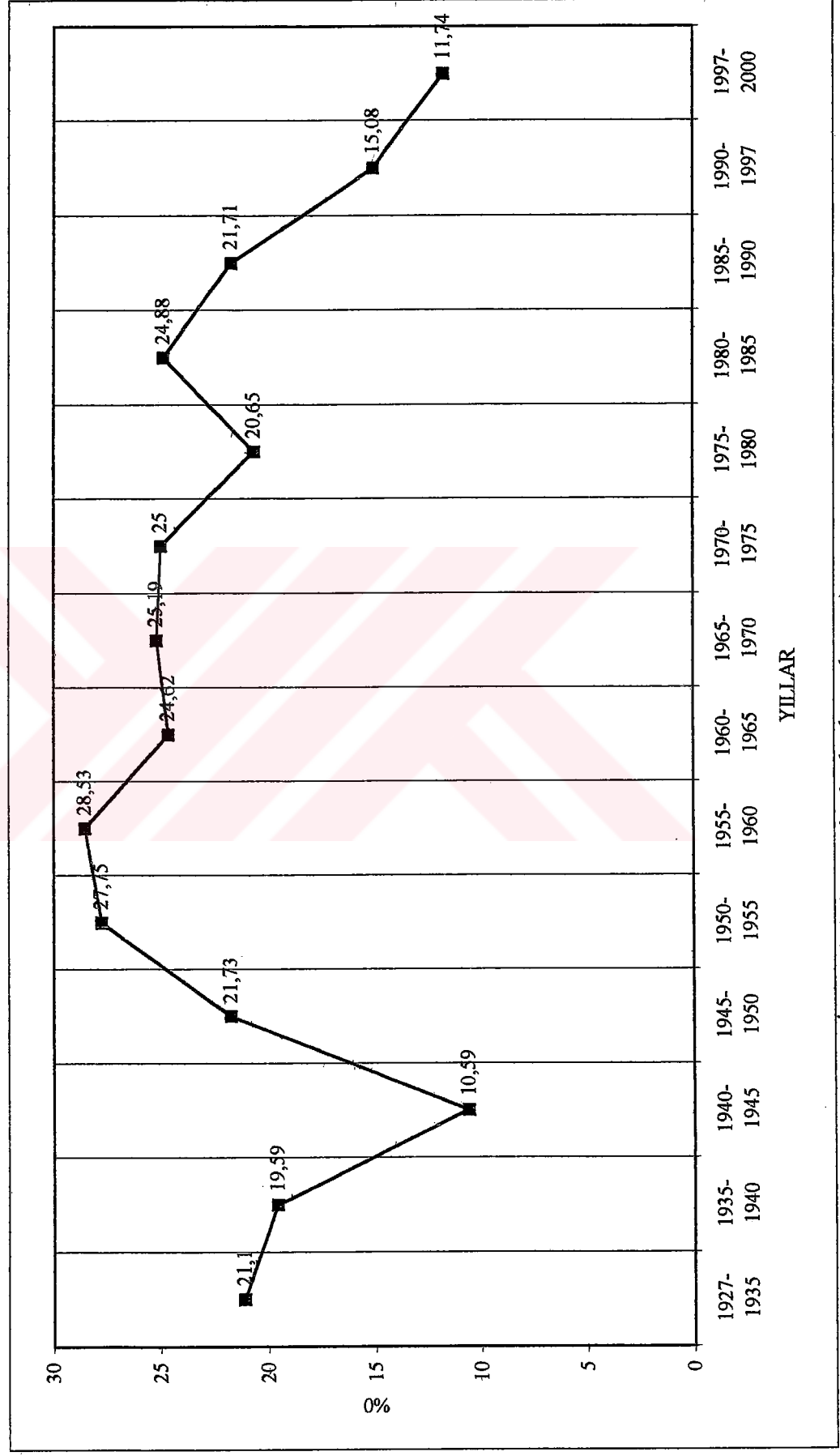
1997’de ülkemizde kentsel nüfus, bir önceki sayım yılına göre ‰ 28.7’lik bir artış göstermiş ve ülkemiz kentsel nüfusu toplam nüfusun %65’ine ulaşmıştır.

2000 yılı genel nüfus sayımı sonucuna göre kırsal ve kentsel nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı 1997 yılı ile aynı olmakla beraber; kentsel nüfus 1997 yılına göre ‰ 27.04 arttığı halde, kırsal nüfusun artış hızı ancak ‰ 3.95 düzeyinde kalmıştır (Çizelge 1).

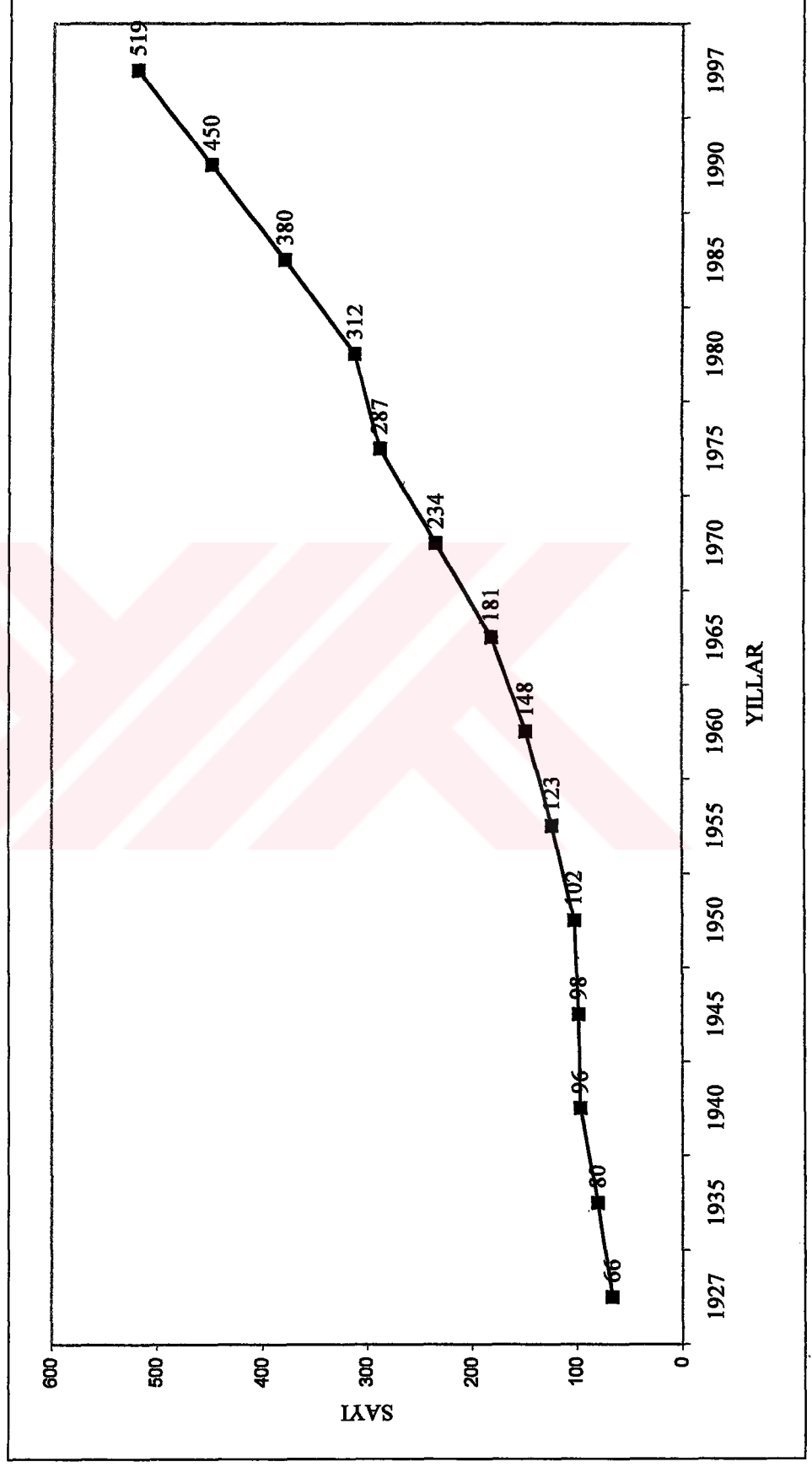
Sonuç olarak ülkemizde yaklaşık son 20 yılda mutlak nüfus artış hızında düşme yaşanmaktadır (şekil 2). Buna karşın hem kentlerimizin nüfusu hem de sayısı yükselmektedir. Nitekim 1997 yılı verilerine göre ülkemizde 10.000 + nüfus kriterine göre kent sayısı 519’dur (şekil: 3).

Sayım Yılları	Toplam Nüfus	ŞEHİR			KÖY		
		Sayım Yılları Toplam Nüfusu	Toplam İçindeki Oran (%)	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)	Sayım Yılları Toplam Nüfus	Toplam İçindeki Oranı (%)	Yıllık Nüfus Artış Hızı (‰)
1927	13.648.270	3.305.879	24,2	-	10.342.391	75,8	-
1935	16.158.018	3.802.642	23,5	17,5	12.355.376	76,5	22,2
1940	17.820.950	4.346.249	24,4	26,7	13.474.701	75,6	17,3
1945	18.790.174	4.687.102	24,9	15,1	14.103.072	75,1	9,12
1950	20.947.188	5.244.337	25	22,5	15.702.851	75	21,5
1955	24.064.763	6.927.343	28,8	55,7	17.137.420	71,2	17,5
1960	27.754.820	8.859.731	31,9	49,2	18.895.089	68,1	19,5
1965	31.391.421	10.815.817	34,4	39,7	20.585.604	65,6	17,1
1970	35.605.176	13.691.101	38,5	47,3	21.914.075	61,5	12,5
1975	40.347.719	16.869.068	41,8	41,8	23.478.651	58,2	13,8
1980	44.736.957	19.645.007	43,9	30,5	25.091.950	56,1	13,3
1985	50.664.458	26.865.757	53	62,6	23.798.701	47	-11
1990	56.473.035	33.326.351	59	43,1	23.146.684	41	-5,6
1997	62.865.574	40.882.357	65	28,7	21.983.217	35	-7,3
2000	67.844.903	44.109.336	65	27	23.735.567	35	3,95

Çizelge 1: Sayım Yıllarına Göre Şehir ve Köy Nüfusları, Toplam İçindeki Oranları ve Yıllık Nüfus Artış Hızları (D.İ.E. Verilerine Dayanılarak Oluşturulmuştur).

Şekil 2: Türkiye’de Mutlak Nüfus Artış Hızı (D.İ.E. verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur).

Şekil 3: Türkiye’de 10.000+ Nüfus Kriterine Göre Yıllara Göre Kent Sayısındaki Değişiklikler (D.İ.E. verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur).

1.4. Gelişmişlik- Azgelişmişlik Açısından Kentleşme ve Türkiye Kentleri

Çağdaş endüstriyel toplumun en belirgin özelliklerinden biri olan kentleşme olgusu, kentsel nüfusun oransal artışı, büyük kentlerin sayısal artışı ve kentsel alanların fiziksel mekansal genişlemesi ya da kentlerde oluşan ekonomik ve sosyal mekanlar doğrultusunda ortaya çıkan kentlileşme düzeyindeki kültürel dönüşümler çerçevesinde tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Kentleşme, tarımsal nüfusun azalmasına, buna karşın tarım dışı alanlardaki nüfus oranının artmasını gerekli kılar. Hızlı kalkınmanın gerektirdiği yatırımlar kentlerde yapıldığı, sanayi, hizmet sektörlerinin aradığı gelişme ortamı kentlerde yaratıldığı içindir ki kalkınmanın yolunun kentlerden geçtiği, yani kentleşmenin, kalkınmanın yaratıcı hızlandırıcı bir etkeni olduğu ileri sürülebilir. Ancak bir ülkede nüfusun tarımdan tarım dışına göç etmesi, bireylerin ve toplumun üretici güçlerinin yaratabileceği ölçünün altında ise, o takdirde kentleşmeye kalkınmanın bir ölçütü olarak bakamayız. Kentlere gelen kitlelerin işsiz ya da gizli işsiz durumuna gelmemesi kalkınmaya katkıda bulunması, o nüfusun yapım sanayi dallarında çalışır duruma gelmesine bağlıdır (Yeşilbaş, 1988).

Gelişmiş ülkelerin kentlerinde sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte, kent istihdam olanaklarının artması, kentsel işgücünün büyümesi ile eşzamanlıdır. Bu ülkelerde önemli olan tarım nüfusunun azalmasından çok, kentlerin kazandığı nüfusun çok sayıda uzmanlaşmış, özel bilgi ve beceri ile donatılmış bireylerin örgütlülük içinde mal, hizmet ve bilgi üretmek için istihdam edilmeleridir.

İkinci Dünya savaşıdan önce kentsel nüfusun toplam nüfusa oranı gelişmiş ya da azgelişmişliğin bir ölçütü iken, bugün değer yargıları değişmiş ve 3. dünya ülkelerinde hızla yaygınlaşan çarpık kentleşmenin beraberinde getirdiği, gecekondu, altyapı ve çevre kirliliği gibi sorunlarla, kentlerde mekan organizasyonları veya arazi kullanımı açısından bilinçsiz düzenlemeler azgelişmişliğin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Sevgi, 1988).

İkinci Dünya Savaşı sırasında, ister otoriter, ister demokratik rejimlerde olsun gelişmekte olan ülkeler popülist politikalar izlemişlerdir. Bu ülkelerin dünya

ekonomisine eklemleme biçiminin bu eğilimi yarattığı söylenebilir. Bu ülkelerde geleneksel yapılar çözülmeye başlamış ve bunun sonucunda hızlı kentleşme ortaya çıkmıştır. Ama bu ülkelerdeki geleneksel yapılardaki çözülme kentlere gelen grupları yeni bir toplumsal düzene entegre edecek hızda olmamıştır. Yeni ilişki biçimleri gelişmemiş, sivil toplum kurumları oluşmamış, toplumsal ve siyasal ideolojiler kristalize hale gelememiştir (Tekeli, 2000).

On yedinci yüzyıla kadar nüfusu 100 binin üzerinde çok az sayıda ki kent yalnızca Avrupa kıtasındayken 1977' de nüfusu 1 milyonu aşan 151 kentin 36'sı Avrupa'dadır. Bugün ise nüfusu 10 milyona yaklaşan 25 kentin 20'si 3.Dünya ülkeleri diye adlandırdığımız az gelişmiş ülkelerdedir (Sevgi, 1988).

1980'li yıllara kadar 3. Dünya ülkelerinde gerek kentleşme düzeyinin yükselmesi, gerekse kentsel alanların yayılışının hızla genişlemesinin nedeni, bu ülkelerde hızla görülen nüfus artışı yanında (%2.5-3.5) yapısal dönüşümler sonunda ortaya çıkan kentsel nüfus artış hızının ortalama %6 hatta %7'ye ulaşmasında ileri gelmektedir. Günümüzde ise, gelişmiş ülkelerde kentsel nüfus artış hızı ortalama %1.7 iken, 3. Dünya ülkelerinde %4.3 olarak gerçekleşmiştir. Bu fark nedeniyle, son 40 yılda gelişmiş ülkelerde kentsel nüfus 2 katına ulaşırken az gelişmiş ülkelerde 5 katına çıkmıştır (Sevgi 1988).

Gelişmiş ülkelerdeki kentleşmenin, endüstrileşme ile bağlantısı ve ilişkisi, azgelişmiş ülkelerdeki kentleşmenin endüstrileşme ile olan bağıntısına göre çok daha yoğundur. Batı toplumlarındaki kentleşme, endüstrileşmenin bir işlevi hatta bir türevidir. Gelişmekte olan ülkelerde ise, böylesi bir bağıntının kurulması oldukça güçtür (Kongar, 1982),

Gelişmekte olan ülkelerde, ekonominin tarım dışı kesiminde yeterli işgücü talebi yaratılmadığı ve şehirlere göçün yaratılan iş olanaklarından daha hızlı olduğu ve şehirlerdeki yarı işsiz ve işsiz grupların arttığı ve gecekonduların önlenemediği gözlenmektedir (Tekeli, 1974). Büyük merkezler sanayi işçisi yerine işsizler, gizli işsizlerle yada çoğunlukla hizmetlerde, çoğu kez geçici ve toplumsal güvenlikten yoksun işler tutan kitlelerle dolmaktadır. Oysa pek çok Avrupa ülkesinde nüfusun önemli bir bölümü sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Örneğin; İngiltere nüfusunun %67.4'ü hizmetler %30.2'si sanayi sektöründe çalışırken %2.4'ü

tarımda istihdam edilmektedir. Almanya’da ise bu oran sırayla 54.2, 40.5 ve 5.2’dir. Ayrıca Avrupa topluluğu ülkelerinin toplam nüfusunun sadece %8 kadarı tarımda istihdam edilmektedir (Tatlídil, 1992).

Gelişmekte olan ülkelerde yıllık kentsel büyüme oranı %3,5 iken; gelişmiş ülkelerde %1’ in altındadır. Günümüzde gelişmekte olan ülkelerin kentsel büyüme modelleri, bazı açılardan Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika’nın geçen yüzyılda yaşadığı deneyimleri çağrıştırmaktadır (Tatlídil, 1988).

Ülkemiz kentlerinde 3. Dünya ülkelerinde olduğu gibi plansız bir gelişme söz konusudur. Çarpık/düzensiz kentleşme olarak da tanımlanan bu gelişme, özellikle büyük kentlerde, kent nüfusunun belli bir bölge veya mahallede yığılmasına neden olmaktadır. Bunun nedenlerinin başında, sanayi kuruluşlarına olan yakınlık/uzaklık, ulaşım olanakları, kentin fonksiyon alanları, eski kent merkezinin çekiciliği yanında idari kuruluşların bulunup bulunmaması gibi faktörler olumlu ya da olumsuz yönde etki etmektedir (Sevgi, 1988).

Ülkemizde hızlı kentleşme, bazı kent merkezlerinin aşırı kentleşmeye sahne olmasına yol açmakta, bu merkezlerde konut, istihdam, altyapı, sektörler arası dengesizlik gibi sorunların yanı sıra, farklı kentleşme derecesinde katman ve grupların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kentte bulunan grupların her biri konumları, katmanların farklılığına ilaveten, farklı yaşam biçimi, davranış ve ilişkileri sergilemektedirler (Özen, 1996).

1.5. Kentli Olma Bilinci ve Kent Kültürü

Kültür kuşaklar boyunca toplumun kazandığı deneyimlerin birikimi ile oluşan bir üründür. Kültür aynı zamanda bireyin toplumla kurduğu ilişkisi ve uyumuna yön veren bir oluşumdur. Kültür dinamik bir karaktere sahip olup ve sürekli olarak değişen bir olgudur.

Kültür, bir toplumdaki bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve diğer tüm yetenek ve alışkanlıkların meydana getirdiği karmaşık bir bütündür; bir yönüyle, insanı bireyleştirip, onun hareketlerine, tavır ve davranışlarına, toplumun diğer üyeleri tarafından “beklenebilir” ve “anlaşılabilir” niteliği kazandırırken; diğer yandan,

bireyleşen insana biz duygusunu da vererek, toplumsal bütünleşmeye katkıda bulunur (Erdoğan, 1991).

Bilindiği gibi; çağdaş endüstriyel toplumun en belirgin özelliği, çok sayıda uzmanlaşmış ve özel bilgi ve becerilerle donanmış bireylerin, işbölümü halinde sanayi kollarında çalışmaları idi. Başka bir deyişle, kır nüfusunun hemen hemen tümünün tarımsal üretimde bulunmasına karşılık, kentsel nüfus da çalışanların tümü, tarım dışında sanayi, ticaret, teknik hizmetler, yönetim ve diğer meslek dallarında üretimde bulunmaktadır.

Kentleşme sadece, çok sayıda insanın farklı bir işbölümü içinde belirli yerleşme merkezlerinde belirli yerleşme merkezlerinde yoğunlaşması anlamına gelmez. Kentleşme, toplumun ekonomik ve sosyal yapısındaki değişimlerden doğan ve bu değişimlerin, görülebilen bir sonucudur. Ancak, kendisi bir sonuç olan kentleşme, oluşum sürecinin başlaması ile birlikte, kendisini yaratan toplumsal değişmeyi etkileyen ve bütünleşmeyi gerçekleştiren önemli bir unsur olarak nitelediğimiz “kültür” de bunun bireyler tarafından özümsemesinde ve en genelde de, yaşam biçiminde farklılaşmalara neden olan bir olgu şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 1991).

Kentsel ailede bireyin yetişmesi için gerekli bilgi ve beceriyi verecek kurumlar ailenin dışındaki örgütlerle ve eğitim kurumlarınca gerçekleştirilmektedir. Eğitim kurumları; işbölümünün gereği olarak farklı meslek dallarına uygun bilgi ile donatılmış bireyler yetiştirmektedir. Dolayısıyla kentsel ailede eğitim ve uzmanlaşma aile dışında gerçekleşmektedir. Oysa kırsal toplumda; meslek edinmede örgün eğitim kurumlarından çok aile etkilidir; yaşa ve cinsiyete dayalı kesin bir işbölümü vardır. Bu açıdan bakıldığında kentlileşme; bir yaşam biçimi olarak hem karmaşık, devingen hem de sosyal hareketliliğe açık olma eğilimindedir.

Kentsel yaşam içerisinde, toplumsal farklılaşma ve katmanlaşma çok daha yoğun ve karmaşıktır. Bireyler arası ilişkiler çok daha geniştir. Başka bir ifadeyle birey, kırsal topluma göre daha fazla insanla ilişki içerisinde. Kent toplumunda bireyler arası ilişkiler daha kısa ömürlü ve kır toplumsal yaşamında görüldüğünden daha az samimi ve içtendir.

Öte yandan bireyin aile dışında kurduğu ilişki ve etkileşimler aile bireylerinin de farklılaşmasına neden olmuştur. Çünkü birey aileden çok zamanını dışarıda

geçirmektedir. Toplumun devamlılığı sağlayıcı ilişkiler ve kültür aktarımı da evin dışında, kitle haberleşme araçlarına geçmiş durumdadır. Basın, yayın tiyatro, müzik v.b. her güç değişerek, yenileşerek toplumun zenginliğini oluşturmaktadır.

Çağdaş kent toplumunun en belirgin özelliklerinden bir diğeri; kır toplumuna göre, evrensel nitelik gösteren etkileşimlere ve değişimlere açık olmasıdır. Ailede geleneksel bağlar çözülmüş, aile otoritesi aile fertleri arasında bölüşülmüş durumdadır, kadın da üretim hayatına katılabilmekte ve ücretli bir işgücü oluşturabilmektedir. Ancak kırsal toplumda geleneksel geniş aile tipi egemendir; ailede otorite ve karar verme yetkisi evin en yaşlı erkeğinin ya da babanın elindedir. Bu açıdan bakıldığında kent insanı kırsal insandan çok daha açık görüşlü ve geleneklere daha az bağımlıdır.

Oysa bugün ayrı kültürlerin karşılaştığı şehirlerimizde zamanla bütün kültürlerden farklı ve hepsinden de bazı değerler almış, yeni bir kültürel yapı ortaya çıkmıştır. Buna gecekondü kültürü adı da verilebilir. Özellikle gecekondü bölgelerinde yaşayanlar, şehre köy ve kasaba yaşantılarını getirmektedirler. Bu kültür şehir kültürü ile karşılaşmakta ve zamanla farklı bir kültür ortaya çıkmaktadır.

Kente gelenler bir süre sonra kültürel dönüşüm geçirmektedirler. Yaşadıkları kültürel dönüşümün arkasında kente gelen grupların atomistik birey haline gelerek kentte kaybolma korkuları yatıyor. Geldikleri yörelerde farkında olmadıkları kimliklerini kentte “hemşehrilik” adıyla yeniden üreterek bir savunma mekanizması oluşturuyorlar. Öte yandan kendi müziklerini, kendi kültürel değerlerini piyasa mekanizmasının kanalları içinde sürekli olarak yeniden üretebilme ve yaygınlaştırabilme olanağı bulmaktadırlar. (Tekeli, 2000).

1.6. Kentleşmenin Yarattığı Temel Sorunlar

Ülkemizde kentleşme, sanayileşme ile yakından ilişkili olmasına rağmen; sanayileşme ile orantılı bir biçimde gelişme göstermemiştir. Kentleşme, sanayileşmenin yarattığı temel ihtiyaçlar doğrultusunda gelişemediği içindir ki düzensiz, sağlıklı çarpık bir nitelik kazanmıştır.

Ülkemizde kentleşmenin temel problemi; sanayileşmeden daha hızlı bir tempoda gelişmesidir. Ülkemizde sanayi yatırımları batı bölgelerine yapılmaktadır. Dolayısıyla ülke geneli dikkate alındığında alt ve üst yapı yatırımları ve kamu

hizmetlerinden yararlanmada bölgeler arası bir eşitsizliğin olduğu dikkat çekmektedir. Sanayi yatırımları bölgeler arasında dengeli dağılmadığı için bazı kentlerimiz ani ve düzensiz olarak büyümektedir. Bu kentlerimizde hizmetler ve kentsel organizasyonlar yetersiz düzeyde verilebilmektedir.

Ülkemizde kentleşmenin doğurduğu sonuçlar genel olarak 4 grupta toplanabilir:

1. İşsizlik
2. Gecekondulaşma
3. Kentle Bütünleşememe
4. Alt Yapı Yetersizlikleri ve Çevre Sorunları

1.6.1. İşsizlik

Bilindiği gibi kentlere göç edenlerin temel beklentileri bir iş bularak daha iyi yaşam koşullarına kavuşmaktır. Ancak sanayileşmenin hızı ve mevcut sanayi kurumlarının kapasitesi şehre göçen kitlelerin iş bulma problemiyle karşılaşmasına neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle talep edilen iş gücü, iş arzının çok altında olduğu için işsizlik ve gizli işsizlik ülkemiz kentlerinin başlıca sorunu haline gelmiştir. Ayrıca kente göç eden kitlelerin önemli bir bölümü nitelikli meslek sahibi yapabilecek bir eğitim almış değildir.

İşsizlik ekonomik açıdan yaklaşıldığında ülke ekonomisinde işgücü israfı olarak ele alınabileceği gibi birey açısından da gelir kaybı/yokluğu anlamı taşımaktadır. İşsizliğin neden olduğu esas sorun bireyin işbölümü içinde toplumla bütünleşmesini engelleyerek toplum ile kuracağı dayanışmadan yoksun bırakmasıdır.

Sosyolojik açıdan işsizlik; her şeyden önce, birey-toplum bütünleşmesinde önemli bir bağın, “iş” bağının kopması anlamına gelir ki organik dayanışmanın egemen olduğu kent yaşamında; bu bağın yerini alabilecek güçlü ve sürekli başka bir kuramsal bağın meydana gelmesi olanaksız gözükmektedir (Erdoğan,1991).

Ülkemizde gelir dağılımındaki eşitsizliğin başka bir deyişle köy-kent, doğu-batı arasındaki ekonomik dengesizliğin önemli diğer bir sonucu da kentlerde marjinal toplulukların oluşması problemidir. Kentlerde marjinal kesimin doğabilmesinin ön

koşulu örgütlü iş kolları tarafından emilemeyen bir artık iş gücünün bulunmasıdır. Kentlerde örgütlü kesimin büyüklüğü ve nüfus artışına paralel olarak marjinal kesimin doğma/gelişme olasılığı da artmaktadır.

1945-1950 yılları arasında Türkiye kentlerinin gelişmemiş, farklılaşmamış ve uzmanlaşmamış ekonomik yapıları kente göçen becerisiz, eğitimsiz, niteliksiz emek türünü istihdam etmeye hazır değildi. Ekonomik mekanda kendisine geçerli bir işlev bulamayan bu kesim ilk ortaya çıktığında sistemden atılsa bile bir verim azalması yaratmayacaktı, ekonomik anlamda marjinaldi. Ancak “çarpık sanayileşme” diye tanımlanan, dışa bağımlı gelişme biçimi sonucu ucuz işgücü gereksinmesi belirmiş ve bu kesim örgütlü, modern hizmet ve üretimin kapsayamadığı alanlarda önemli işlevler kazanmış ve ekonomik anlamda marjinalliklerini yitirmişlerdir (Şenyapılı, 1981).

Marjinal işler özellikle kente kırsal alanlardan göç edenlerin örgütlü iş kollarında çalışabilecek bilgi ve eğitime sahip olamaması ya da var olan iş kapasitesinin kente göçenleri emecek düzeyde olmaması nedenleriyle ortaya çıkmaktadır. Bu kitleler toplumdaki küçük iş fırsatlarını değerlendirerek yaşama olanağı bulabilmektedir. Marjinal işler tek kişilik işlerdir ve bu işlere girişte kurumsal engeller bulunmadığı için girişi çok kolay olmaktadır. Oto siliciliği, simit satıcılığı, boyacılık, midye satıcılığı, işportacılık ve inşaat işçiliği başlıca marjinal iş kollarını oluşturmaktadır.

Marjinal işler geçici, zaman içinde devamlılığı olmayan, belirli kurallara bağlanmamış, çalışana hiçbir sosyal güvence vermeyen işlerdir ve değiştirme oranı yüksektir. Marjinal kesimin diğer önemli bir özelliği de düşük istihdam ve düşük gelir kavramları ile özdeş olmamasıdır. Yani marjinal kesimde yer almak mutlaka çok düşük gelir elde etmek olmadığı gibi, her düşük gelirli işi de marjinal kesim içerisinde değerlendirmek yanlıştır (Tekeli, 1974).

Marjinal sektörün bugüne dek vurgulanan tanımlarından biri de örgütsüz yapısıdır. Gerek Bağ-Kur türü olanaklar, gerekse kesim içinde işçi arzı ve talebi arasında dengesizliklerin ve yasallaşma kaygılarının kesim içinde yarattığı dernek türü örgütler bu kesime örgütlü bir görünüm kazandırmıştır.

1.6.2. Gecekondulaşma

Ülkemizde kentleşme bir yerleşim süreci ve fiziki çevre değişikliği olarak barınma, mesken bulma ve hizmet sorunlarıyla gelişmektedir.

Gecekondular tarımda pazara yönelik üretime geçişin göreceli olarak hızlandığı ve kentteki nüfus yığılmasının hızla artmasına karşılık çok yavaş bir sanayileşmenin gerçekleştiği toplumlarda ortaya çıkmıştır (Kıray,1982).

Hızlı kentleşmenin yaşandığı gelişmekte olan ülkelerin özellikle büyük kentlerinde diğer köy ve kasabalardan gelen kitlelerin konut ihtiyacını karşılayamamaktadır. Gerek konut açığı gerekse kentsel kiralara yüksekliği bu grubun gecekondu yapımına yönelmesinin başlıca nedeni olmaktadır. Gecekondular kentsel imara açılmamış, altyapısı gelişmemiş, uygun teknolojiye bağlı kalınmayarak yapılan konut türleridir (Tatlidil, 1983).

Türkiye'nin genelinde gecekondu sayısı 2 milyonu aşmıştır. 10 milyondan fazla insan bugün gecekonduarda yaşamaktadır (çizelge:2). Uzun süre Türkiye'nin büyük kentlerinde, hem gecekonduara hem de gecekondu oturanlara geçici diye bakılmıştır. Fakat son yıllarda gecekondu gelişmiş ve kentlerin egemen ve kalıcı özelliği durumuna gelmiştir.

Bugün Ankara'da nüfusun % 61'i, İstanbul'da nüfusun % 45'i, İzmir'de nüfusun % 43'ü gecekondu türü yerleşimlerde oturmaktadır. Gecekonduların % 30 sağlam, % 30 çürük, % 40 onarılabilir durumdadır. 2/3'ünde su, % 40'ında da elektrik yoktur

Büyük kentlerimizin çoğunda gecekondu yerleşmeleri varlık gösterir. Bu tür konutlar özellikle kentlerin fiziksel mekanı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Kente gelen bireylerin barınma gereksinimini gecekondu alanlarından karşılamaya çalışmaları, gerçekte gelir yetersizliğinin ve kente olan yabancılıklarının bir sonucudur.

Gecekondular hızla kentleşen ülkelerin şehirlerinde kentin eski ve modern kesimleri arasında hem maddi hem de sosyal anlamda geçiş halindeki alanlardır. Bu açıdan bakıldığında; şehre göç edenler başlangıçta gecekondu alanlarında yaşamaktadır. Ancak ülkemizde sanayileşmenin temposundaki yavaşlık hem de güvenli ve yüksek

gelir getiren işlerin azlığı gecekondu bölgelerini kısa süreli gecekondu alanları olmaktan çıkarmış ve kalıcı mekanlar haline dönüştürmüştür.

Genel bir değerlendirme ile devletin özellikle 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren gecekondu sorununun çözümüne yönelik birtakım girişimlerde bulunduğu gözlenir. Çıkarılan yasaların caydırıcı, önleyici hükümlerinin de bulunmasına rağmen gecekondulaşmanın önüne geçilememiştir.

Kent merkezini çevreleyen gecekondular; bünyesinde barındırdığı düşük gelir grubundaki insanlara, kent tipi yaşam biçiminin veremediği sosyal ve ekonomik güvenceyi yaratmış olduğu değerler ve normlar dizgesi içindeki ilişkilerle sağlayabilmektedir. Belki de kırsal kesimden taşınmış bulunan akrabalık, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinin yarattığı informal etkileşim bu güvencenin kaynağı olabilmektedir (Tatlidil, 1983).

Gecekondu kültürü ara kültür, alt kültür, veya geçiş kültürü gibi isimlerle de anılmaktadır. Kente gelen bireyler sabit ve güvenceli bir iş ve konut bulamadıklarından kendilerine çeşitli güven mekanizmaları aramaktadırlar. Akrabalık, hemşehrlik gibi ilişkilere yönelmekte ve dolayısıyla bu ilişkiler içerisinde modern kent işlev ve toplumuna uyum sağlayamamaktadırlar. Gecekondu kültürünün bir diğer özelliği de giyim-kuşamın geleneksel izler taşıması ve aile içi (akrabalık) ilişkilerinin hakim olmasıdır.

Gecekondularda yaşayanlar büyük oranda marjinal işler gibi vasıfsız ya da terzilik, marangozluk, şoförlük, oto onarım işçiliği gibi sanayileşmemiş iş kollarıyla veya küçük devlet memurluğu, hasta bakıcılık gibi alt-orta tabaka işlerle geçimlerini sağlamaktadır (Kıray, 1982).

Bazı gecekondu alanları yalnızca dar gelirli konutları olabildiği gibi bazı gecekondu bölgeleri düşük statülü etnik gruplar, bazı bölgeler ise aynı yöreden gelen aileler içinde (Kırşehirililer, Sivashılar gibi) farklılaşmaktadır (Kıray, 1982).

Yıllar	Gecekondulu	Gecekondulu Nüfus	Kentsel Nüfustaki Payı (%)
1955	50.000	250.000	4,7
1960	240.000	1.200.000	16,4
1965	430.000	2.150.000	22,9
1970	600.000	3.000.000	23,6
1975	1.150.000	5.750.000	26,1
1980	1.250.000	6.250.000	26,2
1990	1.750.000	8.750.000	33,9
1995	2.000.000	10.000.000	35

Çizelge 2: Türkiye'de Gecekondulu ve Gecekondulu Nüfus (Keleş, 1984'ten güncelleştirilerek oluşturulmuştur).

1.6.3. Kentle Bütünleşememe

Kentleşme; bir nüfus hareketi olarak iş-güç türündeki değişiklikleri de kapsayan bir toplumsal değişimin kaynağını oluşturmaktadır.

Kentsel merkezlerdeki yaşam biçimini ifade eden kentlileşme, bireyin sosyal ve ekonomik mekandaki değişimleri açısından beş aşamalı bir süreç olarak gelişmektedir. Bu beş aşamalı süreç şu şekilde özetlenebilir:

1. kente ilk gidiş,
2. kente gidiş-dönüş dönemi,
3. kente temelli yerleşme,
4. göçten sonraki yıllar,
5. ikinci kuşak ve sonrakiler (Şen, 1988).

Göçün ilk yıllarında geleneksel değerlere bağlı kalan göçerler zamanla topluma uyumun yollarını aramaktadır. Önce maddi kültür unsurları daha sonra manevi kültür unsurları değişmektedir. (Manevi unsurların değişimi çok uzun bir süreçtir ve genellikle göçmenlerin ikinci kuşağında görülmektedir).

Bütün araştırmalar kente göç eden kitlelerin zamanla geleneklerden koptuğunu ortaya koymaktadır. Göçenlerin bir bölümü tamamen şehirle bütünleşirken, bir bölümü de şehre uyum sağlamaktadır. Ancak şehre göç edenlerin şehrin yerli halkından nüfus

bakımından fazla olması şehrin yerli halkının değer yargıları üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu noktada bazı araştırmacılar kentlerimizin giderek köyleştiği fikrini savunmaktadır.

Ülkemizde kente göçenlerin ekonomik durumu geldikleri yere oranla yükselmiştir. Akrabalık, hemşehrilik durumları yaygın ve hatta işyerlerinde, kahvehanelerde, çeşitli hemşehri derneklerinde devam etmektedir. Dolayısıyla zaman zaman hemşehrilik resmi teşkilatlara dönüşebilmektedir. Bu tür yapılar ülkemizde kente göç edenlerin kentle bütünleşmesini engelleyen başlıca unsurlardır.

Şehre göç edenlerin kentle bütünleşmesini engelleyen unsurların bir diğeri göçenlerin ekonomik yetersizliğidir. Bu anlamda kentle bütünleşme göçenin geliriyle doğru orantılıdır. Şüphesiz geleneksel geçim faaliyetleri içinde bulunan, geniş ölçüde tarım ve hayvancılıkla uğraşan kırsal kökenli insanların şehirde nitelik ve beceri gerektiren hizmet ve sanayi kollarında çalışmaları mümkün değildir. Ancak şehirle bütünleşmeyi salt şehrsel olarak niteleyebileceğimiz bir işte çalışmak değil, ayrıca yeterli gelir elde etmek olarak da tanımlayabiliriz. Örneğin kapıcılar zaman zaman şehrin en mutena yerlerinde oturmalarına karşın , şehre en az uyum göstermiş kişilerdir (Görmez, 1981).

1.6.4. Altyapı Yetersizlikleri ve Çevre Sorunları

Ülkemizde görülen hızlı kentleşmeye paralel olarak ortaya çıkan sorunların başında altyapı yetersizlikleri ve çevre kirliliği gelmektedir. Yapılan araştırmalar bu sorunların daha çok gecekondulu konutları veya bu konutların içinde bulunduğu mahallelerde yoğunlaştığını göstermektedir.

Sevgi'nin İzmir gecekonduları ile ilgili yapmış olduğu bir araştırmada, gecekonduların %35,03'ünde herhangi bir sorun olmamasına karşın, %12,41'i su, %12,26'sında kanalizasyon; %10,95'inde çevre kirliliği, %9,90'ında ulaşım ve %9,30'unda elektrik sorununun bulunduğunu ortaya çıkarmaktadır (Sevgi, 1988).

İzmir Büyük Kent bütününde sağlık hizmetleri ile eğitim kurumlarından yararlanmayı ilgilendiren sorunların düşük oranlarda kalmasına karşılık, kanalizasyon (%41,69), su (%32,02) ve ulaşım (%18,43) gibi sorunlar yüksek oranlara ulaşmaktadır. Aynı şekilde gecekonduların içinde yer aldığı yerleşim alanlarında çevre kirliliği sorunu %10,95 iken, bu oran kent bütününde %2,11'e düşmektedir (Sevgi, 1988).

Kentlerde yerleşim alanlarını ilgilendiren sorunların yalnızca gecekondu bölgelerine özgü olmadığı söylenebilir. Ancak çarpık kentleşmenin beraberinde getirdiği bu sorunların daha çok gecekondu bölgelerinde yoğunlaştığını kabul etmek gerekir. Çünkü, gecekonduların yaygınlık kazanmasıyla ortaya çıkan sorunlar, çarpık kentleşme yoluyla kentlere yansıyan sorunlar olarak değerlendirilmelidir.

2. BÖLÜM: İZMİR' İN KENTSEL GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Kuruluşundan 19. Yüzyıla Kadar İzmir

İzmir, MÖ. 3000 yıllarında bugünkü körfezin güneydoğu ucunda Bayraklı yakınlarında kurulmuştur. MÖ. 1200-600 yılları arasında İon Federasyonuna bağlı olan şehir, MÖ. 6. yy.da tamamen yıkılarak yok edilmiştir. Daha sonra Roma egemenliği altında şehir Halka pınar Kaynağı ile Meles Çayı arasındaki alüvyal düzlüğe yeniden kurulmuş , daha sonraları Bizans ve Selçuklular egemenliği altında gelişerek çevrede ticaret merkezi olarak gelişmiştir. 1425' de Osmanlı topraklarına katılan İzmir şehri zamanla bölgenin uzmanlaşmış bir zanaat ve dış ticaret merkezi konumuna geldi.

Osmanlı döneminde, Ege Bölgesi'nde özellikle Bakırçay ve Gediz Ovaları boyunca pek çok yerleşme farklı alanlarda uzmanlaşmış gerek tarımsal ve gerekse tarımsal olmayan üretimin (Örneğin; Ayvalık- Edremit zeytinyağı ve sabun, Manisa ipekli dokuma, Uşak halıcılık, İzmir pamuklu dokuma gibi.) yapıldığı merkezler konumundaydılar.

İzmir 18.yy.a kadar bütün bu üretimin dağıtım ve koordine merkezi olan Manisa iline bağlıydı ve bölgede elde edilen artık ürünün uzmanlaşmış bir dış ticaret merkezi konumunda idi.

İzmir'in yoğun dış ticaret öncesi merkezi iş muntakası 17. yy.da küçük bir iç liman etrafında bir rıhtım üzerinde nüveleşmiştir bu iç limanın körfeze açıldığı yerin kuzey ucunda bir kale vardır. Kale etrafındaki meydanda ise şimdiki Hisar camii (Bugünkü Anafartalar Caddesinin, Şadırvanlı Camiinden Başdurak Camiine kadar uzanan kavis kısmı eski iç limanın rıhtımını meydana getiriyordu. Hisar Camii de tam iç limanın körfeze açıldığı yerdeki hisarın yanında idi ve burada bir meydan vardı) ile uzun mesafe ticaretin yapıldığı önemli "hanlar" bulunuyordu. Buradan etrafa radyal uzanan yollar üzerinde çeşitli zanaat erbapları ve onların dükkanları bulunuyordu. Bu dönemde İzmir'i Anadolu'ya bağlayan ana yol; bugünkü Anafartalar Caddesi'nin Tilkilik'ten Basmane'ye uzanan kısmı ile oradan demiryolunu takip ederek şimdi Kemer Çayı üzerindeki Kemer Köprüsü'nün şehir dışına uzantısıydı (Kıray, 1972).

On yedinci yüzyıl'da şehrin sınırları yaklaşık olarak doğu- kuzey aksında bugünkü Basmane İstasyonu, doğuda mezarlık diye anılan Tilkilik'in üstündeki

mezarlık ve güneyde bugünkü Eşrefpaşa Parkları, Bahribaba Parkı, Musevi Mezarlığı'dır.

Bu dönemde şehrin bütününün 150 hektar kadar olduğu söylenebilir (Kıray, 1972). 1580' de İzmir nüfusu 2000 kadar iken, kentin 17.yy. ortalarında 30.000-40.000 nüfusa sahip olduğu tahmin edilmektedir (Akşit, 1983).

Ancak 18.yy.dan itibaren bölgede ilişkiler sistemi tamamen değişmiştir. Bu dönemde Avrupa'nın artan sanayi nüfusunun gereksinim duyduğu tarım ürünleri ticareti önem kazanmış; Bakırçay ve Gediz Ovaları'na ek olarak Küçük Menderes ve Büyük Menderes ovalarından elde edilen başta buğday ve bakliyat olmak üzere tarımsal üretim İzmir Limanından Avrupa'ya ihraç edilmekte idi. Bu süreçte, bu gelişen yeni ticaretin yönü artık ürünün kontrolünde yeni sorunların çıkmasına da yol açıyordu. Osmanlı Devleti bölgede bozulan dengeyi onarmak amacıyla İzmir'i 1811'de Aydın Sancağı'na bağlamıştır.

İzmir'i idari bakımdan Aydın'a bağlamak gibi bir düzenleme, çok zorlayıcı başka öğelerde bütünleşmeye giden İzmir'e yerini bulduramamış ve İzmir 1851'de yeni kurulan İzmir vilayetinin merkezi haline getirilmiştir.

İzmir on sekizinci yüzyılın ikinci yarısından sonra ticarete yepyeni bir yoğunluk kazanınca merkezi iş mantığı da değişmeye başlamıştır. Her şeyden önce iç liman doldurulmuştur. Eskiden rıhtım şimdi şehrin eksenini diyebileceğimiz yol (Anafartalar Caddesi) şimdi iki tarafından çarşı sokaklarının uzandığı, üzerinde ise önemli yeni "han"ların inşa edildiği hem Başdurak'ta hem de Hisar Camii etrafında iki merkezi birleştiren ana yol haline geldi. Bu dönemde yapılan hanların çoğu malın taşınmasından çok, malın tasnifi, korunması ve satışı ile ilgilenen hanlar niteliğine büründü. Bu dönemin diğer bir değişimi liman fonksiyonlarının dış körfez sahiline yerleşmesi ve iş merkezinin kuzeye kaymasıdır.

On yedinci yüzyıl sonlarında kent nüfusunun (1699 yılında) 24,000 olduğu tahmin edilmektedir (Akşit, 1983).

2.2. 19. Yüzyıl Başlarından 1950 Yılına Kadar İzmir

Avrupa kentsel nüfusun artan satın alma gücü İzmir’ den ihraç edilen ürünlerin cinsini etkilemiş ve 19. yy ortalarında Avrupalı için lüks gelen incir, üzüm ve çeşitli sanayi bitkileri ihracı ön plana çıkmıştır. Bu dönemde demiryolu ve liman inşasının tamamlanması da İzmir’in iş yaşantısında değişikliklere neden olmuştu. Özellikle yabancı şirketler; onların banka, depo, yazıhaneleri İzmir’ de örgütlenmiş konumdaydı. Şimdiki Balıkhanenin doğusundan başlayıp gene Cumhuriyet Alanı civarına kadar Kordon üzerinde Basmahane civarından gelen ana yolun Kordona açıldığı yerde malların gemilere yüklenmeye hazır hale geldikten sonraki el değiştirmesi ile ilgilenen büyük yabancı şirketler, bankalar, sigorta kurumlarının yerleştiğini görüyoruz (Kıray, 1972).

Bu devrede hepsinin merkezi yabancı ülkelerde olmak üzere 7 banka ve 4 büyük sigorta şirketinin İzmir’de iş gördüğünü biliyoruz. Bu şirketler çalıştırdıkları memurları aracılığı ile köylerde üretilen tarımsal üretimi daha çok kontrol altında tutabiliyor ve eskiye nazaran daha fazla artık ürün dışarıya akıtabiliyorlardı.

Görüldüğü gibi İzmir, 19.yy sonlarına değin bölgede elde edilen özellikle tarımsal üretimin çeşitli yabancı şirketlerce Avrupa’ya satıldığı, bu anlamda dış ticaret ve çeşitli zanaat kollarında uzmanlaşmış bir kent görüntüsündedir. Nitekim 1885 İzmir Ticaret Odası ve 1892 İzmir Ticaret Borsası’nın kurulması İzmir’in çok eski bir ticari örgütlenme merkezi olduğunu göstermektedir.

On dokuzuncu yüzyıl ile ilgili elimizde sağlıklı veriler olmamasına rağmen; 19. yy.ın ilk çeyreğinde (1812-1814 salgın hastalıklarında 40.000-60.000 kişinin öldüğü dikkate alınırsa) İzmir nüfusunun 130.000’e indiği tahmin edilmektedir. Bu yy.’ın ortalarında ise 1841 yangınından sonra kent nüfusunun 100.000 dolaylarında olduğu varsayılmaktadır. Yine 1850-1870 yıllarına ait rakamlar birbirinden farklı olmakla beraber, bu dönemde kentin nüfusunun 150.000 dolaylarında olduğu çeşitli araştırmacılar tarafından bildirilmiştir (Akşit, 1983).

Ülkemizde kentleşme deneyinin 19. yy.a değin uzadığı düşünülürse, bu dönemde batıya açılma sürecinin başlamasıyla hem kentlerin yapısı dönüşmeye hem de kent nüfusu artmaya başlamıştır. Nitekim, 19. yy sonlarında İzmir- Aydın ve İzmir-Turgutlu demiryollarının yapımı, Ege bölgesinin verimli ovalarından elde edilen

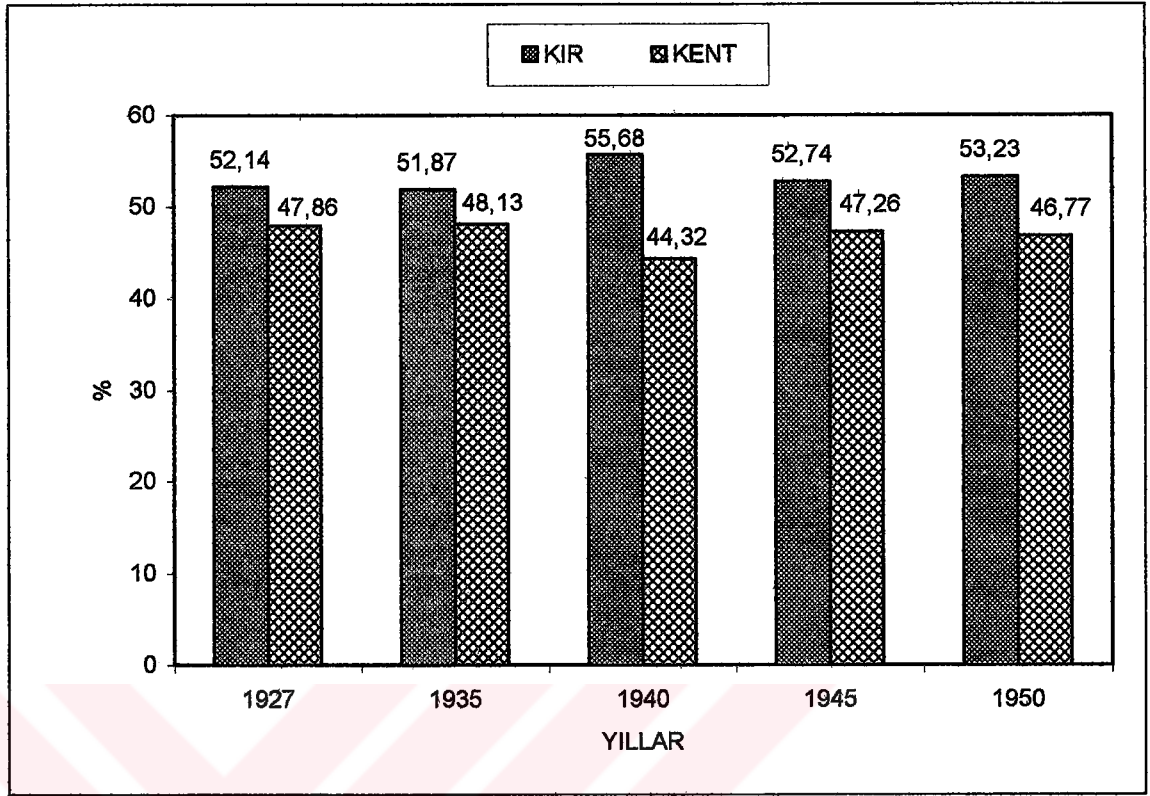
tarımsal ürünler yanında maden zenginliklerinin de bu dönem yaşanan ekonomik krize çare olması nedeniyle İzmir nüfusu önemli artışlar göstermiştir.

Bu dönemde Yunanistan'dan pek çok Rum göçmenin de getirilmesi kent nüfusunu 1885' de 190.000'e çıkarmıştır, 19. yy. sonlarında 1890-1891 yılları itibarıyla İzmir merkez nüfusu 207.547'ye ulaşmıştır (Kıray, 1972).

İzmir'in ülke kentsel nüfusu içindeki payı 19. yy. ortalarında yaklaşık %4.5, bu yy.ın sonlarında ise %6.7 kadardı.

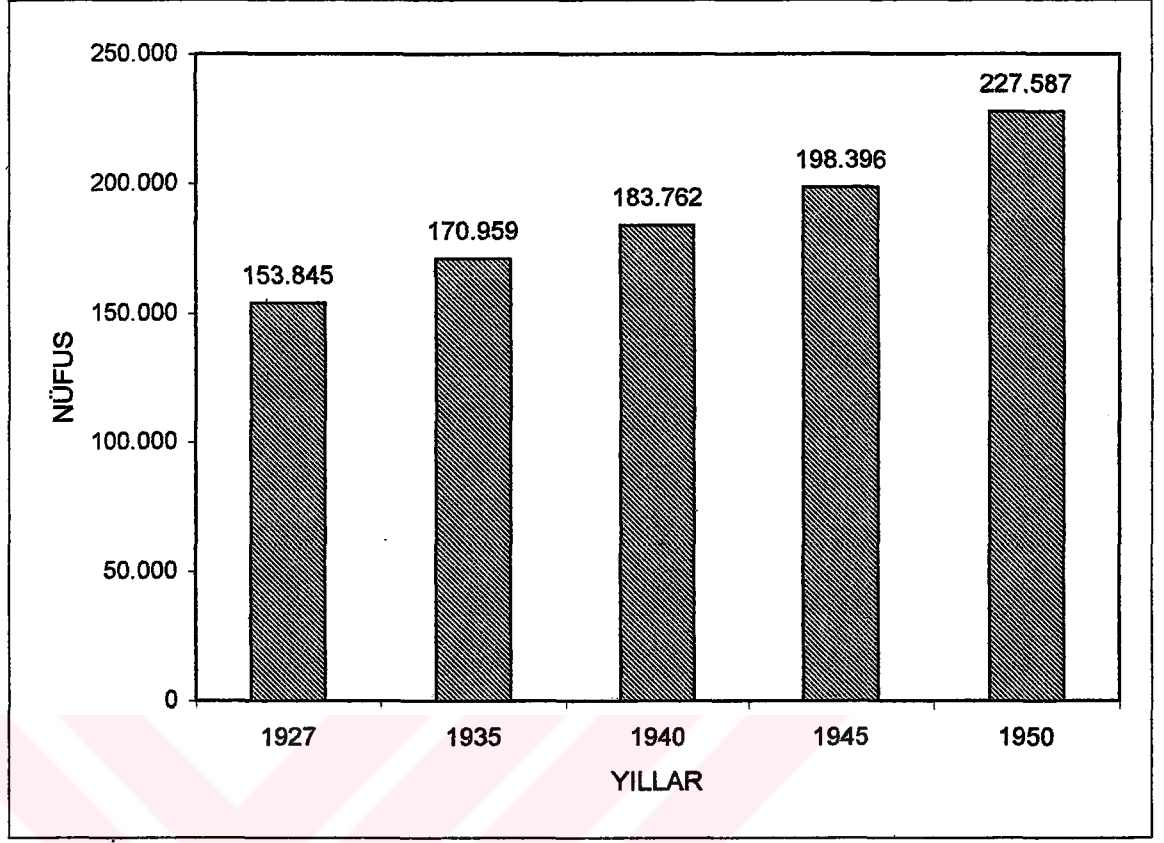
Yirminci yüzyıl başlarına gelindiğinde ise 1. Dünya Savaşı öncesinde İzmir Kentsel nüfusu 250.000'i bulmuştur (Sözer, 1988). Bu dönemde İzmir kent nüfusu ülke kentsel nüfusu içinde %8.3'lük bir paya sahiptir. Nüfusun yaklaşık yarısı Türklerden oluşmakla beraber, Rumlar en büyük etnik grubu oluşturuyordu; bunun yanında Ermeni ve Yahudi nüfus da vardı. Türkler kentin güney mahallelerinde otururken, yerli nüfusun dışındaki Levantenler Alsancak'ta toplanmıştı (Akşit, 1983). Bu dönemde bölgedeki diğer şehir ve kasabaların nüfusunda böyle bir artış yoktur. Bölgedeki yerleşmeler İzmir merkez olmak üzere yeniden bütünleşmişlerdir,

İzmir nüfusu ile ilgili kesin bilgileri ülkemizde ilk nüfus sayımlarının yapıldığı 1927 yılı verilerinde buluyoruz (şekil 4).

Şekil 4: İzmir İlinde 1927-1950 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı (Kaynak: Mutluer 2000).

1927 yılı verilerine göre İzmir kent nüfusu 153.845'tir. 1927-1950 İzmir kent nüfusu düzenli olarak artış göstermektedir. Nitekim 1927' de 153.845 olan kent nüfusu 1935'te 17.114 kişilik bir artış göstermiştir. Yine 1935-1940 yıllarında İzmir kent nüfusu 12.803; 1940-1945 yılları arasında 14.634; 1945-1950 yıllarında da 29.182 kişilik bir artış göstermiş ve kent nüfusu 1950' de 227.587'e çıkmıştır (Şekil: 5). Bu dönemde İzmir ili nüfus artış hızı Türkiye nüfus artışının gerisindedir. Çünkü bu dönem ülkemizde kentleşme hızının çok yavaş ilerlediği dönemlerdir.

Şekil 5: İzmir’de 1927-1950 Yılları Arasında Kentsel Nüfus Miktarları (Kaynak: Mutluer2000).

İzmir kentinin Kurtuluş Savaşı’ndan sonra geçirdiği yangın sonucunda; kurtarılabilen Anafartalar Caddesi çevresindeki eski iş muntakası ile bugünkü Atatürk Bulvarı, Cumhuriyet Caddesi ve Fevzipaşa Bulvarı ve Gazi Bulvarının denize yakın kısımları 1950’lere kadar ticaret hayatının başlıca merkez idi (Sözer, 1988).

İzmir, 1945’te Türkiye’nin 2. büyük kenti olma özelliğini Ankara’ya bırakmasına rağmen İstanbul’dan sonra Türkiye’nin ikinci önemli ticaret limanı ve bir sanayi kenti olma özelliğini hep korumuştur.

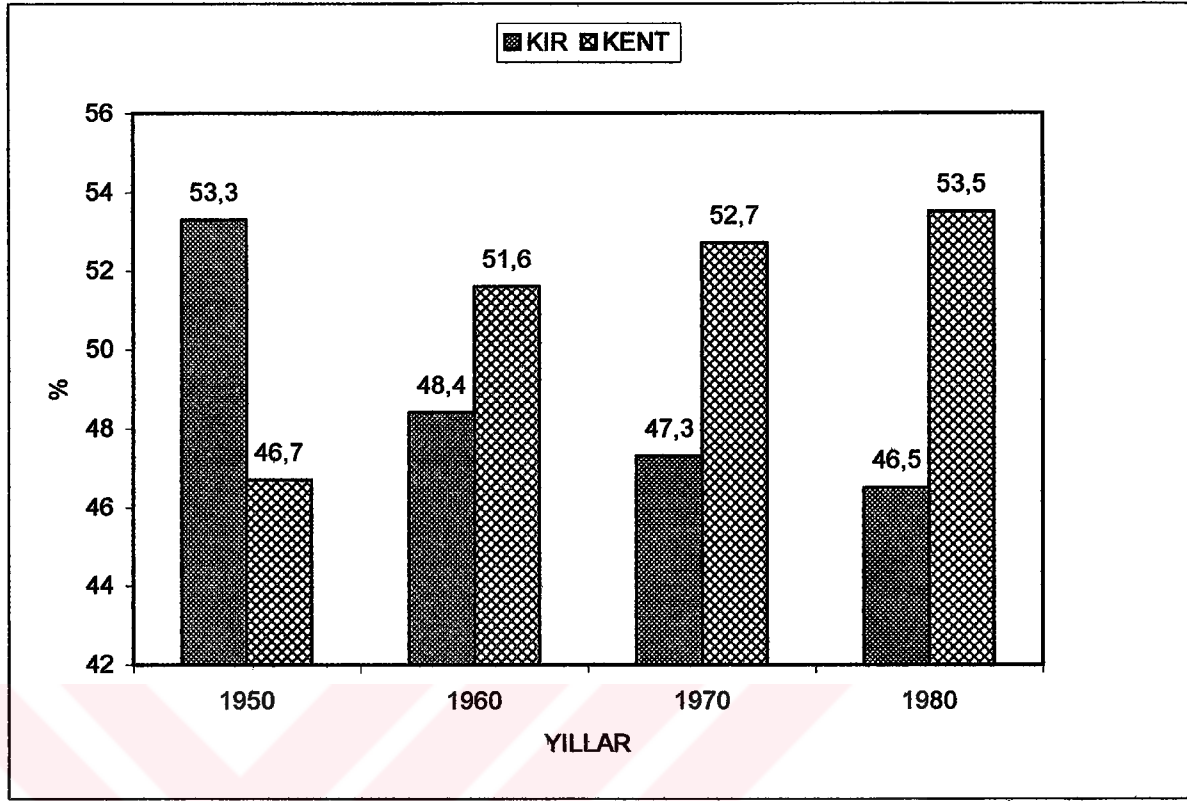
2.3. 1950-1980 Yılları Arasında İzmir

Ülkemizin 1950 yılından sonra içine girdiği hızlı kentleşme süreci, çoğu büyük kentlerde olduğu gibi, İzmir’de de etkisini göstermiş ve kent özellikle 1950 yılından sonra hızlı bir nüfus artışına sahne olmuştur. 1950’de kent nüfusu 227.578’e ulaşmış ve 1950’ den sonra iç göçlerin bir sonucu olarak İzmir nüfus kazanmaya başlamıştır. Nitekim kent nüfusu 1960’ da 335.217’ye, 1970’ de 554.105’e ve 1980’ de 818.930’ a ulaşmıştır (Şekil:7).

1980 yılında İzmir kent nüfusu, sadece İzmir ilçe merkezi ve Karşıyaka ilçe merkezi nüfuslarından elde edildiği için insanı yanıltmamalıdır. Gerçekte İzmir kent nüfusu kendine eklenen çevre yerleşmelerle beraber 1milyonu aşmış bulunmaktadır. Bu kentsel yerleşmelerin başlıcalarını; Bornova ilçe merkezi, Çamdibi, Altındağ, Buca, Gültepe, Narlıdere, Balçova, Güzelbahçe, Yeşilyurt, Gaziemir, Uzundere, Doğanlar, Naldöken, Örnekköy, Çiğli, Doğançay, Balatçık, Pınarbaşı ve Işıkkent oluşturmaktadır (Sözer, 1988).

İzmir kent nüfusunun artış hızı; 1950-1955 döneminde ‰ 54.40, 1960-1965 döneminde ‰ 56.70, 1970-1975 döneminde ‰ 56.40 ve 1975-1980 döneminde ‰37.10 olarak gerçekleşmiştir (Şekil:10). 1970-1980 yılları arasında ülke ekonomisinde kalkınma hızının özellikle 1974 petrol krizi nedeniyle düşüşü, gerek tarım ve gerekse sanayiye bağlı üretimde ortaya çıkan durgunluk, kentleşme hızını Türkiye genelinde düşürmüştür. Ekonomideki bu olumsuz gelişmeler toplumun düşük gelirli gruplarına yansımış ve bu kitlelerin kente göç etme olanağını sınırlandırmıştır (Sevgi, 1988).

Bu dönemin bir diğer özelliği de İzmir il nüfusunda 1960 yılından sonra kırsal nüfusun üstünlüğünün sona ermesidir.

Şekil 6: İzmir İlinde 1950-1980 Yılları Arasında Kursal ve Kentsel Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Payı (Kaynak: Mutluer2000).

İzmir’de 1950’lerden sonra üzüm, incir, tütün işleme atölyeleri ile depoları merkez dışına taşınmaya başlanmış, bunların yerini banka, sigorta şirketleri ve yeni yönetim binaları almıştır. Kemeraltı ve Tilkilik Çarşıları, Anafartalar Caddesi’nin oluşturduğu geniş yay boyunca alt ve orta gelir gruplarına yönelik geleneksel merkez yapısını koruyabilmiş, yer yer toptancıların ve küçük imalathanelerin de faaliyet gösterdiği bölge, Basmane’ye doğru gelişme göstermiştir.

Merkezi iş sahasının güney uzantısı ise üst gelir gruplarına hitap eden büyük konfeksiyon mağazaları, turizm acentaları, sanat galerileri, otel, lokanta ve gece klüpleri gibi birimler sıralanmıştır (Sözer,1988). Limana yakınlıkları nedeniyle Pasaport-Çankaya-Konak arasındaki eski sanayi kuruluşlarının hemen hepsi şehrin merkezinde kalmıştır.

Alsancak- Çınarlı arasında bitkisel yağ, dokuma, sabun üreten tesislerin bu dönemde Mersinli üzerinden Bornova’ ya doğru genişlik kazandığı; içki ve gıda sanayinin yanı sıra kimya sanayiinin de geliştiğini görüyoruz.

Aynı sanayii kuruluşları, aynı eksen üzerinden doğuya doğru İzmir-Ankara

yolu ve Pınarbaşı- Işıkkent boyunca gelişme göstermiştir. 1950 yılından sonra sanayileşmeye başlayan bu alanda daha sonra demir-çelik, çimento, otomotiv, motor sanayii, madeni eşya, makine kimya, mobilya, gıda ve içki sanayi gelişme göstermiştir. Bu dönemde İzmir-Menemen- Aliağa üzerinde ve İzmir- Cumaovası ve Torbalı üzerinde iki sanayii aksı daha gelişmeye başlamıştır.

1960'lı yılların başına kadar İzmir kentine yakın konumlu ve hatta birbiriyle iç içe olan çevre belediyeleri, 1960' lardan sonra İzmir'in sosyo-ekonomik yönden günlük etkinliği altına girmişlerdir.

Bu dönemde İzmir'e göç gönderen illerin başında Ege Bölgesi ve yakın çevresi gelirken, 1980 verilerinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde doğanların İzmir kent nüfusuna katılım payında ciddi bir artışın meydana geldiği dikkati çekmektedir.

Bu dönemin en önemli değişikliği; çok hızlı bir kentleşme olgusunun yaşanmaya başlamasıdır.

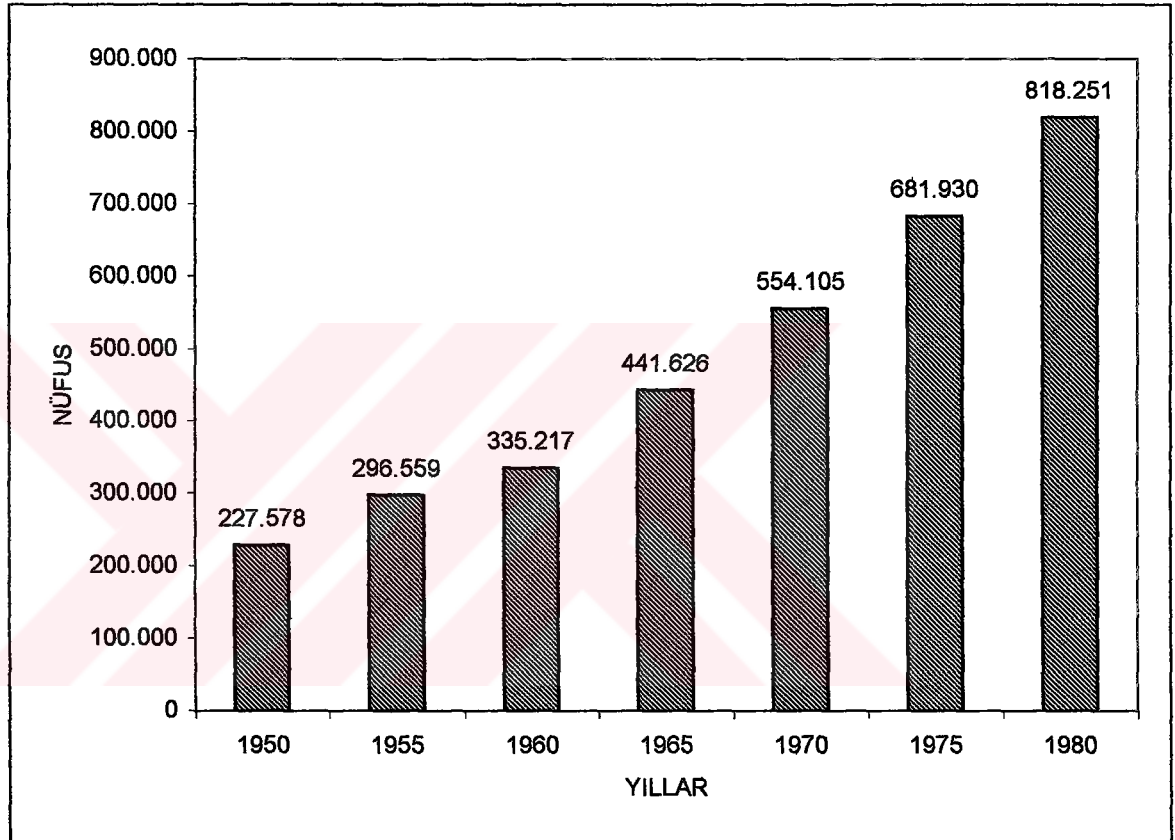
İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Türkiye, gerek mali ve gerekse insan gücündeki sınırlı kaynaklara rağmen, kentsel altyapı gerçekleştirme ve düzenli kent hizmetleri sağlamada önemli adımlar atmıştı. Ancak 1950- 1980 döneminde kentsel normlara uygun altyapı ve konut üretiminde hem toplumun, hem kentsel yönetim yapısının, hem de kente yeni gelenlerin kaynaklarının yetersizliği gecekondulu mahallelerini ortaya çıkarmıştır.

Yine bu dönemde, kent planlamasıyla uğraşanlar Cumhuriyet yönetiminin getirdiği kentsel normları savunmalarına karşın, gerçekleşen kent dokusu, yüksek yoğunluklu, altyapıları eksik, apartman mahalleleri olmuştur. Bu, Türkiye'nin hızlı kentleşme döneminde kentlerin yap- satıcı denilen küçük üreticiler eliyle geliştirmek zorunda kalmasının sonucudur.

Bu dönemde kentlerin mekandaki formunu bir yandan kentsel rantları ödemekten kaçınan gecekondular, öte yandan kentsel rantları en çoğa çıkarmaya çalışan yap-satıcılar biçimlendirmiştir (Tekeli, 2001).

İzmir' de ilk gecekondulaşma Kadifekale'nin körfeze bakan kuzey yamaçları ile Melez Çayı tabanından başlayarak batı yamaçlarından Kadifekale sırtlarına kadar uzanan sahada ve Bayraklı- Bornova ovası arasındaki dağlık kütlelerin yamaçlarında

başlamıştır. 1960'lerden sonra ise daha önceki gecekondü alanları büyümüş ve çevrelerine yeni gecekondü alanları eklenmiştir. 1970'lerden itibaren eski İzmir yolu üzerinde Bornova ovasının güney kesiminde yeni gecekondü alanları gelişmiştir. 1975'den sonra özellikle sanayi eksenleri üzerinde, kent çevresinde hisse tapulu ucuz araziler ve tarımsal alanlarda gecekondulaşma gelişme göstermiştir.

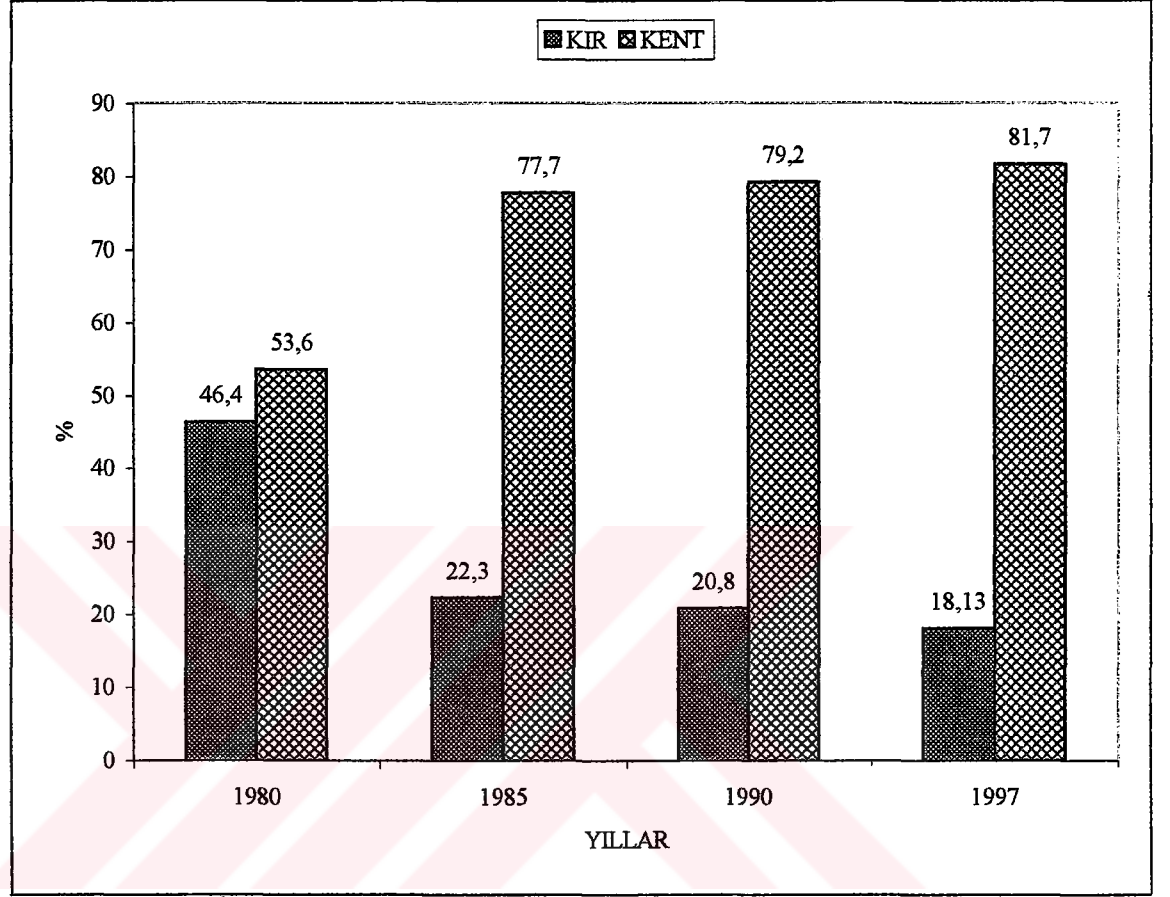

Şekil 7: İzmir Kentinin 1950-1980 Yılları Arasındaki Nüfus Miktarları (Kaynak: Mutluer 2000).

2.4. 1980'den Günümüze Değın İzmir

İzmir kentinin 1980'den sonra nüfus gelişimi incelendiğinde; nüfus artış hızının en yüksek olduğu dönem 1980-1985 yılları arasındır. Bu nüfus artışında İzmir kentinin 1981 yılında yerel idari birim olarak "Büyük Kent Bütünü" statüsüne kavuşturulması (Büyük kent bütünü içine merkez ilçe, Karşıyaka, Bornova, Pınarbaşı, Işıkkent, Altındağ, Çamdibi, Gültepe, Buca, Gazıemir, Yeşilyurt, Balçova, Narlıdere ve Güzelbahçe girmektedir) nedeniyle alansal genişlemenin yarattığı bir gelişim söz konusudur.

1985 yılında İzmir kent nüfusu 671.521'lik bir mutlak artış değeri ile 1.489.772 kişiye ulaşmıştır. 1980- 1985 döneminde İzmir'de nüfus artış hızı ‰ 127.30 düzeyinde artmıştır (Şekil: 10).

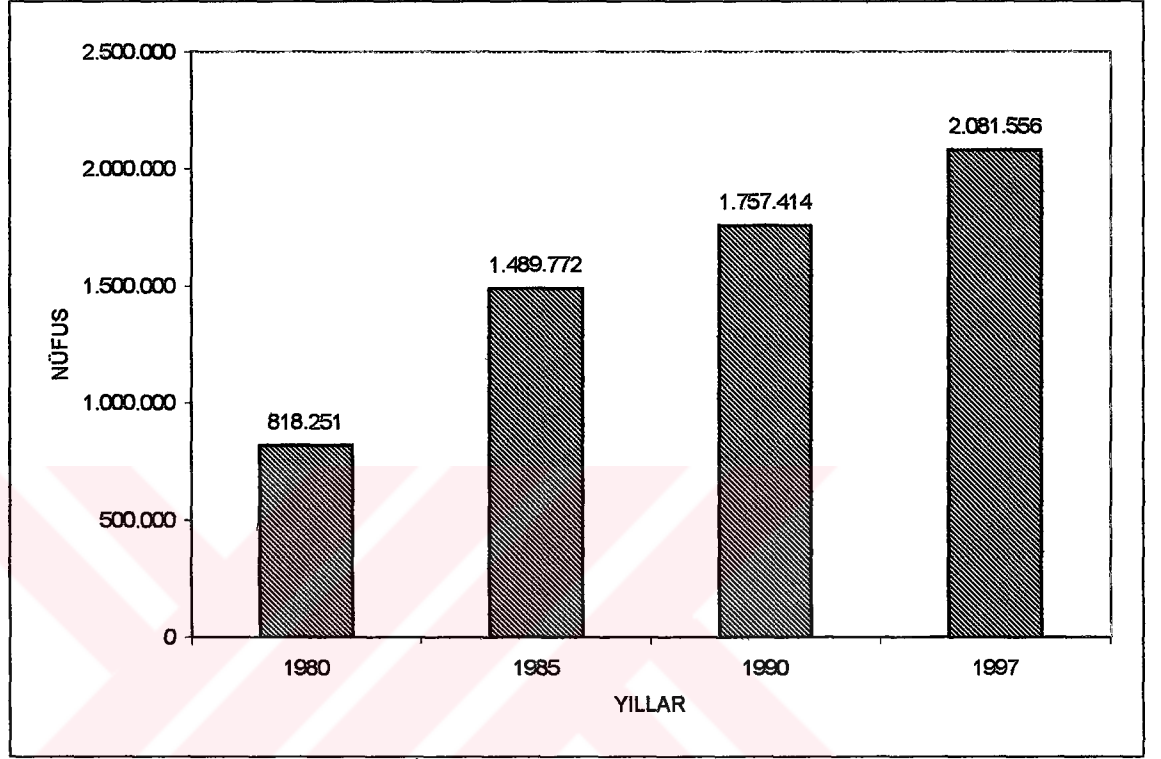

Şekil 8: İzmir 'de 1980-1997 Yılları Arasında Kırsal ve Kentsel Nüfus Oranları (Kaynak: Mutluer2000).

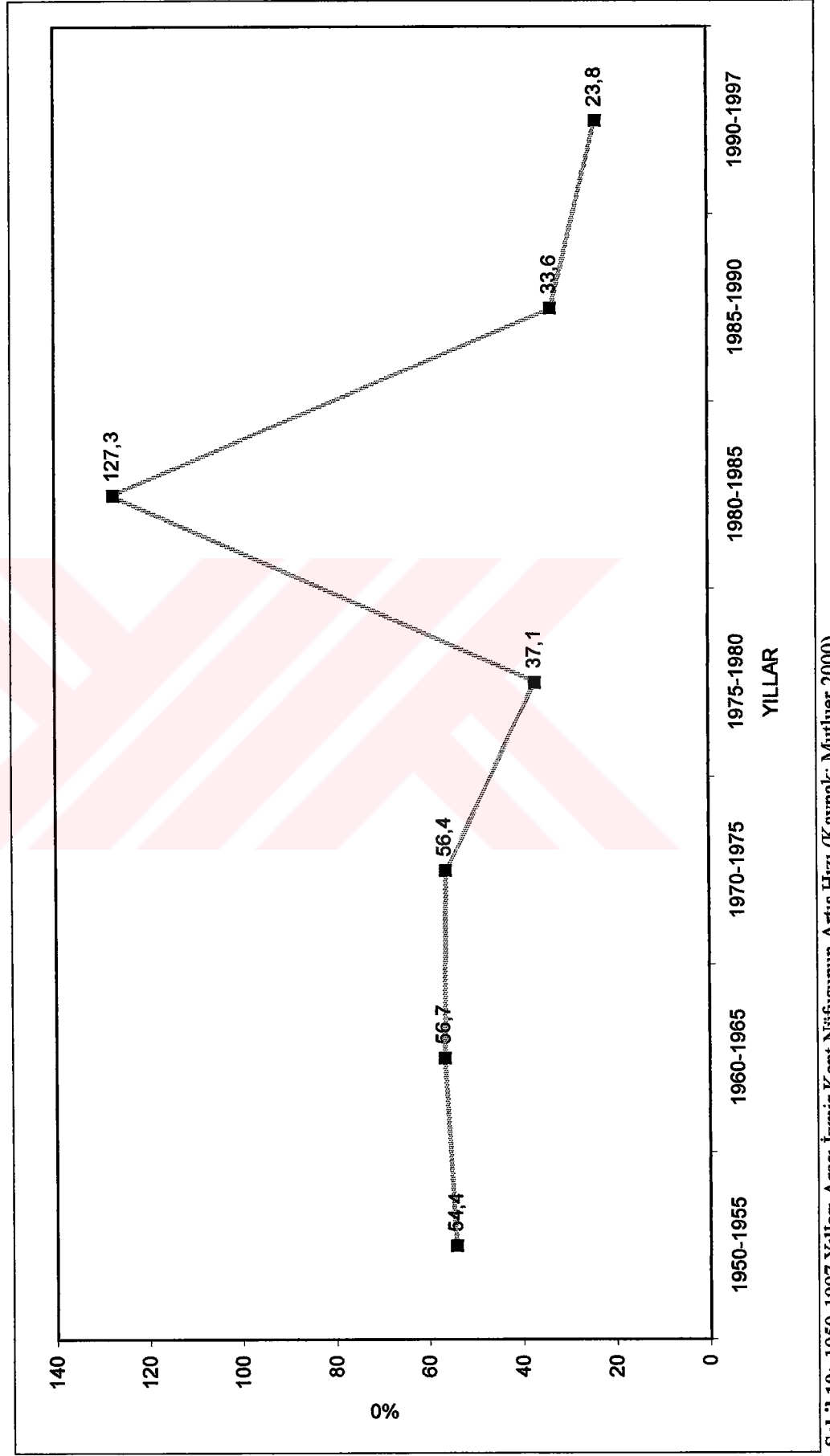
Ülkemizde büyük kentlerimizde yaşanan nüfus artışının temel nedeni, iç göçlerle ilgilidir. Yani, kentlerimiz kendi doğal nüfus artışlarının yanında çok daha yüksek oranda iç göçlerle beslenmektedir.

İzmir'in 1950'de iç göç oranı doğum yeri ölçütüne göre, %17.1, 1965 yılı iç göç oranı %27, 1980 yılı verilerine göre %37,9 ve 1990 yılı iç göç oranı da %43'tür (Mutluer, 2000). Kentleşme hareketinin ilk başladığı dönemlerde Ege Bölgesi illeri İzmir'e göç verirken özellikle son dönemlerde Doğu ve Güney doğu Bölgeleri İzmir'e yoğun olarak göç göndermektedir. 1990 yılında İzmir'in metropol nüfusu 1.757.414 kişidir (Şekil:9). 1990 yılında bir önceki sayım yılına oranla ‰33.60 oranında bir artış hızı gerçekleşmiştir (Şekil: 10).

1997 yılı sayım sonuçlarına göre İzmir’de kentsel nüfus artış hızı %23.80 olmuş ve Anakent nüfusu 2.081.556 kişiye ulaşmış bulunmaktadır (Şekil: 9-10).

Şekil 9: 1980-1997 Yılları Arasında İzmir Kenti Nüfusu (Kaynak: Mutluer 2000).

Şekil 10: 1950-1997 Yılları Arası İzmir Kent Nüfusunun Artış Hızı (Kaynak: Mutluer 2000).

3.BÖLÜM:İZMİR ANAKENT TOPLUMUNDA ÇALIŞAN KESİMİ OLUŞTURAN KATMANLARDA SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL YAPI İLE KENTLEŞME DÜZEYLERİNİN SORGULANMASI

Tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve çok sayıda uzmanlaşmış bireylerin bilgi ve hizmet ürettikleri yerleşmeler olan kentler; homojen bir yapısal özellik göstermezler. Bu açıdan bakıldığında kentler, kır toplumunun aksine farklı çalışma ve yaşam koşullarının olduğu yerleşmelerdir.

Daha önceki bölümde kent-kentleşme-kentlileşme ile ilgili verilen bilgiler ışığında bu bölümde, İzmir Anakent Bütününde toplumsal yapıyı oluşturan katmanlardaki sosyo-ekonomik ve kültürel yapı farklılığının açıklanması amacıyla anket verileri aktarılacaktır.

3.1. Sosyal Yapı

3.1.1. Doğum Yerlerine Göre Kökenleri

3.1.1.1. Doğdukları İllere Göre Deneklerin Kökenleri

Nüfus sayımlarında il dışı doğumlular ile ilgili veriler, dolaylı da olsa, göçün bir göstergesi olarak alınabilir. 1950-1990 arasında il dışı doğumluların en hızlı arttığı üç bölge Ege, Akdeniz ve Marmara'dır. 1990'da toplam nüfus içinde il dışı doğumluların ağırlığı açısından ise sırayla Marmara, İç Anadolu'nun kuzey kesimi ve Ege Bölgeleri öne çıkmaktadır (Köymen,1999). Marmara ve Ege Bölgelerindeki nüfus artışında yurt dışından gelen göçmenlerinde önemli bir payı vardır.

İzmir anakent bütününde anket yapılan 600 denekten İzmir merkez doğumlu 112 denek (%18,66) değerlendirme dışı bırakılırsa, geriye kalan 488 denekten 13 tanesi (%2,17) yurtdışı doğumludur (Çizelge 3). Yurtdışı doğumlu bu 13 denegin, %38,47 (5)'si Yunanistan, %30,76 (4)'sı Almanya, %15,39 (2)'i Yugoslavya, %7,69 (1)'u Makedonya ve %7,69 (1)'u da Bulgaristan doğumludur.

İl dışı doğumlu nüfusun en hızlı arttığı bölgelerden biri olan Ege Bölgesine baktığımızda bölgede İzmir giderek tek büyük göç çekim merkezi olmuştur. 1990 verilerine göre İzmir ilinin %40.5'i il dışı doğumlulardan oluşmaktadır (Köymen,1999). Anket sonuçları İzmir'in yurdun hemen hemen her yerinden göç aldığını göstermektedir. Bu yerlerin başında da İzmir iline bağlı ilçeler gelmektedir. İzmir iline bağlı ilçelerinden toplam 32 denek (%5,33) İzmir Anakente göç etmiştir.

Gerek yurt dışı doğumlular, gerekse İzmir iline bağlı ilçeler bir kenara bırakılırsa anket uygulanan toplam 600 denekten geriye kalan 443'ü (%78,83) doğum yeri itibarıyla çeşitlilik göstermekle beraber; belirli illerde yoğunlaşmaktadır. Sadece 8 il (Düzce, Bayburt, Artvin, Ardahan, Iğdır, Osmaniye, Antakya ve Karaman) doğumlu deneye rastlanılmamaktadır (Şekil 12). Ancak bu illerin Antakya ve Artvin dışında yakın bir zaman önce il olduğu, bu nedenle bu illerden göçe katılanların anket sonuçlarına yansımadağı söylenebilir.

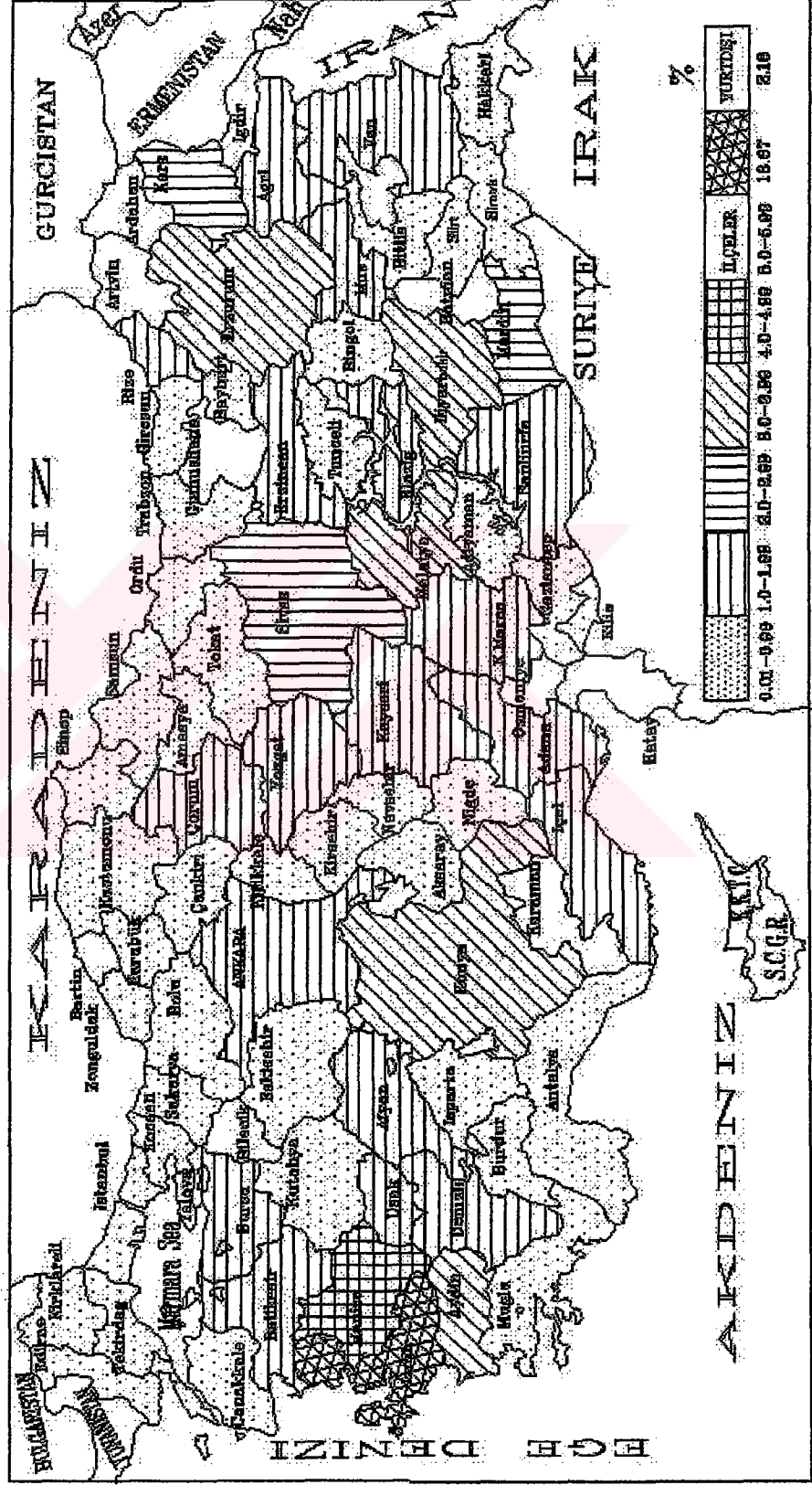
Deneklerin 30'u Manisa doğumludur. Bu, toplam denekler içerisinde %5,00'lik bir pay demektir. Manisa'yı sırayla %3,83 (23)'lük oranla Konya, %3,67 (22)'lik payla Aydın izlemektedir. Konya, Manisa ve Aydın illerinde doğanların toplam içindeki payı %12,65'dir. 18'er kişiyle Malatya, Erzurum, Diyarbakır illerinde doğanlar ise toplam denekler içerisinde %3,00'erlik bir paya sahiptir. Bu illeri Sivas %2,67 (16) ve Mardin %2,16 (13)'lük payla izlemektedir (çizelge 3; şekil 12).

İzmir'e göç eden nüfus önemli ölçüde kırsal alanlardan gelen nüfusa dayanmaktadır. Göçe katılarak büyük şehre gelen nüfus, arazinin doğal dengesinin bozulduğu ve geçim şartlarının son derece yetersiz olduğu yerleşim birimlerinden gelmektedir.

İL	%	SAYI	İL	%	SAYI
ADANA	1,16	7	KIRŞEHİR	0,5	3
ADİYAMAN	0,67	4	KOCAELİ	0,67	4
AFYON	1,33	8	KONYA	3,83	23
AĞRI	1,33	8	KÜTAHYA	0,83	5
AMASYA	0,83	5	MALATYA	3	18
ANKARA	1,84	11	MANİSA	5	30
ANTALYA	0,83	5	K.MARAŞ	1,84	11
AYDIN	3,67	22	MARDİN	2,16	13
BALIKESİR	1,66	10	MUĞLA	0,33	2
BİNGÖL	0,33	2	MUŞ	1	6
BİTLİS	0,67	4	NEVŞEHİR	0,83	5
BOLU	0,17	1	NİĞDE	0,83	5
BURDUR	0,17	1	ORDU	0,67	4
BURSA	1,16	7	RİZE	1	6
ÇANAKKALE	0,67	4	SAKARYA	0,17	1
ÇANKIRI	0,17	1	SAMSUN	0,67	4
ÇORUM	1,16	7	SİİRT	0,5	3
DENİZLİ	1,84	11	SİNOP	0,17	1
DİYARBAKIR	3	18	SİVAS	2,67	16
EDİRNE	0,33	2	TEKİRDAĞ	0,17	1
ELAZIĞ	1	6	TOKAT	0,5	3
ERZİNCAN	1,16	7	TRABZON	0,83	5
ERZURUM	3	18	TUNCELİ	0,67	4
ESKİŞEHİR	0,83	5	Ş.URFA	1,67	10
GAZİANTEP	0,83	5	UŞAK	1,16	7
GİRESUN	0,5	3	VAN	1,84	11
HAKKARİ	0,17	1	YOZGAT	1	6
ISPARTA	0,17	1	ZONGULDAK	0,17	1
MERSİN	1	6	AKSARAY	0,17	1
İSTANBUL	0,83	5	BAYBURT	0,5	3
İZMİR(İLÇELER)	5,33	32	KIRIKKALE	0,5	3
KARS	2	12	BATMAN	0,5	3
KASTAMONU	0,17	1	ŞIRNAK	0,33	2
KAYSERİ	1,84	11	KARABÜK	0,17	1
KIRKLARELİ	0,33	2	KİLİS	0,17	1
İZMİR ANAKENT	18,67	112	YURTDIŞI	2,17	13
			TOPLAM	100	600

Çizelge 3: Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları.

Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları

Şekil 12: Deneklerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımları.

3.1.1.2. Doğdukları Coğrafi Bölgelere Göre Kökenleri

Anket sonuçlarına göre İzmir Anakent bütününde anket uygulanan toplam 600 deneğin İzmir iline bağlı çevre ilçelerde dahil olmak üzere %23.78'ü Ege Bölgesindeki illerde doğmuştur. Doğum yerleri itibarıyla Ege Bölgesi'nin ilk sırada yer alması İzmir'e yakın konumunu nedeniyledir. Anket yapılan deneklerin %18,67'si ise İzmir Anakentte doğmuştur. Bunları sırayla Doğu Anadolu(%20,29), İç Anadolu (%18,23), Güneydoğu Anadolu (%11,68), Karadeniz Bölgesi (%9,42), Marmara Bölgesi (%7,37), Akdeniz Bölgesi(%6,57) ve Yurtdışı(%2,66) doğumlular izlemektedir (Çizelge 4).

Deneklerin doğdukları coğrafi bölgelere dağılımı	Sayı	%
Karadeniz	46	9,42
Akdeniz	32	6,57
Marmara	36	7,37
İç Anadolu	89	18,23
Doğu Anadolu	99	20,29
G.Doğu Anadolu	57	11,68
Ege	116	23,78
Yurtdışı	13	2,66
Toplam	488	100

Çizelge 4: Deneklerin doğdukları coğrafi bölgelere göre dağılımı.

Coğrafi Bölgeler içerisinde Doğu Anadolu illerinde doğanların %20,29 gibi yüksek bir paya sahip olması şüphesiz, Türkiye'de yatırımların bölgeler arasına eşit dağılmamasından ileri gelmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'ne 1991 yılı itibarıyla Türkiye'deki sanayi yatırımlarının %1.6'sı yapılmıştır (Mutluer, 2000). Bölge 1996 Gayri Safi Milli Hasıla'ya (GSMH) %3.8'lik bir pay ile en düşük katkıyı; aynı yıl Marmara Bölgesi GSMH'den %36.6 ile en yüksek katkıyı sağlamıştır. Aynı durum Güneydoğu Anadolu Bölgesi için de söz konusudur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ise GSMH'ye katkısı %5,3 ile, ikinci en düşük düzeyle sınırlı kalmıştır. Nitekim 1990 yılı verilerine göre, Doğu ve Güneydoğu Anadolu nüfusunun yaklaşık %30'u (3.607.000 kişi), batıya göçmüş olup oralarda yaşamaktadır.(CHP Somut Politikalar Çalışma Grubu Ön Raporu,1999).

Ege Bölgesinde doğan denekler içerisinde ilk sırayı İzmir'e yakın konumu nedeniyle Manisa ili almaktadır. Toplam Ege Bölgesinde doğan denekler içerisinde Manisa ili doğumlular %25,86'dır. Manisa'yı sırayla Aydın(%18,96) ve Denizli(%9,48) illeri izlemektedir.

Doğu Anadolu Bölgesinde doğan denekler içerisinde ise ilk sırada, Erzurum ve Malatya illeri gelmektedir. Bu illerde doğanlar Doğu Anadolu içerisinde toplam %18,18'er pay tutmaktadır.

İç Anadolu Bölgesi doğumlular içinde ilk sırayı alan il 23 kişiyle Konya'dır. Konya'nın bütün İç Anadolu illeri içindeki payı yaklaşık %25,84'tür. Konya'yı Sivas (%17,98), Ankara (%12,36) ve Kayseri (12,36) illeri izlemektedir.

Doğum yeri Güneydoğu Anadolu Bölgesi olan toplam 56 denekten 18'i Diyarbakır il doğumludur; bu toplam Güneydoğu Anadolu Bölgesi içinde yaklaşık %32,14'lük bir payı teşkil etmektedir. Diyarbakır ilini Mardin (%23,21) ve Şanlıurfa (%17,86) illeri izlemektedir.

Karadeniz Bölgesi'nde doğan deneklerin bölgenin hemen her yerinde eşit yoğunlukta olduğu dikkati çekmektedir. Ancak yoğunluğun kısmen daha fazla Doğu ve Orta Karadeniz illeri olan Çorum (%15,22), Rize (%13,04), Amasya (%10,87) ve Trabzon (%10,87) illerinde olduğu göze çarpmaktadır. Anket sonuçlarında Gümüşhane, Artvin ve Ereğli il doğumlulara rastlanılmamaktadır.

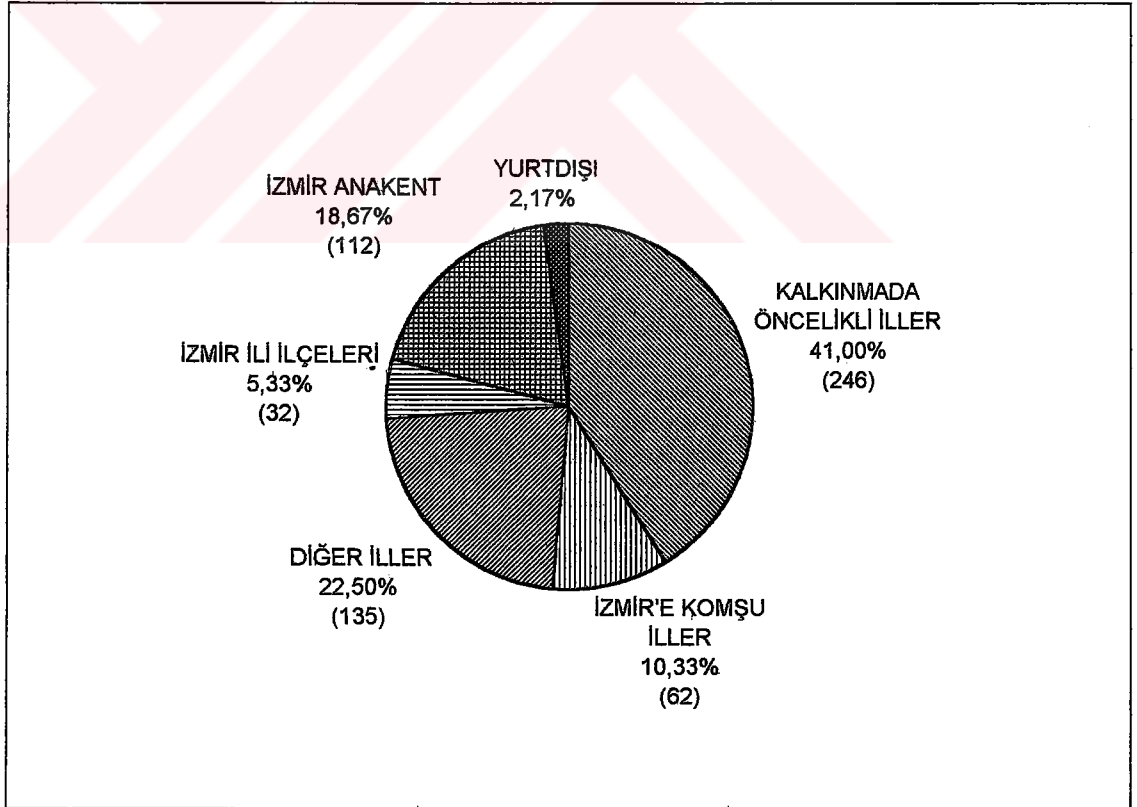
Marmara Bölgesi doğumlular ise, Balıkesir il doğumlular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Marmara Bölgesi doğumlu toplam 35 denekten %25,71'i (9) Balıkesir doğumludur. Balıkesir'i Bursa (%20), ve İstanbul (%14,28) izlemektedir. Anket verilerine göre bölgede Bilecik dışında diğer iller İzmir'e göç göndermiş bulunmaktadır.

Anket sonuçlarına göre İzmir Anakente en az göç gönderen bölge Akdeniz Bölgesi'dir. Antakya, Karaman ve Osmaniye il doğumlulara rastlanmazken, en büyük yoğunlaşmanın Kahramanmaraş ilinde olduğu görülmektedir. Kahramanmaraş'ın Akdeniz Bölgesi'ndeki toplam payı %34,37'dir. Kahramanmaraş'ı sırayla Adana (%21,87), Mersin (%18,75) ve Antalya (%15,62) illeri izlemektedir.

3.1.1.3.Kalkınmada Öncelikli Yörelere Göre Kökenleri

Anket sonuçlarına göre; doğum yeri itibarıyla toplam 600 denneğin 246'sı Kalkınmada öncelikli il doğumludur. Bu iller; Adıyaman, Ağrı, Aksaray, Amasya, Ardahan, Artvin, Bartın, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Çanakkale Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri, Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kahramanmaraş, Karabük, Karaman, Kars, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Nevşehir, Niğde, Ordu, Osmaniye, Rize, Samsun, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tokat, Trabzon, Tunceli, Van, Yozgat ve Zonguldak illeridir (Şekil 13, D.P.T. İnternet Sitesi). Bu, toplam denekler içinde yaklaşık %41'lik bir pay tutmaktadır.

Kalkınmada öncelikli illerden gelenlerle, İzmir çevresi iller ve Yurtdışından gelenlerin karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan sonuçlar, bu illerdeki göç olgusunun temel nedeninin ekonomik yapıyla ilintili olduğunu ortaya koymuştur (Sevgi, 1988).

Şekil 13: Kalkınmada Öncelikli Yörelere Göre Deneklerin Kökenleri.

Deneklerin %41,00'ünün Kalkınmada öncelikli illerden gelmesine karşın, %5.33'ünün İzmir iline bağlı ilçelerden göç ettiği görülmektedir. (Menemen %18,75; Tire %9,39; Torbalı %9,39; Urla %9,39; Çeşme %9,39; Foça %6,25; Aliaga %3,13; Bayındır %3,13; Bergama %3,13; Dikili %3,13; Karaburun %3,13; Kınık %3,13; Selçuk %3,13). Bu ilçeler içerisinde katılım payı en çok olan İzmir'e yakın konumlu Menemen'dir.

Denekler içerisinde %2,17'lik bir kısmı Yurtdışında doğmuştur. Bu deneklerin, 5 tanesi (%38,46) Yunanistan, 4'ü (%30,77) Almanya, 2'si (%15,38) Yugoslavya, 1'i (%7,69) Bulgaristan ve 1'i (%7,69) de Makedonya doğumludur.

Kalkınmada öncelikli illere göre deneklerin doğum yerleri ile ilgili yaptığımız bu değerlendirmeye göre; 600 denek içerisinde %18,67 kadarı doğum yeri itibarıyla İzmir Anakent sınırları içerisinde doğmuştur. Deneklerin %22,50'si kalkınmada öncelikli iller ile İzmir İli dışındaki diğer illerden göç etmişlerdir (Şekil 13).

TÜRKİYE HARİTASI

KARADENİZ

ERMENİSTAN

GÜRCİSTAN

İRAN

İRAK

SURİYE

EĞE DENİZİ

AKDENİZ

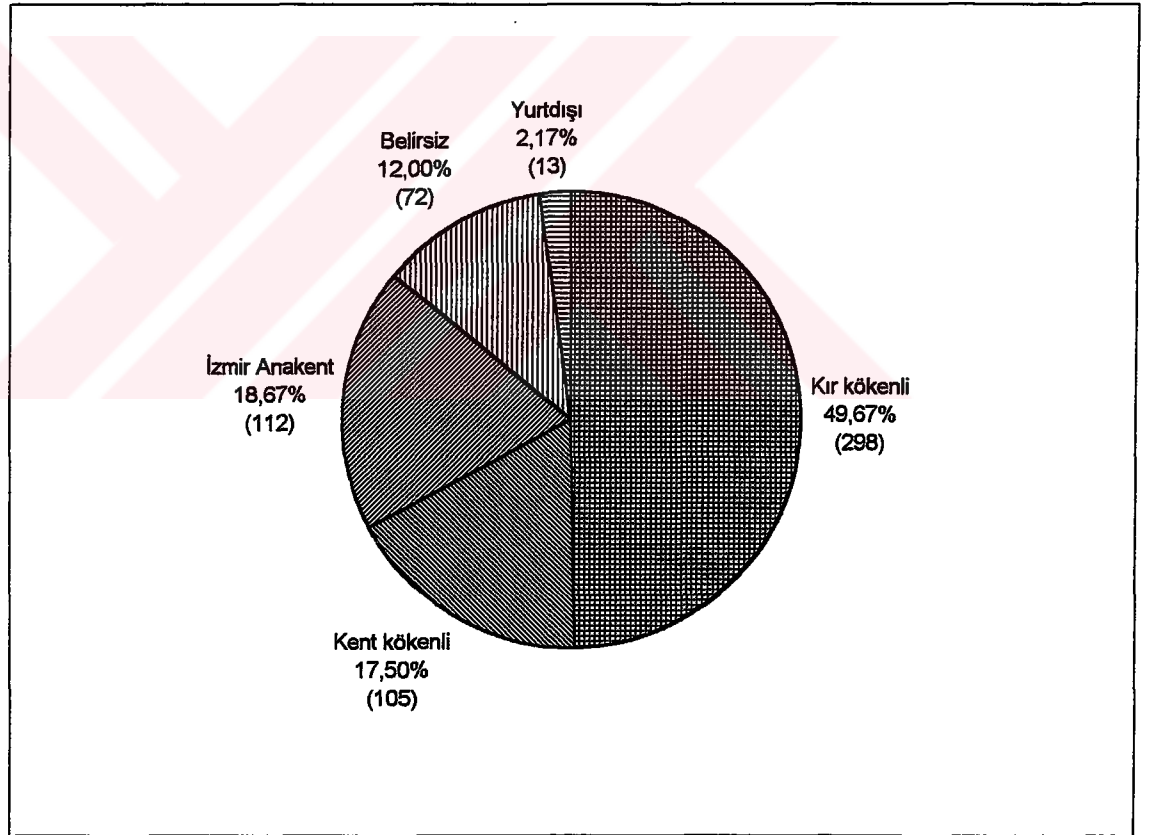
SİGİR

Kalkınmada Öncelikli İller

3.1.2. Kır-Kent Kökenli Oluşa Göre Dağılımları

Deneklerin kır- kent kökenli oluşları, doğum yerine göre köy diye nitelendirdiğimiz yerleşim birimleri dikkate alınarak hesaplanmaya çalışılmıştır. Ancak, deneklerden kır ya da kent doğumlu oluşları ile ilgili sağlıklı ve kesin sonuçlara ulaştırıcı net bilgiler alınamamıştır.

Eldeki veriler sınıflandırıldığında; deneklerin yaklaşık yarısının (%49,67) kırsal yerleşim alanlarından İzmir Anakente göç ettiği görülmektedir. Buna karşın deneklerin %17,50'si kent olarak kabul edilen yerleşim birimlerinden göç etmişlerdir (Şekil 15). Özellikle kırsal yerleşim birimlerinden gelenlerin; kentsel alanlardan gelenlere göre daha fazla oluşları; kırsal alanlarda geçim şartlarının son derece yetersiz oluşu savını doğrular niteliktedir.

Şekil 15: Deneklerin Kır/Kent Kökenlerine Göre Dağılımı..

Öte yandan İzmir Anakentte çalışan kesimi oluşturan katmanlarda anket uygulanan 600 denek içerisinde İzmir Anakent ve yurtdışı doğumlular da kent kökenli olarak kabul edildiğinde deneklerin %39,34'ü daha kent kökenli olarak kabul edilebilir.

3.1.3. Kesin Göç Yılları ve Kesin Göç Öncesi Geliş Sıklıkları

İzmir Anakent ile ilgili 2000 yılına ait araştırma bulguları, 600 denekten İzmir kent doğumlu 112'sinin kapsam dışı bırakılacak olursa, geri kalan %81,33 gibi büyük bir çoğunluğun kente göçenlerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Çeşitli yerleşim birimlerinden, farklı zamanlarda İzmir Anakente kesin göçen bu nüfus grubunun tümünün kente bir atılımda, başka bir deyişle birden bire göç etmiş oldukları düşünülemez.

Bu konuda ortaya atılan ve sınanan değişik modelin, sonuçta aynı ortak noktalarda birleştikleri görülür. Mekanizma olarak göçenin, kaynaktan varış noktasına kadar birtakım evreleri şu veya bu şekilde geride bıraktıktan sonra kesin göç eylemini gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır.

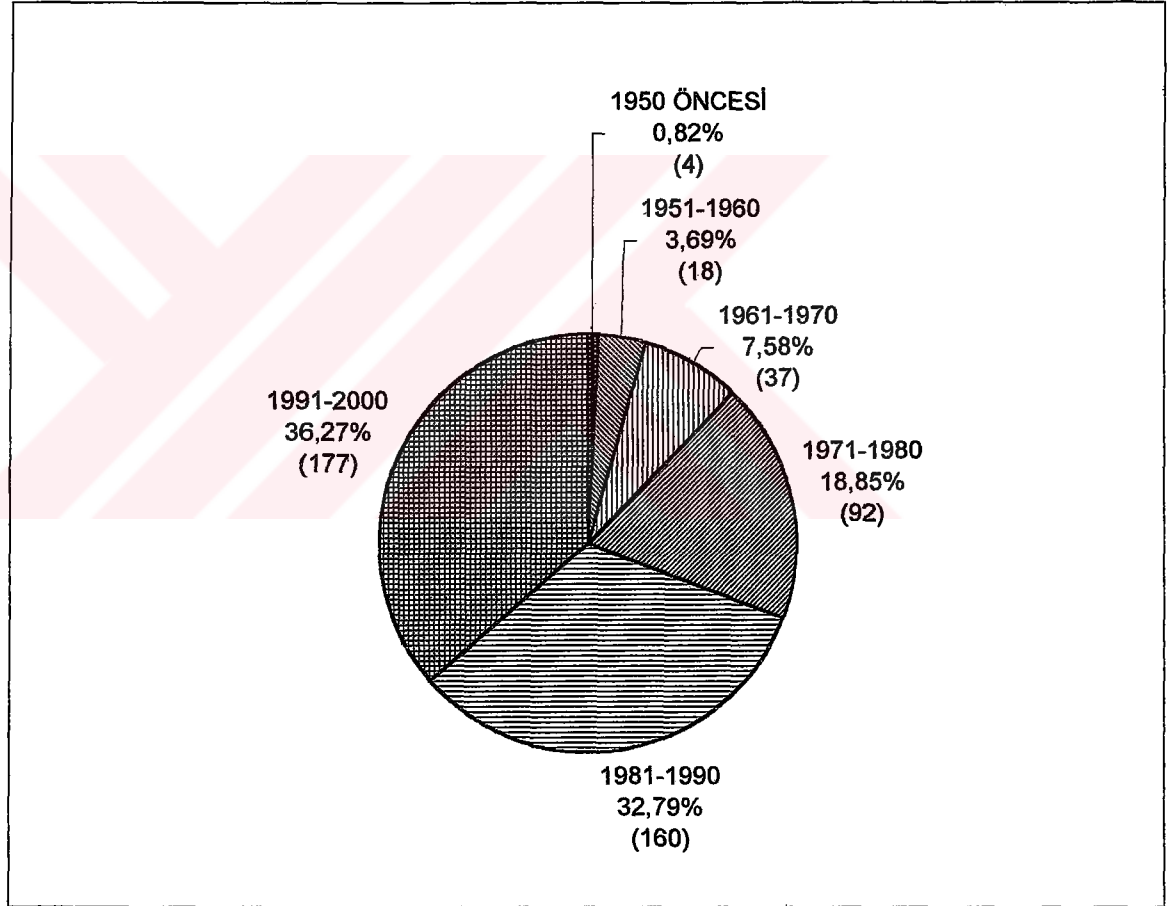
İzmir Anakente kesin göç ile gelen 488 deneğin %0,82'si 1950 yılı öncesinde gelmiştir. Türkiye'de kentleşme hareketinin hızlanmaya başladığı ilk yıllar olan 1951-1960 yılları arasında gelen deneklerin oranı %3,69'dur. Bu yıllar İzmir'e göçün başladığı ilk yıllardır. Ancak İzmir Anakentte dikkate değer bir nüfus artışı yoktur. Bunda kentlerin kır nüfusu için yeterince çekicilik taşınamaması yanında,iletici faktörlerin yeterince gelişmemiş olmasının da rolü vardır.

Daha sonraki dönemlerde göç hareketinin hızı da artmış ve bir sonraki dönem olan 1961- 1970 yılları arasında bir önceki döneme göre yaklaşık iki katı artış meydana gelmiş ve bu dönemde kesin göç edenlerin oranı %7,59'a ulaşmıştır. Bu yıllar ülkemizde 1950'den sonra tarım topraklarında yaşanan yapısal dönüşümlerin kır nüfusunu kentsel merkezlere itmeye ve aynı zamanda kentsel merkezlerin birer çekicilik unsuru kazanmaya başladığı ilk yıllardır.

Hızlı bir kalkınma ve ekonomik gelişmenin görüldüğü İzmir'de 1971-1980 yılları arasında kente kesin göç edenlerin oranı %18,85'dir. Bu dönemde Türkiye' de kentleşme hızında bir yavaşlama yaşanmasına rağmen, İzmir'in bir çekim merkezi olma özelliğini koruması nedeniyle, İzmir'e yönelik göçler devam etmiştir.

Ülkemizde kentleşme hareketinin yeniden hızlı bir şekilde gündeme geldiği 1981-1990 yılları arasında 488 denekğin %32,79'u İzmir'e kesin yerleşmek amacıyla göç etmişlerdir.

Son 10 yıl içerisinde ise (1991-2000 yılları arasında) deneklerin %36,27'si İzmir anakente göç yoluyla gelmişlerdir. Deneklerin en fazla göçe katıldıkları yıllar 1991-2000 yılları arasındır. Dolayısıyla; kente göç hareketi her geçen dönemde biraz daha hızlanmakta ve kentlerimizin nüfusu giderek artmaktadır.

Şekil 16: Deneklerin İzmir'e Kesin Göç Yıllarına Dağılımı.

İzmir anakent doğumlu 112 denek değerlendirme dışı bırakılırsa geriye kalan 488 denekten %74,59 (364) İzmir'e çalışmak amacıyla daha önce hiç gelmediklerini ifade etmişlerdir. %25,41 (124)'i ise daha önce en az bir kez İzmir'e gelmiş bulunmaktadır.

geliş sıklığı	sayı	%
1 kez gelen	36	29,03
2 kez gelen	50	40,32
3 kez gelen	10	8,06
4 kez gelen	7	5,65
5 kez gelen	11	8,87
6 kez gelen	3	2,42
7 kez gelen	1	0,81
10 kez gelen	5	4,03
18 kez gelen	1	0,81
Toplam	124	100

Çizelge 5: İzmir Anakente Çalışmak Amacıyla Gelen Deneklerin Geliş Sıklıkları

Kesin göç öncesi geliş sıklıklarındaki artış kente kesin göçe karar vermede önemli bir olgudur. Kenti, kent yaşamını tanıyanlar kesin göçe daha çabuk karar verirler.

İzmir'e daha önce çalışmak amacıyla gelen 124 deneğin %29,02 (36)'si bir kez, %40,32 (50)'si iki kez, %8,06 (10)'u üç kez, %5,65 (7)'i dört kez, %8,87 (11)'si beş kez, %2,42 (3)'si altı kez, %0,81 (1)'i yedi kez, %4,03 (5)'ü on kez, %0,81 (1)'i de 18 kez İzmir'e çalışmak amacıyla daha önce gelip gitmiştir (Çizelge 5).

3.1.4. Cinsiyet Dağılımları

Anket uygulanan deneklerin 469'u (%78,16)i erkek, 131'i (%21,84'ü) kadındır. Buna göre, kapsam içerisindeki deneklerin erkek sayısının fazla olduğu, kadınların aile içi iş olanakları gerekçesiyle; iş hayatının bazı alanlarında üretime katıldıkları; ancak çalışan kesim içerisinde kadınların kentsel yaşantıya uygun sektörlerde hala çok az bir kesiminin istihdam edildiği görülmektedir.

3.1.5. Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

İzmir Anakent toplumunda kent toplumunu oluşturan katmanlarda anket yaptığımız deneklerin yoğunluklu olarak 26-45 yaş gruplarında yer aldığı görülmektedir. Bu yaş grupları içerisinde en fazla yığılmanın görüldüğü dilim, 31-35 yaş grubudur, deneklerin %16,33'ü (98) bu gruptadır; bunu %15,67'lik oranla (94) 41-45 yaş grubu izlemektedir. 26-30 yaş grubundakilerin payı ise %14,34 (86)'dır (Çizelge 6).

Deneklerin %13,33 (80)'ü 36-40 yaş dilimi içindedir. 46-50 yaş arası olanlar %10,00 (60), 51-55 yaş arası olanlar %6,67 (40)'lık paya sahiptir. 25 kişi (%4,17) 56-60 yaş arası dilimde, 29 kişi (%4,83) ise 61 yaş ve üzerindedir. 51-üzeri yaş gruplarında genellikle kentsel hizmetlerden daha iyi yararlanmak amacıyla göçe katılan emekli kesimi bulunmaktadır.

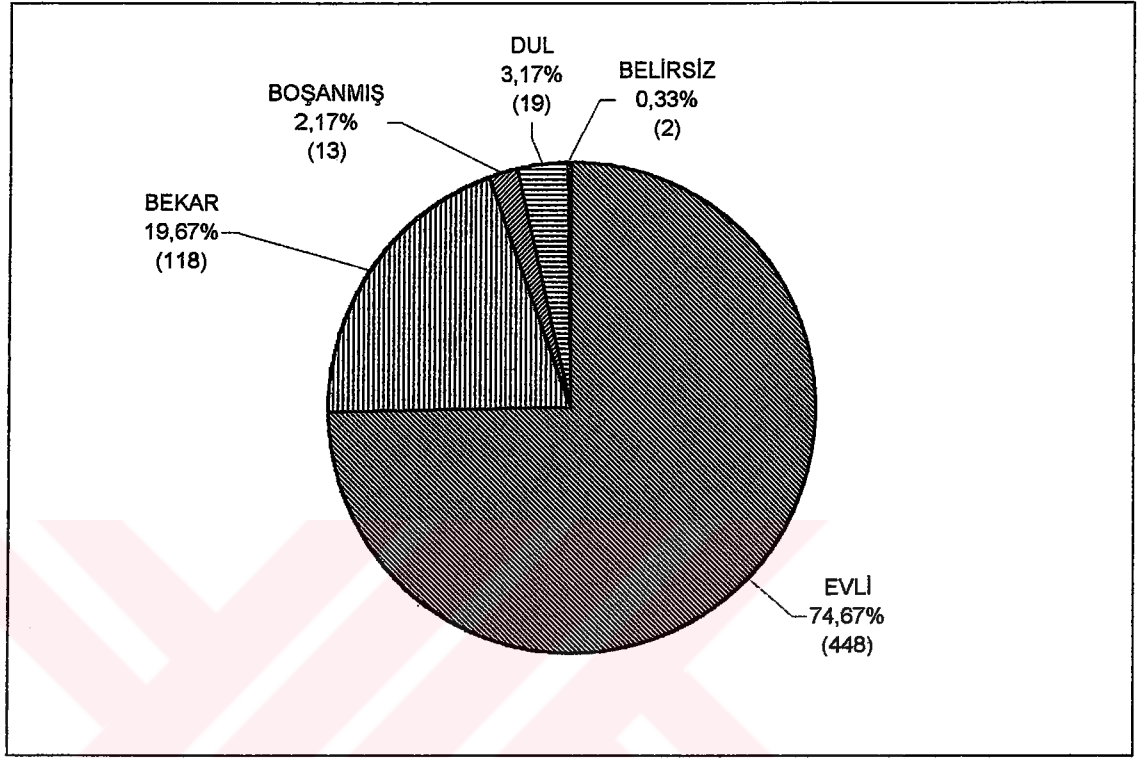
Anket sonuçlarında dikkati çeken önemli bir durumsa; deneklerin %5.33(32)'ü 20 yaşın altındadır. Bunlar aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla örgütsüz, marjinal kesimde çalışan, kentin sunduğu eğitim olanaklarından yararlanamayan kısmen genç nüfus demektir.

yaş grupları	sayı	%
20'den küçük	32	5,33
21-25	56	9,33
26-30	86	14,33
31-35	98	16,33
36-40	80	13,33
41-45	94	15,67
46-50	60	10,00
51-55	40	6,67
56-60	25	4,17
61 ve üzeri	29	4,84
Toplam	600	100,00

Çizelge 6: Yaş Gruplarına Göre Deneklerin Dağılımı

3.1.6. Medeni durumları

Anket sonuçlarına göre; İzmir Anakent toplumunda çalışan kesimi oluşturan 600 denekten % 74,65 (448)'si evlidir. Diğer deneklerin %19.66'sı (118) bekar; %3,16'sı dul (19 kişi); %2,16'sı (13) boşanmış ve 2 kişi (%0.37) medeni durumları ile ilgili yanıt vermemişlerdir (Şekil 17).

Şekil 17: Deneklerin Medeni Durumları.

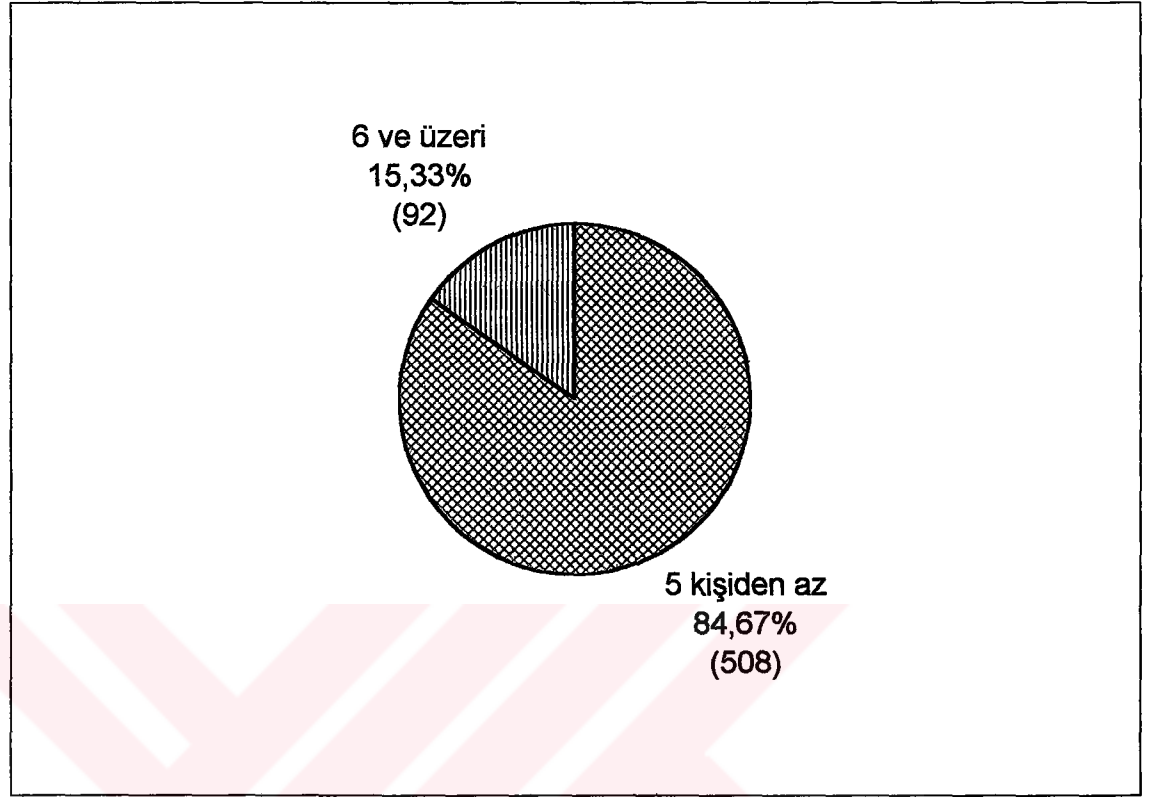
3.1.7. Deneklerin Aile Tiplerine Göre Dağılımları

Kırsal çevrede görülen geleneksel baba erkli aile yapısına karşılık kentsel çevrede çekirdek aileye dönüşmüş bir yapı görülür. Kentleşme sürecinde alınan yol çekirdek aileye dönüşmenin önemli bir yoludur.

3.1.7.1. Hane Nüfus Büyüklükleri

İzmir’de görülen aile nüfus büyüklüklerini incelediğimizde anket yaptığımız deneklerin %84,67’si 1-5 kişilik aile büyüklüklerine; %15,33’ü ise 6 ve üzeri aile büyüklüğüne sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla İzmir’de geleneksel aile tipinden arınmış, kentsel aile tipine uygun bir aile büyüklüğünün hakim olduğu anlaşılmaktadır.

Emre Kongar, “İzmir’de Kentsel Aile” adlı çalışmasında da İzmir’de hakim aile yapısının modern toplumların aile yapısı olarak belirlenen çekirdek aile tipi (%63)olduğunu, kentin aile yapısı yönünden genellikle modernleşmekte olduğunu

Şekil 18: Deneklerin Aile Büyüklüğü.

Diğer taraftan deneklerin %29,33 (176)'sı dört, %24,33 (146)'ü üç, %16,16 (97) beş, %10,66 (64)'ü iki, %6,83 (41) altı, %4,16 (25)'si ise bir kişiden oluşan hanelerde yaşamaktadır. Bu ailelerde genel olarak çekirdek aile tipi hakimdir. Ancak deneklerin %3,16 (19)'u yedi, %1,83 (11)'ü sekiz, %1,66 (10)'sı dokuz, %0,50 (3)'si on, %0,50 (3)'si on bir, %0,33 (2)'i on iki, %0,16 (1)'si on üç, %0,16 (1)'si on beş ve %0,16 (1)'si da on yedi kişilik ailelerden oluşmaktadır (Çizelge 7).

Aile nüfusu	Sayı	%
1 kişi	25	4,16
2 kişi	64	10,67
3 kişi	146	24,33
4 kişi	176	29,33
5 kişi	97	16,16
6 kişi	41	6,84
7 kişi	19	3,16
8 kişi	11	1,84
9 kişi	10	1,67
10 kişi	3	0,5
11 kişi	3	0,5
12 kişi	2	0,33
13 kişi	1	0,17
15 kişi	1	0,17
17 kişi	1	0,17
Toplam	600	100

Çizelge 7: Deneklerin Aile Büyüklüklerine Dağılımı

3.1.7.2.Hanede yaşayan çocuk sayısına göre dağılımları

Deneklerin %13,83 ü çocuksuz aile yapısındadır (83kişi). Bunlar ya yalnız yaşayan ya da çocuk sahibi olmayan deneklerdir. Çocuklu aileler içerisinde genel olarak 2 çocuklu aileler hakimdir Bu toplam denekler içerisinde i %30,66'lık (181) pay tutmaktadır. Bir çocuklu deneklerin oranı %28,16(169) iken, üç çocuklu denek oranı%15,33 (92), dört çocuklu denek oranı ise %6,33 (38)'dir. Anket uygulanan deneklerin %2,50 (15)'si beş çocukludur. Denekler içerisinde %1,16 (7)'si altı, %0,83 (5)'i yedi, %0,16(1)'i sekiz, %0.50 (3)'i dokuz, %0,33 (2)'si on ve %0,16 (1)'i de on çocukludur (çizelge 8). Çocuk sayısı bu denli fazla olan denekler özellikle geleneksel yapı özelliklerini korumuş kırsal çevre kökenli ailelerin İzmir'e göç yoluyla gelmiş ve kısmen kentin gecekondu alanlarında yaşayanlar olduğu söylenebilir.

Çocuk sayısı ile aile sayısı arasında ters orantı vardır. Çocuk sayısı arttıkça aile sayısı da azalmaktadır. Öte yandan toplam 517 çocuklu aile baz alınarak yapılan değerlendirme sonucu anket uygulanan deneklerde ortalama çocuk sayısı 2,29 olarak hesaplanmıştır.

çocuk sayısı	sayı	%
1 çocuklu	169	28,17
2 çocuklu	184	30,67
3 çocuklu	92	15,33
4 çocuklu	38	6,33
5 çocuklu	15	2,5
6 çocuklu	7	1,17
7 çocuklu	5	0,83
8 çocuklu	1	0,17
9 çocuklu	3	0,5
10 çocuklu	2	0,33
12 çocuklu	1	0,17
Çocuksuz	83	13,83
toplam	600	100

Çizelge 8: Deneklerin Çocuk Sayılarına Göre Dağılımı.

3.1.7.3.Hanede yaşayan akraba sayıları

Çekirdek aile tipinin hakim olduğu İzmir’de seçtiğimiz deneklerin 510’u (%85,00) herhangi bir akrabası ile yaşamayan çekirdek aile dediğimiz aile tipindedir. Deneklerin %15,00’i ise bir ya da daha fazla akrabası ile beraber yaşamaktadır.

Deneklerden %10.33 (62)’si bir, %2.83 (17)’si iki, %1,33 (8)’i üç akrabanın bulunduğu hanelerde yaşamaktadırlar. Birer denek ise dört (%0,16), sekiz (%0,16) ve dokuz (%0,16) akrabanın bulunduğu ailelerde yaşamaktadır. Aile ile beraber yaşayan akrabalarının ne kadar süreden beri, ne zamandan bu yana hangi akrabalık bağlantısıyla yaşadığı detaylı verilerle ortaya konabilmiş olsaydı, ön kentleşme ve aileye çalışan akrabalar yoluyla ekonomik katkının boyutları da daha bir belirlilik kazanabilirdi.

akraba sayısı	Sayı	%
1 kişi	62	10,33
2 kişi	17	2,83
3 kişi	8	1,33
4 kişi	1	0,17
8 kişi	1	0,17
9 kişi	1	0,17
Akrabası olmayan	510	85,00
Toplam	600	100

Çizelge 9: Deneklerin Aile İle Beraber Yaşayan Akraba Sayılarına Dağılımı.

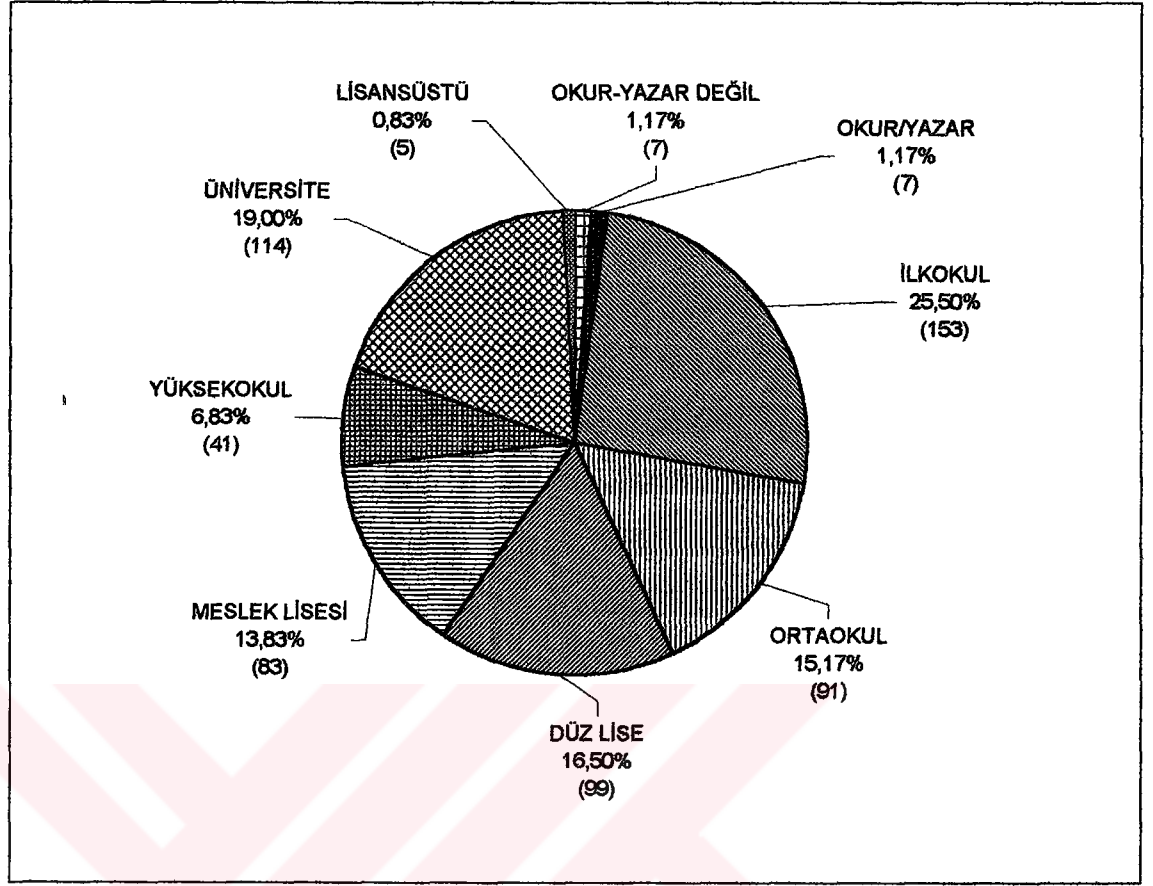
3.1.8. Eğitim Düzeyleri

3.1.8.1. Deneğin Eğitim Düzeyi

İzmir Anakent toplumunda, anket uygulanan deneklerin eğitim düzeyleri, çeşitli eğitim kategorilerine göre büyük bir farklılaşma göstermektedir. Ancak görüşme yapılan deneklerin yaklaşık dörtte birinin ilkokul mezunu en fazla yığılmanın bu eğitim kategorisinde görüldüğü dikkati çekmektedir. Bu durum kırsal alanlarda edinilmiş eğitim düzeyinin kentte geliştirilmeyerek durağan özelliğini koruduğu anlamını vermektedir. Bu olgunun cinsiyet, kente kesin göç yılı ve köken ilişkisiyle irdelenmesi daha açıklanabilir sonuçlara vardırabilecektir. Diğer taraftan kente göç eden nüfus içerisinde de birinci kuşak ve ikinci kuşak arasında da eğitim farkı olduğu düşünülebilir.

Deneklerin %19,00(114) u üniversite mezunudur. Büyük şehrin sunduğu eğitim olanaklarından faydalanabilen, bu amaçla kazanç getirici ve belli bir statüsü olan serbest meslek grupları; eğitim, kültür ve sağlık gibi hizmetlerden daha iyi faydalanmak amacıyla İzmir'e göç eden memur kesimini bu grupta değerlendirmek mümkündür.

Deneklerin %16,50'si (99) düz lise, %15,17'si(91) ortaokul, %13,83(83) meslek lisesi, %6,83 (41) yüksek okul, %1,16'sı (7) sadece okur-yazar, %1,16'sı (7) okuma yazma bilmeyen ve %0,83'ü(5) lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir (Şekil 19).

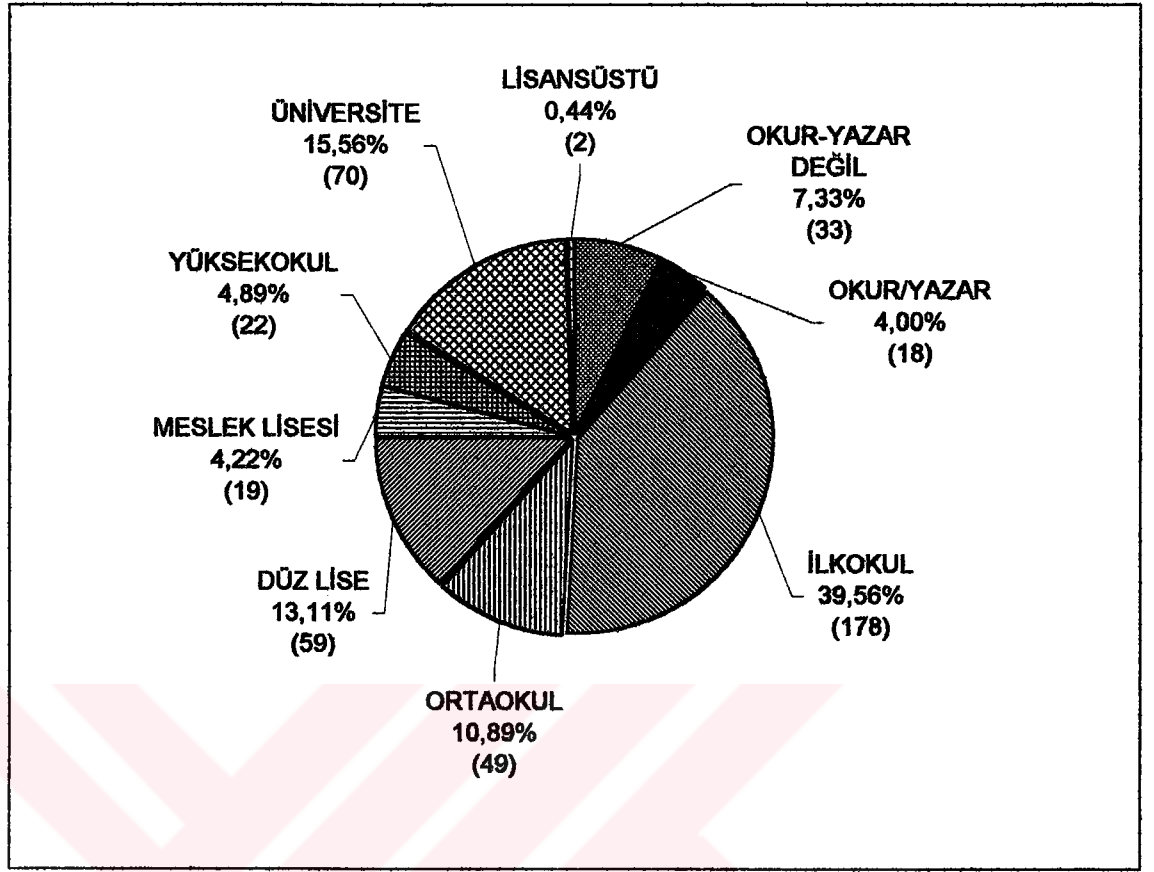

Şekil 19: Deneklerin Eğitim Durumlarına Dağılımı.

3.1.8.2. Denek Eşlerinin Eğitim Düzeyleri ve Meslek Gruplarına Dağılımları

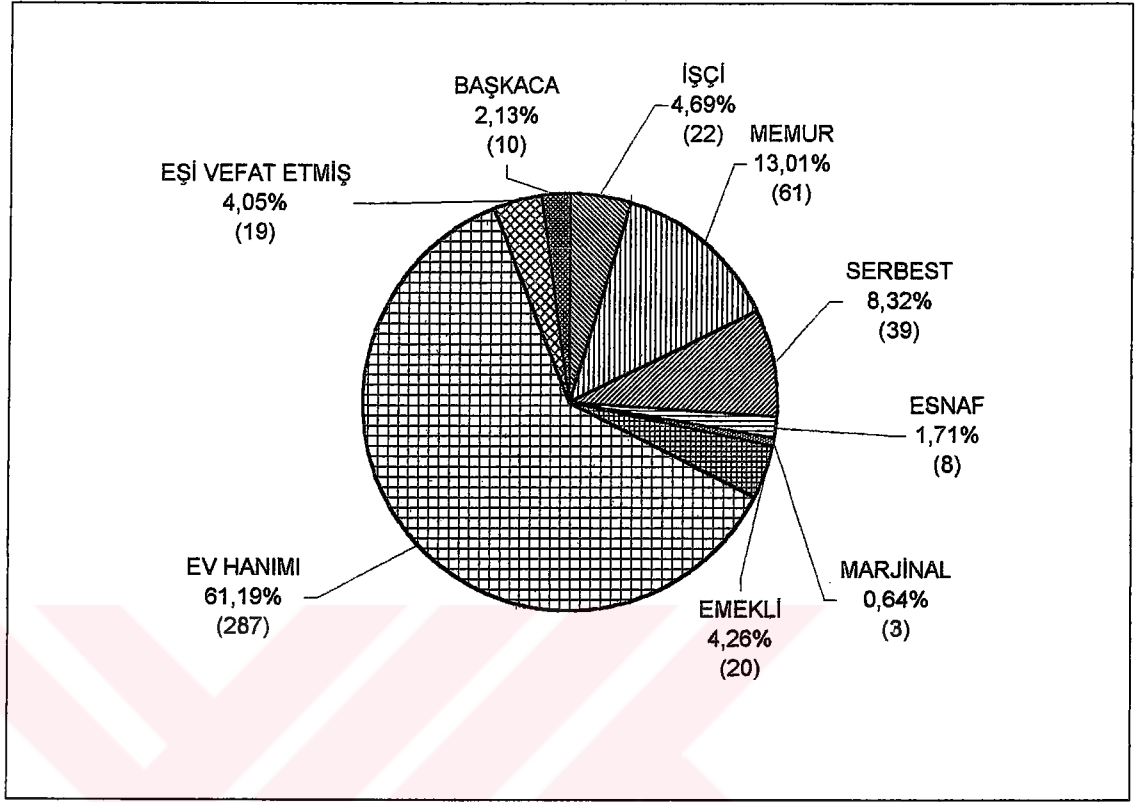
Daha önce belirtildiği gibi deneklerin 448'i (%74,65)'i evlidir. Anket yapılan deneklerin %78,16'sinin de erkek olduğu fikrinden yola çıkılarak deneklerin eşlerinin eğitim düzeyleri ile ilgili ortaya çıkan grafik kısmen İzmir Anakentinde kadın nüfusun da eğitim düzeyine yansıtması bakımından dikkat çekicidir.

Evli olan 448 denneğin eşlerinin %39,56'ı(178) ilkokul mezunudur. %15,56(70)'sı üniversite mezunu, %13,11'ü(59) düz lise, %10,09(49) orta okul, %7,33'si(33) okur-yazar olmayan, %4,89'i(22) yüksekokul, %4,22'ü(19) meslek lisesi, %4,00(18) sadece okur-yazar ve 2'si(%0,44) de lisansüstü eğitim düzeyindedir (Şekil 20).

Şekil 20: Denek Eşlerinin Eğitim Durumlarına Dağılımı.

Evli olmayan 152 denek ve eşi vefat etmiş olan 19 deneği değerlendirme dışı bıraktığımızda 429 deneğin eşlerinin %65,23'ü(287) ev hanımıdır. Eşi ev hanımı olan deneklerin oransal yüksekliği özelde İzmir'de ancak genelde Türkiye'de kadınların hizmetler ve sanayi sektöründe yeterince temsil edilmediğini ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir. Öte yandan deneklerin eşlerinin %13,86(61)'ü memur, %8,86(39)'u serbest çalışan, %5,00(22) işçi, %4,55(20)'i emekli, %1,82(8)'si esnaf/ticaretle uğraşan, %0,68(3)'i marjinal işlerde çalışmaktadır (Şekil 21).

Şekil 21: Deneklerin Eşlerinin Mesleklere Dağılımı.

3.2. Ekonomik Yapı

3.2.1. Hanede çalışan sayısı ve çalışanların sosyal güvenlik durumları

Anket uygulaması yaptığımız 600 denekle beraber ailelerinde çalışanların toplam sayısı 1.000'dir.

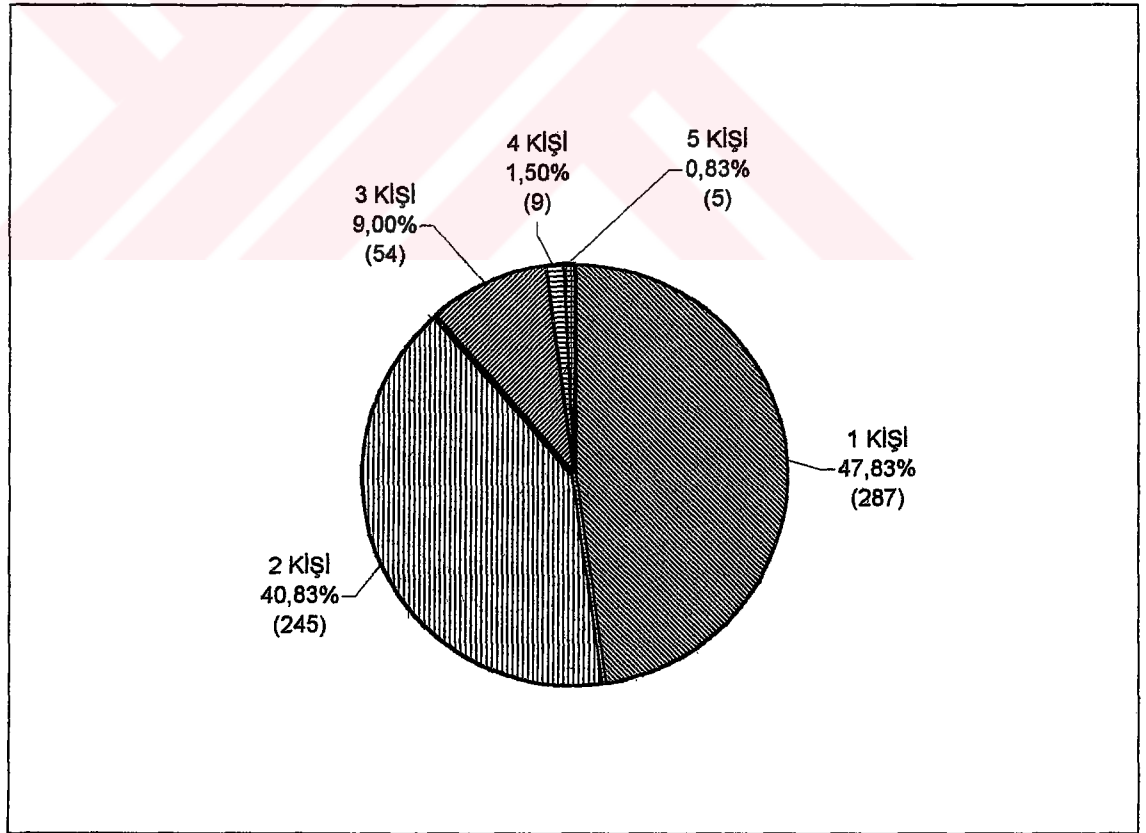
Ancak ekonomik ve demografik bakımdan çalışan insanlara isabet eden çalışmayan insan sayısı da büyük önem taşımaktadır. Ekonomik olarak aktif olan nüfusun bakmakla yükümlü olduğu nüfus grubuna bağımlı nüfus denilmektedir (Başol,1984). Teorik olarak çalışmayacak yaşta olan çocuklar (0-14 yaş grubu) ile yaşlı nüfusa (65 +yaş grubu) bağlı nüfus denilmektedir. Bir ülkede bağlı nüfus sayısı ne kadar çok ise, üretime katılan fertlerin yükleri de o kadar çok artar. Bu da ekonomik kalkınmayı güçleştirir.

Yukarıda aktarılan bilgiler ışığında yüksek bir bağımlılık oranı ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, 600 deneğin hanelerde yaşayanların toplam sayısı 2.469'dur.

Bunlar içerisinde 1.000 kişinin çalıştığı dikkate alınırsa 1.469 kişi ekonomik olarak bu 1.000 kişiye bağımlı demektir.

Deneklerin %47,83 (287)'sinin ailelerinde sadece bir kişi çalışmaktadır. Bu da anket yapılan denektir. Dolayısıyla ankete katılan deneklerin büyük bir kısmı ailelerini yalnız başlarına geçindirmektedir. Deneklerin %40,83 (245)'in ailelerinde deneğin kendisiyle beraber bir kişi daha çalışmaktadır. %9,00 (54)'ünün ailesinde üç, %1,50 (9) ailesinde dört, %0,83 (5) ailesinde ise beş kişi çalışmaktadır (Şekil 22). Ailede çalışan kişilerin sayısı ile aile sayısı arasında ters orantı mevcuttur. Ailede çalışan sayısı arttıkça aile sayısı da düşmektedir.

Bu 1.000 çalışanın 795'i (%79,50) sosyal güvenlik kapsamında yer alırken 205'i (%20,50) sosyal güvenlikli değildir. Dolayısıyla çalışan kesimin çoğunluğu sosyal güvenlik kapsamındadır.

Şekil 22: Denek Ailelerinde Çalışanlar Sayısının Dağılımı.

Anket uyguladığımız deneklerin kendilerini de dikkate alarak; denekler ve evlerinde çalışan diğer aile fertlerinin sosyal güvenlikleri ile ilgili yaptığımız genel

değerlendirmeye göre; deneklerin %14,16(85 denek)'ünün ailesinde kendisi de dahil çalışan hiç kimsenin sosyal güvenliği bulunmamaktadır. Toplam deneklerin %46,33(278)'inin ailelerinde bir kişi, %33,83 (203)'ünün iki kişi, %4,5 (27)'inin üç kişi, %0,84 (5)'inin dört kişi ve sadece 2 deneğinde (%0,34) ailelerinde beş kişi herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olarak çalışmaktadır (Çizelge 10).

ailede sosyal güvencelilerin dağılımı	Sayı	%
1 kişi	278	46,33
2 kişi	203	33,83
3 kişi	27	4,51
4 kişi	5	0,83
5 kişi	2	0,33
güvencesi olmayan	85	14,17
Toplam	600	100

Çizelge 10: Deneklerin Ailelerinde Çalışanların Sosyal Güvence Durumu

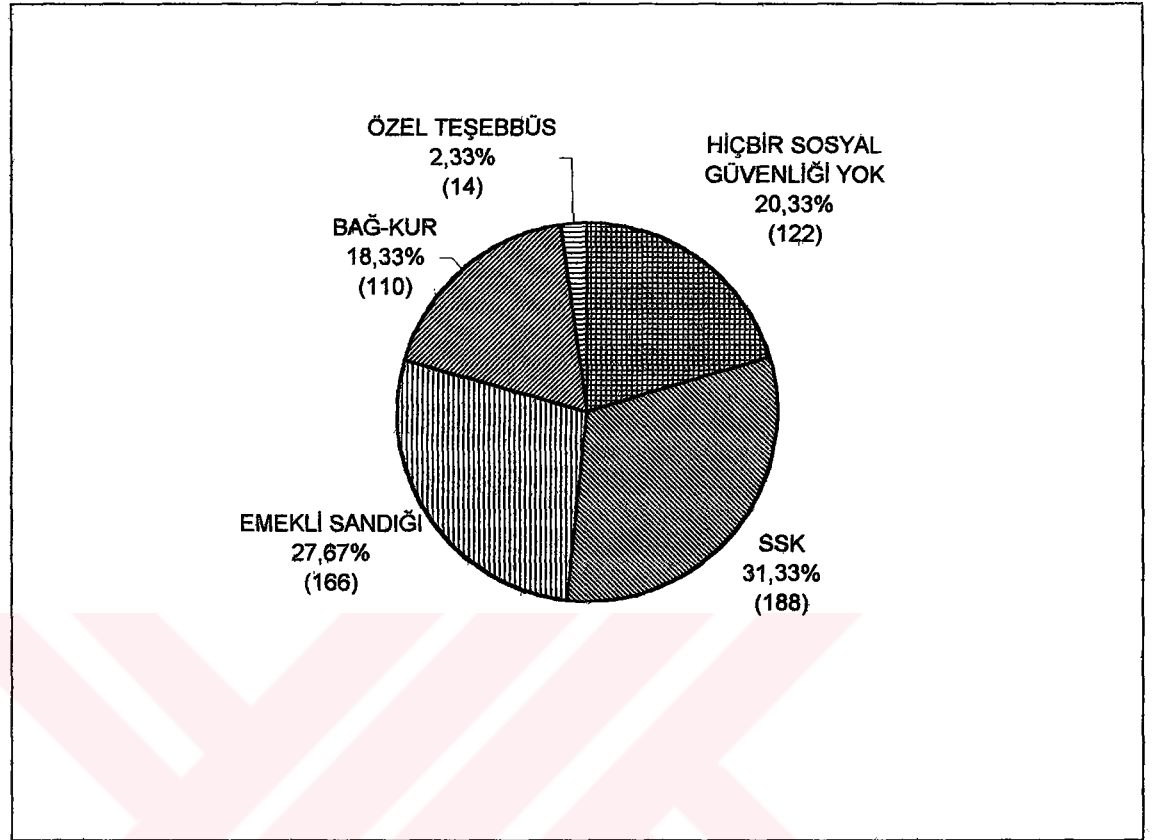
Sosyal güvenlik kapsamında; 202 deneğin ailesinde bir kişi, 49 deneğin iki kişi, 9 deneğin üç kişi ve 2 deneğin dört kişi SSK kapsamında; 137 deneğin ailesinde bir kişi, 67'sinde iki kişi, 4'ünde de üç kişi Emekli Sandığına bağlı; deneklerin 124'ünün ailesinde bir kişi, 11 deneğin ailesinde iki kişi, 1 deneğin ailesinde üç kişi BAĞ-KUR'a bağlı olarak çalışmaktadır. Yine deneklerin 16'sının ailesinde bir kişi, 14'ünün ailesinde iki kişi özel güvenlik kapsamında bulunmaktadır (Çizelge 11).

Hanedeki kişi	Ssk	em. Sand.	bağ-kur	özel sig.
1 kişi	202	137	124	16
2 kişi	49	67	11	14
3 kişi	9	4	1	0
4 kişi	2	0	0	0
Toplam	262	208	136	30

Çizelge 11: Deneklerin ailelerinde çalışanların sosyal güvenlik kurumlarına dağılımı

3.2.1.1. Deneklerin bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumları

Anket uygulaması yaptığımız 600 deneğin %20,33 (122)'sinin hiçbir sosyal güvencesi yoktur (Şekil 23). Hiçbir sosyal güvencesi olmayan bu kesim, toplumun düşük gelirli, nitelik ve uzmanlaşma gerektirmeyen, günübirlik ve örgütsüz diyebileceğimiz iş kollarında çalışan marjinal gruplar olduğu fikrini vermektedir.

Şekil 23: Deneklerin Sosyal Güvenlik Durumlarına Dağılımı.

Sosyal güvenlik kurumları bakımından en fazla yığılma SSK kurumunda görülmektedir. Deneklerin %31,33 (188)' i SSK kurumuna bağlıdır. SSK' dan sonra ikinci sırada Emekli Sandığı gelmektedir; %27,67(166) bu kuruma bağlıdır. Bağ-Kur'a bağlı olarak çalışan 110 denek toplam denekler içinde %18,33'lik bir pay tutmaktadır. Denekler içerisinde en az sayıya sahip olanlar özel sigorta altında çalışanlardır. Özel teşebbüs altında çalışan sadece 14 denek(%2,33) bulunmaktadır.

3.2.1.2. Deneklerin Bulundukları Katmanlarda Çalıştıkları Süreleri ile Sosyal Güvenlik Kurumlarına Bağlı Oluş Süreleri

Daha önce belirtildiği gibi deneklerin 122'si (%20,33) herhangi bir sosyal güvenlik kurumunun çatısı altında olmaksızın çalışmaktadır. Deneklerin %15,83(95)'i 1-5 yıl önce, %14,00 (84)'ü 6-10 yıl önce, %15,83 (95)'ü 11-15 yıl önce, %9,66 (58)'i 16-20 yıl önce, %6,83 (41)'ü 21-25 yıl önce, %9,00 (54)'ü 26-30 yıl önce, %4,66 (28)'i 31-35 yıl önce ve %3,83 (23)'ü ise 36 yıl ve daha önce herhangi bir sosyal güvenceye bağlı olarak çalışmaya başlamışlardır (Çizelge 12).

sosyal güvenceli yıl sayısı	Sayı	%
1-5 yıl	95	15,83
6-10 yıl	84	14
11-15 yıl	95	15,83
16-20 yıl	58	9,67
21-25 yıl	41	6,83
26-30 yıl	54	9
31-35 yıl	28	4,67
36 yıl ve üzeri	23	3,83
güvencesi olmayan	122	20,34
Toplam	600	100

Çizelge 12: Deneklerin Sosyal Güvenceli Yıl Sayısına Dağılımı

Deneklerin şu an yaptıkları mesleklere ilk başladıkları yıllara dağılımı incelendiğinde; %36,50 (219) şu anki işini 0-5 yıl zaman dilimi önce; %23,00'ü (138) 6-10 yıl; %19,00'ı (144) 11-15 yıl; %11,83'ü (71) 16-20 yıl; %5,50'si (33) 21-25 yıl; %3,16 (19)'sı 26- 30 yıl; %0,50'si (3) 31-35 yıl ve %0,50 (3) 36 ve daha önce şu anki bulundukları meslek katmanında çalışmaya başlamışlardır (Çizelge 13). Dolayısıyla deneklerin %37'si 1995- 2000 yılları arasında bulundukları iş koluna katılmışlardır. Denekler İzmir'e göç ettikten bir süre sonra kentin sağladığı olanaklardan görece olarak faydalanabilmişler ve bulundukları meslek gruplarına katılmışlardır.

Deneklerin anket yapıldığı sırada bulundukları meslek gruplarında çalışma sürelerine dağılımı, İzmir'de kentleşmenin hızlanmaya başladığı yıllarla paralellik göstermektedir. Daha önce ifade edildiği gibi başka bir yerleşim yerinden İzmir'e gelen nüfusun %35' i geçtiğimiz son 10 yılda göçe katılmıştı. Bu süre içerisinde deneklerin %60'ı anket yapıldığı sırada bulundukları iş koluna girmişlerdir.

Çalışma süreleri	sayı	%
0-5 yıl	219	36,50
6-10 yıl	138	23,00
11-15 yıl	114	19,00
16-20 yıl	71	11,83
21-25 yıl	33	5,50
26-30 yıl	19	3,17
31-35 yıl	3	0,50
36 ve yukarı	3	0,50
toplam	600	100,00

Çizelge 13: Deneklerin Bulundukları Katmanlarda Çalışma Sürelerine Dağılımı.

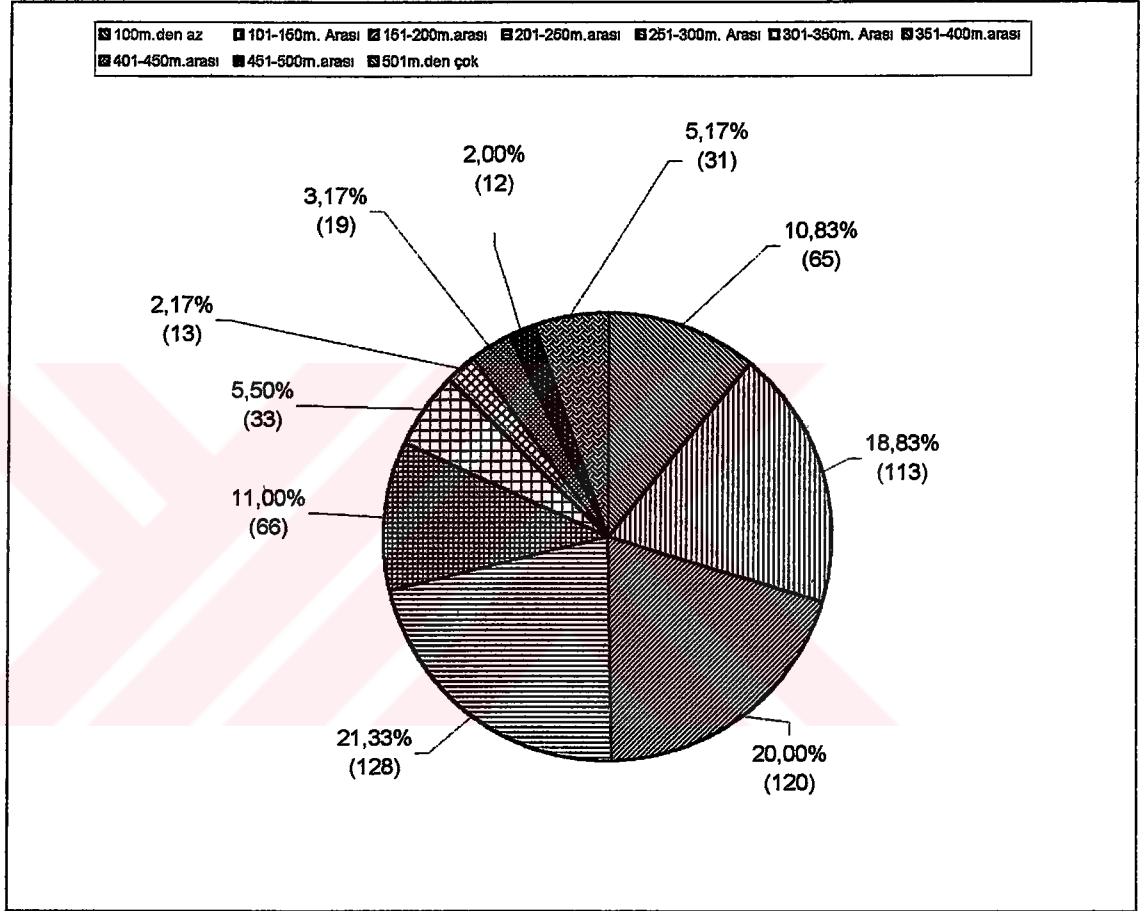
3.2.2. Aylık ortalama kazanç seviyesi

Türk Lirası olarak ortaya çıkan kazanç değerleri Türkiye'nin yaşamakta olduğu ekonomik sorunlar nedeniyle sayısal bir değer olarak artmış olsa bile yüksek enflasyon gerekçesiyle alım gücünü olumlu etkileyebilecek bir artışı; yani ekonomik yönden göreceli bir gelişimi yansıtmadığı kanısındayız.

Deneklerin aylık ortalama kazanç gruplarına dağılımını gösteren tablo incelendiğinde; deneklerin 65 denek (%10,83) aylık 100 milyonun altında gelir kazanmaktadır. 251-300 milyon aylık ortalama kazancı olan denekler toplam denekler içinde %11,00 (66 denek) yer tutmaktadır. Deneklerin %12,84'ü bulunduğu işte 301-500 milyon arasında kazanç elde etmektedir. 101-150 milyon kazanç grubunda deneklerin %18,83'ü (113) yer almaktadır. Toplam deneklerin %20,00'si (120 denek) 151-200 milyon arasında bir kazanç ile geçinmektedir. 201- 250 milyon arasında kazanç elde eden toplam 128 denek (%21,33) bulunmaktadır. Dolayısıyla deneklerin kazanç gruplarına dağılımda kazanç grupları arasında göreceli olarak fark bulunmamakla beraber; 301-500 milyon arası kazanç elde edenlerin sayıca azlığı dikkat çekmektedir. Dikkati çeken başka bir durum ise kazanç grupları arasında en az yığılmanın görüldüğü kazanç grubu 501 milyon ve üzeri kazanç grubudur; bu kazanç grubunda deneklerin %5,17'si (31 denek) bulunmaktadır.

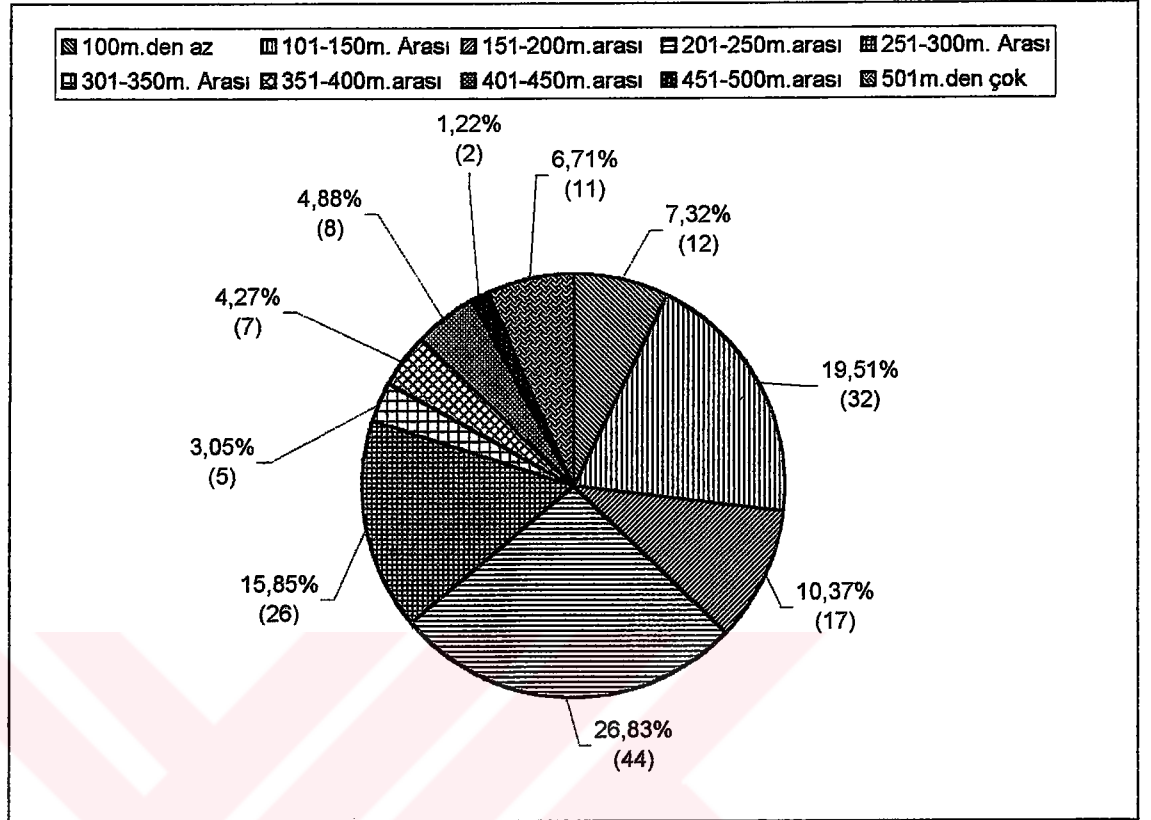
Anket sonuçları İzmir'de mesleksen katmanlaşmanın gelir üzerinde fazla bir etkisi olmadığını göstermektedir. Ancak 100 milyondan az olan deneklerin

%10,83'lük gibi yüksek bir değer göstermesi özellikle marjinal grupların bu kazanç grubunda değerlendirilmesi gerektiği fikrini vermektedir. Bunlar dışında deneklerin %71,16'sı 101-300 milyon arasında; %18,01'i ise 301' milyon ve üzeri kazanç elde etmektedir (Şekil 24).

Şekil 24: Deneklerin Aylık Ortalama Kazanç Gruplarına Dağılımı.

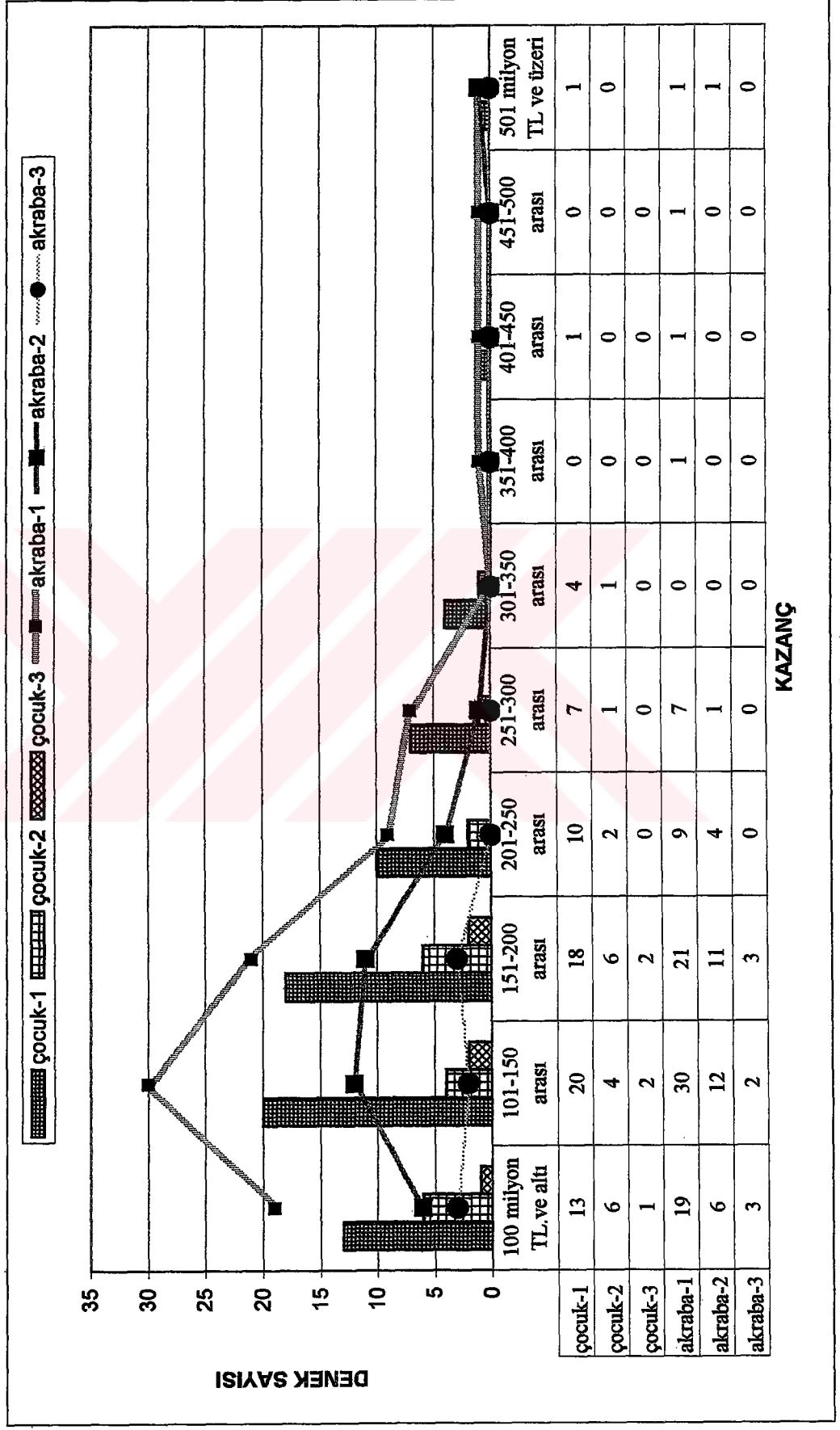
Eşleri çalışmayan, evli olmayan ve eşi vefat etmiş 436 denek (deneklerin %72,66'sı) değerlendirme dışı bırakılırsa; deneklerin eşlerinin aylık ortalama kazanç grafiği incelendiğinde deneklerin 12(%7,32)' si 100 milyondan az; 119(%72,56)'si 101-300 milyon arası; 33 (%20,12)'ü 301 milyon ve üzeri kazanç elde etmektedir (Şekil 25). Kazanç gruplarına göre dağılımda denekler ve eşlerinin kazançları aşağı yukarı paralellik göstermektedir.

Şekil 25: Denek Eşlerinin Aylık Ortalama Kazanç Gruplarına Dağılımı.

Deneklerin ailelerinde çalışan çocuklar ve akrabalar dikkate alınarak yaptığımız grafikte; gerek çocukların gerekse akrabaların kazanç gruplarına dağılımı 101- 300 milyon arasındaki kazanç grubunda yoğunlaşmış bulunmaktadır. 101 milyondan sonra kazanç miktarları arttıkça, o kazanç grubunda olan kişi sayısı da azalmaktadır.

Geçime ilişkin sorunlar ailede kadınların ve özellikle çocukların düşük gelirli işlerde (marjinal işler) çalışmalarını zorunlu kılmaktadır. Kente göç sürecinin başlangıcında kadınlar prestij kaybına neden olmaması için çalışma yaşamına katılmıyorken daha sonraki dönemlerde; başlangıçta geçici marjinal işlerde, daha sonra düşük gelirli kalıcı işlerde çalıştıkları izlenmektedir. Bu olgu kır kökenli göçenler için büyük ölçüde geçerlidir.

Şekil 26: Aile İle Beraber Yaşayan Çocuk ve Akrabaların Aylık Kazanç Gruplarına Dağılımı.

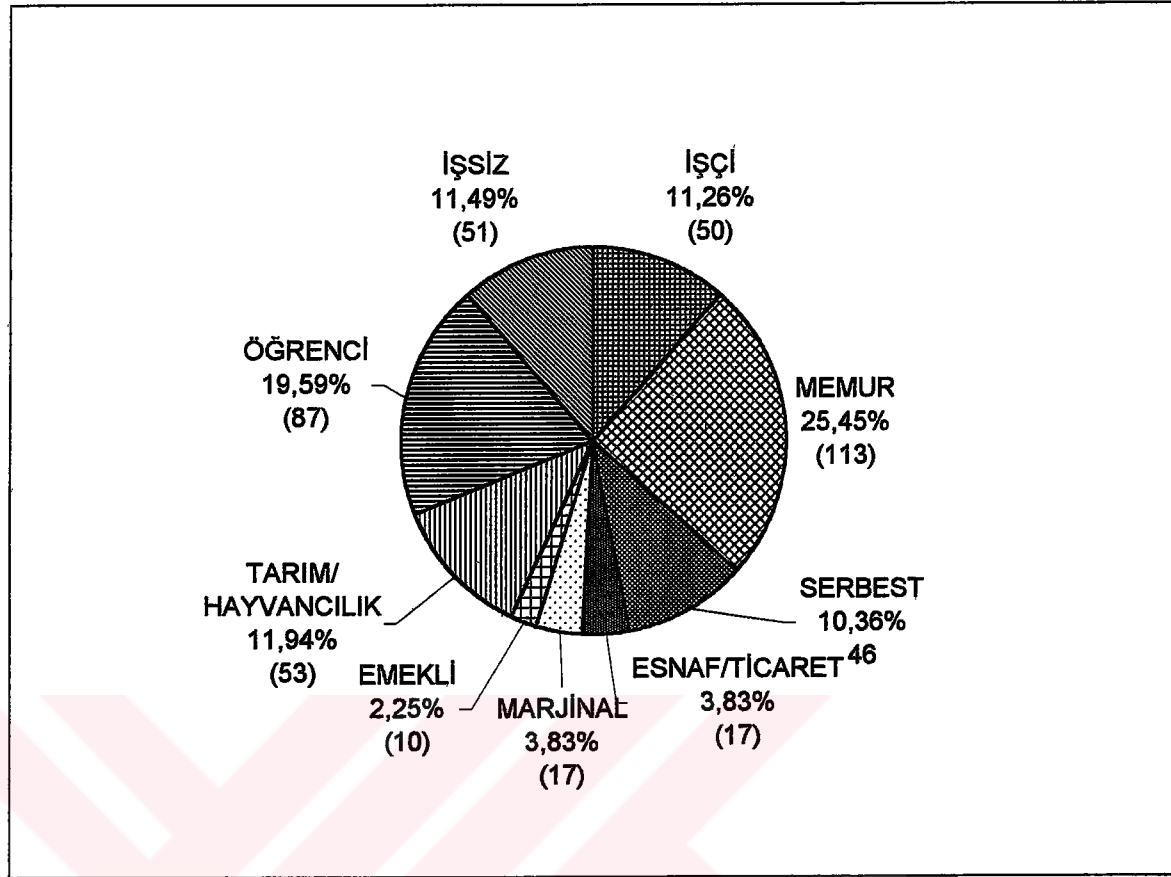
3.2.3. Deneklerin kesin göç öncesi çalıştıkları iş kollarına göre dağılımları

Daha önce değinildiği gibi deneklerin göç öncesi çalıştıkları iş ile şimdiki işleri arasında büyük paralellik vardır. Özellikle kent kökenli deneklerin geldikleri kentte yaptıkları işi burada değiştirseler bile az-çok paralellik göstermektedir.

İzmir Anakent kökenli 112 denek ve yanıtı 44 denek değerlendirme dışı bırakılmıştır. Geriye kalan 444 denek içerisinde %25,45 (113)'ü daha önce memur olarak çalışmaktadır. %19,59 (87) öğrenci; %11,94 (53) tarım veya hayvancılıkla; %11,26 (50) işçi; 46 denek (%10,36)serbest meslek; 17 denek esnaf(%3,83); 17 denek(%3,83) marjinal gelir gruplarında çalışmaktadır (Şekil 27).

Deneklerin 10 (%2,25)'i emekli statüsündedir. Görüşme yaptığımız 86 emekli denekten 76'sı (%88,38) İzmir' de bir süre çalıştıktan sonra emekli olmuştur.

Anket sonuçlarına göre; %11,49 (51)'u İzmir'e kesin göçten önce bulunduğu yerde herhangi bir meslek grubunda çalışmamış, işsizlerdir. Dolayısıyla deneklerin %11,49'u büyük şehrin olanaklarından görece olarak yararlanabilmiş; kendisini ve ailesini geçindirebilecek bir meslek edinebilmiştir.

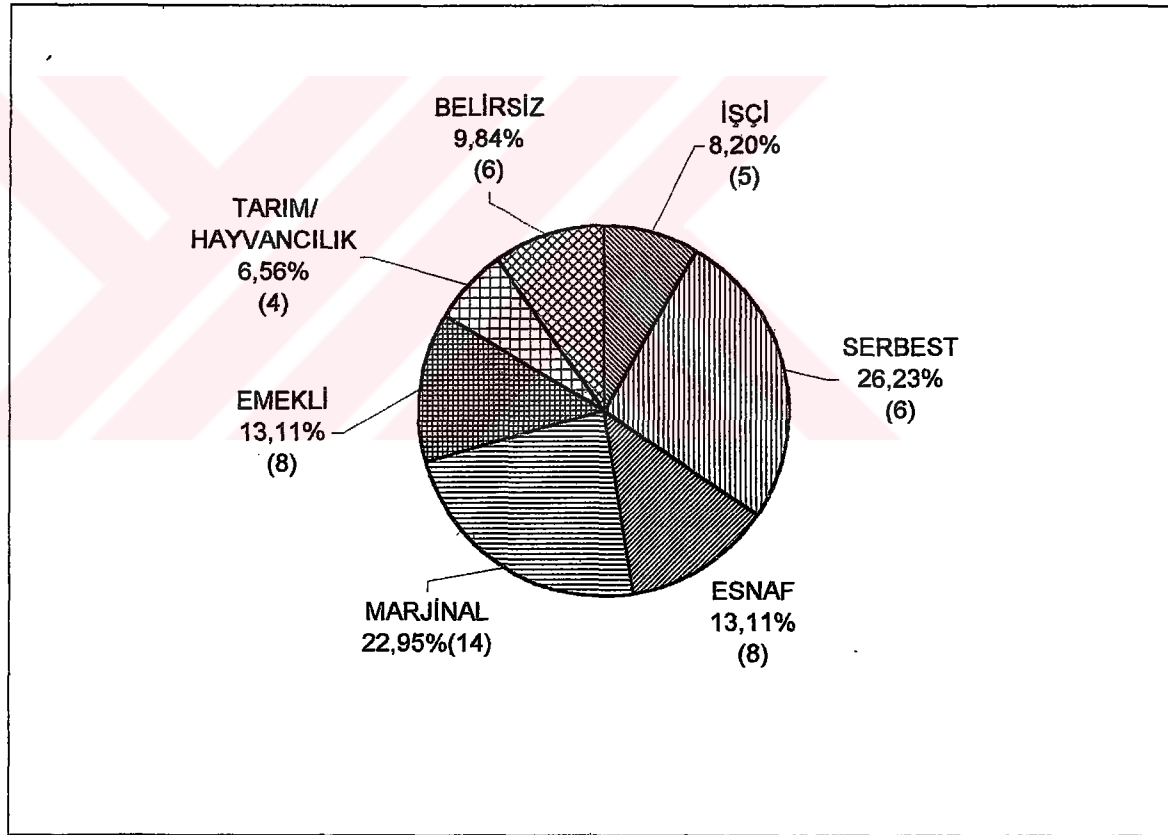
Şekil 27: Kesin Göç Öncesi Deneklerin Çalıştıkları Mesleklere Dağılımı.

3.2.4. Deneklerin yurtdışında çalışma durumları

Çalışmak amacıyla yurtdışına çıkan deneklerin oranı %4,83'dir.. Bu deneklerin %20,69 (6)'sı birden fazla ülkeye çalışmak amacıyla gitmiştir. Bu deneklerin çalışmak amacıyla gittiği ülkelerin başında Almanya gelmektedir. 11 denek(%37,93) daha önce Almanya'da çalışmıştır; Almanya dışında A.B.D., Kanada, Hollanda, İngiltere, Belçika, İsviçre, Fransa, Bulgaristan, Yugoslavya, Kırgızistan, Rusya, Pakistan, İran, Irak, Suudi Arabistan, Bangladeş, K.K.T.C., ülkeleri yer almaktadır.

3.2.5. Deneklerin ek iş faaliyetlerine yönelim durumları

Deneklerin %89,83'ü (539) herhangi bir ek işte çalışmamaktadır. 61 deneğin ek iş yaptıkları gruplara dağılımına baktığımızda; serbest meslek ilk sırada gelmektedir (16 denek). Ek iş olarak serbest meslek grubunda çalışanların ek-iş yapan diğer deneklere oranı %26,23'dır. 14 denek ek-iş olarak marjinal gruplar içerisinde çalışmaktadır(%22,95). Dolayısıyla asıl işinden edindiği kazanç yeterli gelmeyen meslek gruplarında çalışanlar ek iş olarak marjinal kollarda çalışmayı seçmektedir. 8 denek(%13,11) ek iş olarak ticaretle uğraşmakta; 8 denek(%13,11) aynı zamanda emekli aylığı almaktadır. Deneklerin 5'i işçi(%8,20) 4'si da tarım(%6,56) sektöründe çalışmaktadır.

Şekil 28: Ek-İş Yapan Deneklerin Dağılımı.

3.2.6. Deneklerin yaşadıkları eve ilişkin mülkiyet durumları

Deneklerin oturdukları evin statüsü ve mülkiyet durumu ile ilgili açık yanıtlar alınamamıştır. Nitekim gecekondur diye nitelendirdiğimiz konutların çoğu daha sonradan imar afları ile yasal statüye kavuşturulmuş nitelikteki konutlardır. Dolayısıyla

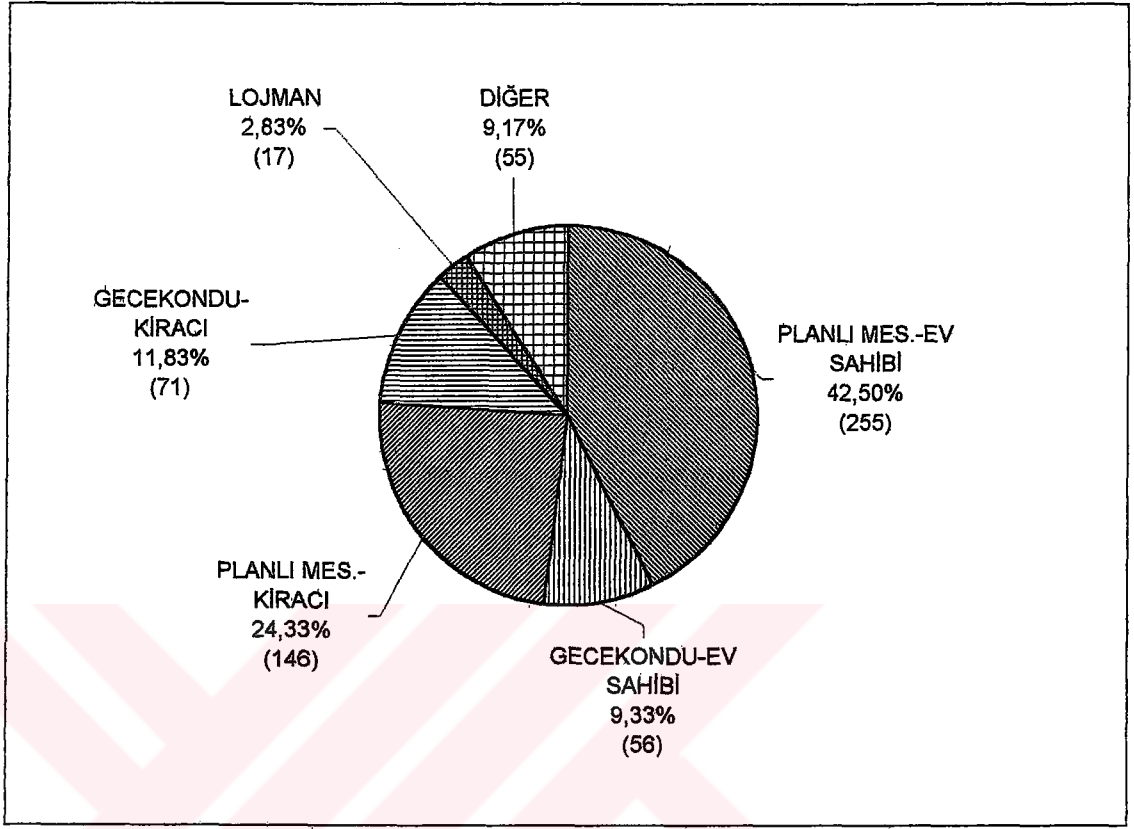
denek evinin statüsünü tanımlarken oturduğu mahallenin gecekondulu mahallesi olup olmaması, evinin mimarisi, evin bulunduğu binanın kat sayısı v.b. gibi kriterlere göre cevaplandırmaya çalışmıştır.

255 denek(%42,50)'in yaşadığı ev imar-planlı ev olup; mülkiyeti kendine aittir. Başka bir ifadeyle planlı evde ev sahibi durumundadır. 146 denek (%24,83) yine imar planlı ev de oturmaktadır; ancak oturduğu evin mülkiyeti kendisine ait değildir, kiracıdır.

Deneklerin %9,33(56)'sı gecekondulu türü meskende oturmakta olup ev sahibidir; %11,83 (71)'i gecekondulu türü meskende kiracı olarak oturmaktadır (Şekil 29). Dolayısıyla gecekondularda kiracılık oranı yüksektir. Gecekondulu da kiracı olarak oturanların ev sahibi olan deneklerden sayıca fazla olması, İzmir'e göçle gelen nüfusun ekonomik anlamda alım gücü zayıf nüfus olduğu fikri vermektedir.

Konu ev sahipliği-kirada oturma ayrımı yapılarak değerlendirildiğinde; deneklerin %51,83'ü (311) ev sahibidir, dolayısıyla ev sahibi olma oranı yüksektir. Ev sahibi deneklerin %82'si planlı meskende; %18'i gecekonduda oturmaktadır.

Deneklerin %33,67'si (202) kiracı konumundadır. Kirada oturan denekler arasında da planlı meskende oturma oranı yüksektir (%72,27).

Şekil 29: Deneklerin Oturdıkları Evin Mülkiyeti ve Statüsü.

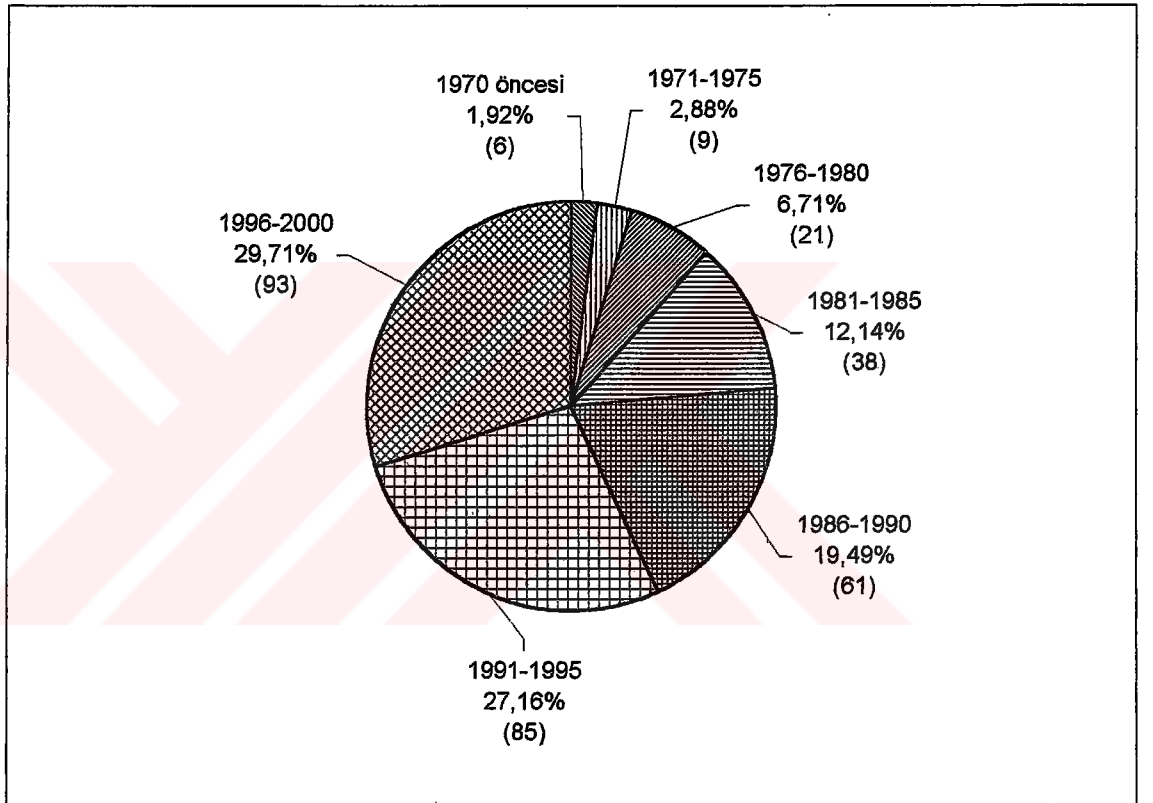
3.2.6.1. Konut sahibi olanların konut edinme yılları

Deneklerin %52,16'sı (313 denek) mülkiyeti kendine ait ev de oturmaktadır. Bu 313 deneğin evlerini alış yıllarına dağılımları 1970 öncesi ve 1970 sonrasında 5'er yıllık zaman dilimlerine ayrılarak gruplandırılmıştır. Ev sahibi olan deneklerin yaklaşık %29,71 (93 denek)'i 1996-2000 yılları arasında konutlarını edinmişlerdir.

Konut ediniş yılları ile kente göç hareketi arasında olumlu bir ilişki vardır. Deneklerin kente kesin göç ettikleri yıllara göre dağılımları incelendiğinde %35' i 1991-2000 yılları arasında İzmir'e göç etmişlerdir; en çok göç bu yıllar arasında görülmüştür. En çok konut ediniş yılları da bu zaman dilimindedir. Aynı şekilde, deneklerin %31,63'ü 1981-1990 yılları arasında konut sahibi olmuş; buna karşılık bu yıllarda İzmir'e göç eden deneklerin oranı da %33'dür. Dolayısıyla göç miktarları yıllara göre arttıkça, konut edinme de de bir sayısal artış görülmektedir. Kente göç eden denekler geldikleri yerlerdeki mülklerini değerlendirerek Büyük şehirde mesken sahibi olma

güvencesine kavuşmaktadır. Dolayısıyla denekler belirli ekonomik birikimlerle göçü gerçekleştirmişlerdir ya da kente geldikten bir süre sonra ekonomik durumlarını düzeltmişlerdir.

Deneklerin %27,16'sı (85) 1991-1995 yılları arasında; %19,49'u (61) 1986-1990 yılları arasında; %12,14'ü (38) 1981-1985; %6,71(21) 1976-1980; %2,87 (9) 1971-1975 yılları arasında konut sahibi olmuştur. Konut sahibi olan deneklerin %1,92 (6)'si 1970 ve öncesinde konut edinmiştir (Şekil 30).

Şekil 30: Deneklerin Konut Edinme Yılları.

3.2.6.2. Konut sahibi olanların mülkiyetlerinde bulunan konut sayısı

Konut sahibi olan 313 deneğin 106 sı, (%33,87) mülkiyetinde en bir konut daha vardır.

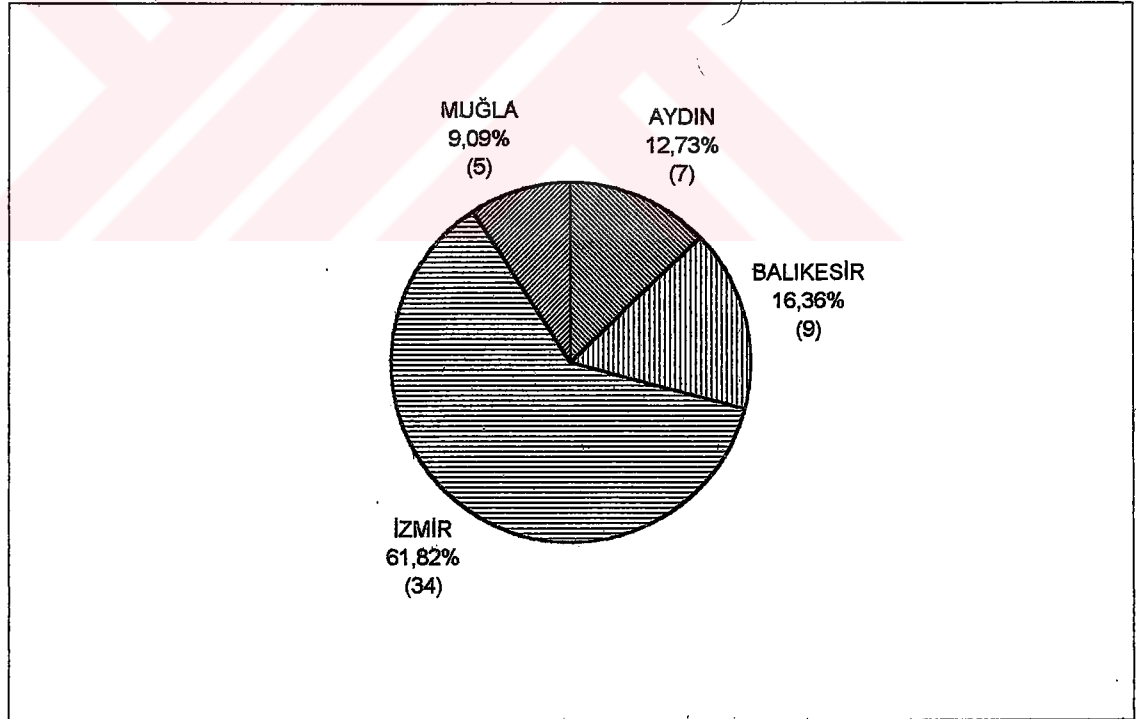
Oturduğu konut dışında mülkiyetinde ikinci konut bulunan 60 denek (%56,61) kendi oturduğu ev dışında bir eve daha sahiptir. 28 denek (%26,41) oturduğu evden başka iki evi daha vardır; 10 denek (%9,44) 3, 2 denek (%1,88)4, 4 denek (%3,87)5 ve 2 deneğin ise (%1,88) 6 ev daha mülkiyetindedir (Çizelge 14).

mülkiyetindeki ikinci konutun sayısal dağılımı	sayı	%
1 konut	60	56,61
2 konut	28	26,41
3 konut	10	9,44
4 konut	2	1,88
5 konut	4	3,78
6 konut	2	1,88
Toplam	106	100,00

Çizelge 14: Deneklerin Mülkiyetindeki ikinci konutun sayısal dağılımı

3.2.6.3. Deneklerin yazlık ev sahibi olma durumları ve yazlık meskenlerinin dağılışı

545 denek yazlık mesken sahibi değildir. Bu toplam denekler içinde %90,83'lük bir pay yutmaktadır. Geri kalan 55 denegin (%9,17) yazlık meskenleri Balıkesir, İzmir, Aydın, Muğla il sınırları içerisinde.

Şekil 31: Yazlık meskenlerin illere dağılımı.

Yazlık mesken sahibi olan deneklerin %12,73 (7)'ü Aydın ili içinde yazlık ev sahibidir. Bu 7 denekten 1'inin Didim'de; 6'sının da Kuşadası'nda yazlığı vardır.

Denekler içerisinde yazlık mesken edinmede en fazla tercih edilen tatil yörelerinden biri Kuşadası'dır.

Toplam 9 denegin (%16,36) Balıkesir ilinde yazlığı bulunmaktadır. Akçay ve Ayvalık tatil merkezlerinde 4'er denegin; Burhaniye'de 1 denegin yazlığı vardır.

Muğla ilinde yazlık meskeni bulunan toplam 5 denegin (%9,09) 4'ü Bodrum'da, 1'i de Marmaris'te yazlık ev sahibidir

Denekler içerisinde yazlık mesken edinmede en fazla tercih edilen tatil kentleri arasında İzmir iline bağlı sahil ilçeleri gelmektedir. Toplam 34 denek (%61,82) içerisinde Çeşme'de 7, Gümüşdör' de 6 denek, Çandarlı'da 5 denek, Foça'da 4, Urla'da 3, Mordoğan, Seferihisar ve Dikili'de 2'ser, ve Ürkmez'de 1 denek yazlık mesken edinilmiştir.

AYDIN	7
DİDİM	1
KUŞADASI	6
BALIKESİR	9
AKÇAY	4
AYVALIK	4
BURHANIYE	1
İZMİR	34
ÇANDARLI	5
ÇEŞME	7
DİKİLİ	2
FOÇA	4
GÜMÜLDÜR	6
GÜZELBAHÇE	2
MORDOĞAN	2
SEFERİHİSAR	2
URLA	3
ÜRKMEZ	1
MUĞLA	5
BODRUM	4
MARMARİS	1
TOPLAM	55

Çizelge 15: Yazlık Meskenlerin İllere Dağılımı

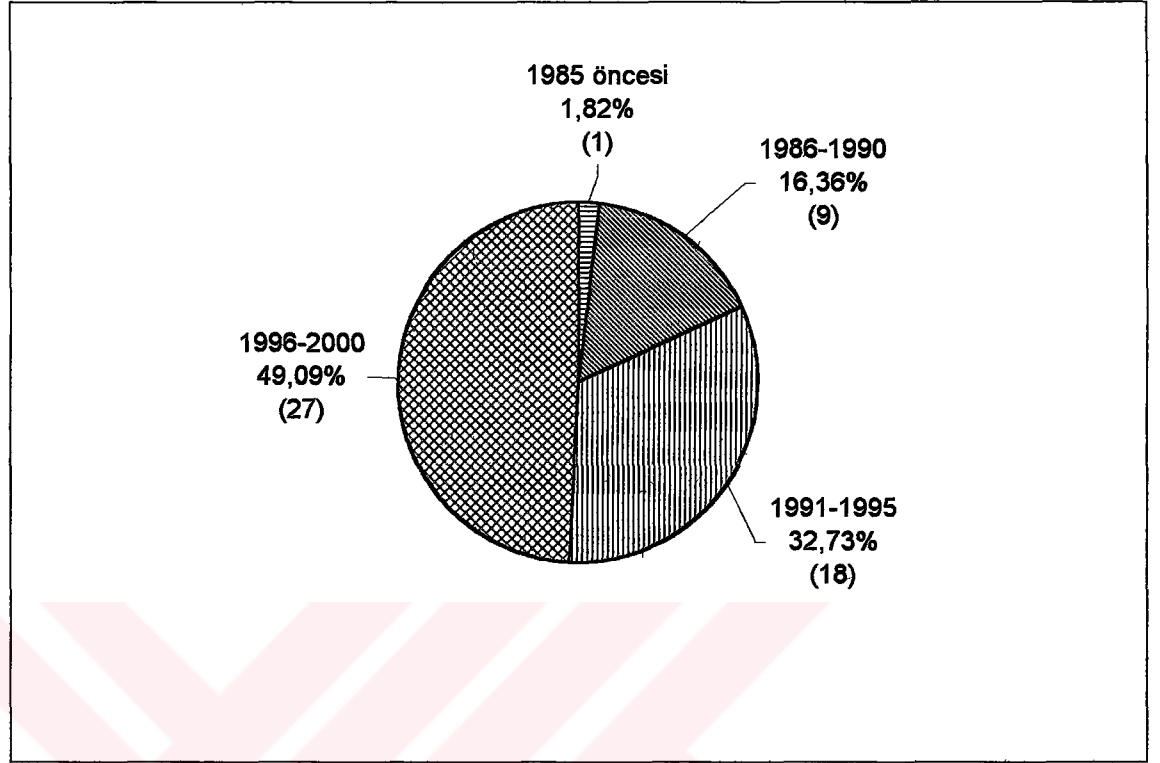
3.2.6.4. Yazlık mesken sahibi olanların bu meskenlerini edinme yılları

Kazanç seviyesini ve deneklerle ilgili ekonomik yapı analizini daha iyi yansıtması bakımından yazlık mesken mülkiyeti konut mülkiyeti dışında ayrıca incelenmiştir.

Yazlık mesken sahibi olan deneklerin tümü 1981 yılı ve sonrası yazlık mesken edinmişlerdir. Deneklerin yazlık mesken edinış yıllarına dağılımı incelendiğinde; 1985 öncesi %1,72 (1), 1986-1990 arası %18,97(11), 1991-1995 arası %31,03 (18) ve 1996-2000 yılları arası %48,28 (28)'lik bir oran ortaya çıkmaktadır (Şekil 32).

Yazlık evi olan 55 denekten %14,54 (8)'ü 1999 yılı içinde yazlık ev almıştır. Deneklerin %12,73 (7)'ü 1998'de; 1996, 1997, 1990 yıllarında 6'sar (%10,91) denek yazlık mesken edinmişlerdir. 3 denek (%5,45) 1992 yılı içinde alırken; 2'ser denek (%3,64) 1994, 1986 ve 1989 yıllarında meskenlerini edinmişlerdir. 1'er denek (%1,82) 1987,1981 ve 2000 yılı içinde yazlık ev edinmişlerdir.

Dolayısıyla yazlık ev edinmede son beş yıla büyük bir yığılım olmuş, 1995-2000 yılları arasında ekonomik gücü yüksek kitleler belli, dönemlerde tatil amaçlı kullanabilecekleri nitelikte kısmen İzmir İlçeleri gibi yakın tatil beldelerinde yazlık konut sahibi olmuşlardır.

Şekil 32: Deneklerin Yazlık Meskenlerini Alış Yıllarına Dağılımı.

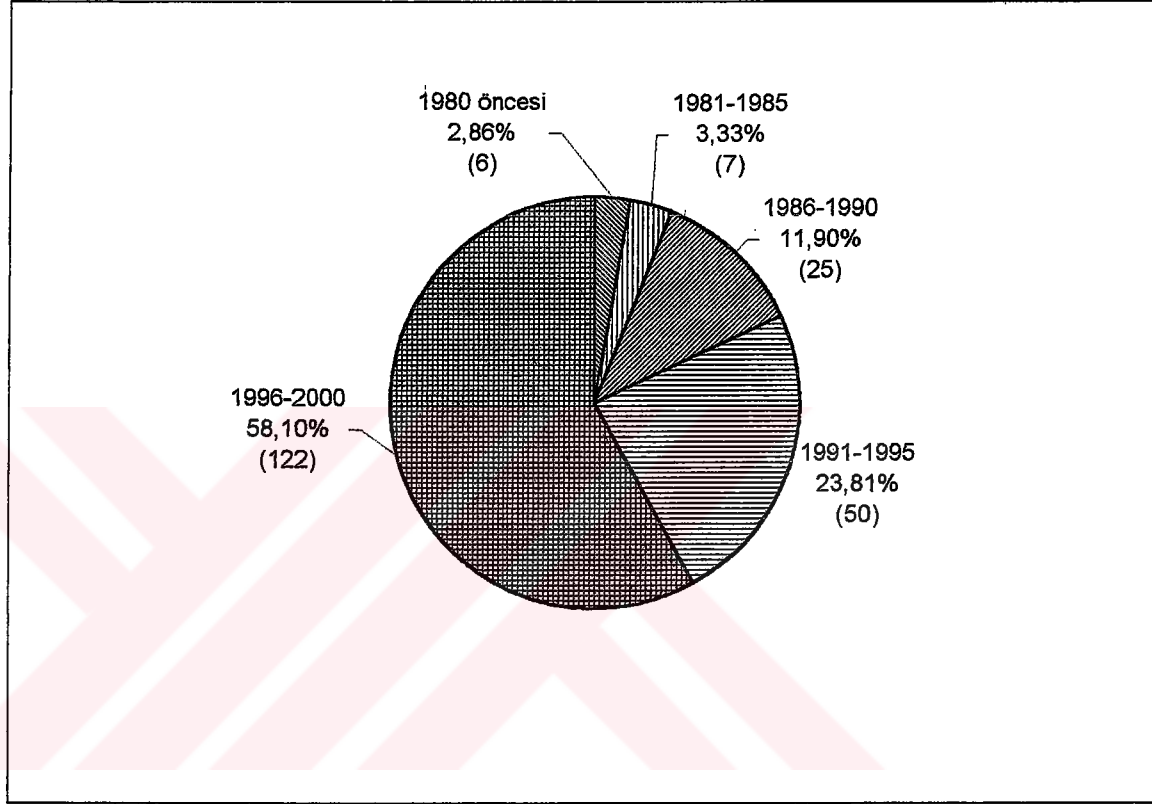
3.2.7. Deneklerin özel oto sahibi olma durumları ve bunları ediniş yıllarına göre dağılımları

Deneklerin ekonomik konumlarıyla ilgili yapısını ortaya koyan mesken mülkiyeti, ikinci konut mülkiyeti yanında ekonomik yatırımlarının bir göstergesi olarak otomobil mülkiyeti de önem taşır.

Deneklerin %35 (210)'i özel oto sahibi değildir. Geriye kalan 390 denek(%65) herhangi bir marka ya da modelde bir özel otomobile sahiptir. Özel bir otomobili olan deneklerin ilk otolarını alış yıllarına dağılımını incelediğimizde; %58,10 (122)'u 1996-2000 yılları arasında özel oto sahibi olmuşlardır (Şekil 33). Dolayısıyla özel oto sahibi olma durumunda da son beş yılda büyük bir artışın olduğu söylenebilir.

Denekleri %23,81 (50)'i 1991-1995 yılları arasında; %11,90 (25)'i 1986-1990 yılları arasında; %3,33 (7)'i 1981-1985 yılları arasında; %2,86 (6)'i 1980 yılı öncesi otomobil kullanmaya başlamışlardır

Özel otomobil kullanımının 1980' li yılların başında yaygınlaşmaya başladığını günümüze kadar giderek arttığını ve özellikle 1996-2000 yıllarına denk düşen dilimin bu anlamda en yüksek orana sahip olduğunu görüyoruz.

Şekil 33: Deneklerin Özel Otomobil Alış Yıllarına Dağılımı.

3.3. Kentlileşme Düzeyi İle İlgili Bazı Değerlendirmeler

3.3.1. Deneklerin İletişim Araçlarına Yönelim Edinme Durumları

3.3.1.1. Deneklerin kitle iletişim araçlarına yönelim ve edinme durumları

Kentsel toplumda bireyin yaşamına yön veren aile dışında kurduğu ilişkiler bütünü ve bu bütün içinde yer alan iletişim araçlarıdır. Dolayısıyla bireyin kentsel yaşam modeli oluşturmasında, başka bir ifadeyle kentlileşmesinde kitle iletişim araçlarının rolü çok önemlidir. Kentleşmenin bireyler üzerindeki etkisi gelir

düzeyinde,okuma-yazma oranında bir artışı gündeme getirdiği gibi kitle iletişim araçlarına açılmayı ve modernleşmeyi de beraberinde getirmektedir.

çeşitli iletişim araçlarına sahip oluş	Var		Yok		toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Telefon	567	94,5	33	5,5	600	100
cep telefonu	350	58,33	250	41,47	600	100
kablolu televizyon	115	19,16	485	80,84	600	100
İnternet	84	14	516	86	600	100
Çanak anten	119	19,83	481	80,17	600	100

Çizelge 16: Deneklerin Çeşitli İletişim Araçlarına Sahip Olma Durumu

İzmir anakent toplumunda kent toplumunu oluşturan meslek katmanlarında çalışan deneklerin %94,50(567)'sinin evinde sabit telefon bulunmaktadır (Çizelge 16). İletişim araçları bakımından en çok kullanılanı sabit ev telefonlarıdır. Ancak deneklerin %5,50'sinin evinde telefon bulunmamaktadır; bu durumda yer alan denekler ekonomik geliri çok az olan marjinal kesimde çalışanlar ile farklı iletişim araçlarını özellikle cep telefonunu tercih eden kesim de olabilmektedir.

Anket yaptığımız deneklerin %58,33(350)'ünde cep telefonu bulunmaktadır.
Cep telefonu sabit ev telefonlarından sonra en çok tercih edilen haberleşme aracıdır.

Deneklerin %19,83(119)'ünün evinde ise çanak anten; %19,16(115)'sının evinde ise kablolu televizyon yayını bulunmaktadır.

En az tercih edilen kitle iletişim aracı ise %14,00 ile İnternet'tir. Sadece 84 denek evinde bilgisayarın bulunduğu iletişim teknolojilerinden faydalanabilmektedir.

3.3.1.2. Deneklerin yazılı iletişim araçlarına yönelim durumları

Deneklerin çeşitli yazılı basın araçlarını okuma sıklıklarını öğrenmek için yazılı materyaller (gazete, dergi, roman- öykü, araştırma-inceleme yapıtları, felsefe-psikoloji kitaplar, bilimsel makaleler, mesleki yayınlar) belirtilmiş ve bunları okuma sıklıkları çok sık- sık-çok az- hiç şeklinde kadem elendirerek hangi sıklıkta okudukları sorulmuştur. Deneklerin en çok okudukları basılı materyaller gazetelerdir. Deneklerin %30,50'si çok sık, %40,17'si sıkça, %23,17'si çok az gazete okumaktadır. Deneklerin %6,17'si ise hiç gazete okumadıklarını belirtmişlerdir (Cizelge 17).

Tuncay Yeşilbaş'ın Yüksek Lisans çalışmasında gecekondü alanlarında bazen ya da her gün gazete okuyanların oranının %41.5; buna karşın planlı yerleşim alanlarında bu oranın %69.66 düzeyinde bulunmuştur (Yeşilbaş,1988).

Verilen yanıtlar açısından değerlendirdiğimizde en az “hiç” yanıtının verildiği yazılı basın aracı gazetedir. En az “Hiç” yanıtı içerisinde gazetelerin oranı %1,29’ dur. “Hiç” yanıtı verenler içerisinde mesleki yayınlar gazetelerden sonra gelmektedir (%12,60). Mesleki yayınların hangi sıklıkta okunduğunu öğrenmek bakımından değerlendirildiğinde toplam 600 denegin %59,83’ü bu yayınları hiç okumadığı görülmektedir. Deneklerin %48,33’ü magazin v.b. niteliğindeki dergileri hiç okumadığını belirtmiştir. %31,33’lük bir kesim bu nitelikteki dergileri çok az okuduğunu; %15,50’si sıkça ve %4,83’ü ise çok fazla okuduğunu belirtmiştir. “Hiç” yanıtı içerisinde magazin niteliğindeki yayınların oranı %10,17’dir.

Deneklerin %54,33’ü roman-öykü, %71,33’ü araştırma-inceleme, %78,83’ü felsefe- psikoloji kitaplarını “hiç” okumamaktadırlar.

“Hiç okumuyorum” yanıtı %11,44’ü roman- öykü, %15,02 araştırma-inceleme, %16,60 felsefe-psikoloji kitapları için vermişlerdir.

Denekler içerisinde hiç okunmayanlar arasında bilimsel dergiler birinci sırada görülmektedir. Deneklerin %71,17’si bilimsel yayınları hiç okumamaktadır. Toplam 600 denekin %16,00’ı çok az, %10,67’si sıkça ve %2,17’si ise çok sık bu yayınları okumaktadırlar Bilimsel dergiler “hiç” okunmayanlar arasında %14,98’lik oran tutmaktadır.

Araştırma sonucu kent toplumundaki meslek katmanlarının yazılı iletişim araçlarını sıklıkla okumadığını ortaya koymuştur. Genel olarak anket uygulamasına katılan deneklerin günlük gazete okuma eğiliminde olduğu söylenebilir. Günlük gazetelerden sonra en çok iş gereği ve bazen de zorunluluktan dolayı mesleki yayınların okunduğu; bunların dışında magazin yayınlarının da kısmen okunduğu söylenebilir. Bunlar dışında diğer kitap ya da dergi türlerinin okuma sıklığı bakımından aralarında fazla bir farkın bulunmadığı; roman, araştırma kitapları, felsefi yayınlar ve bilimsel yayınların kent toplumunda çok sınırlı bir kesim tarafından okunduğu görülmektedir.

Basın araçlarını okuma düzeyi	Hiç		çok az		oldukça		çok fazla		toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Gazete	37	6,17	139	23,17	241	40,17	183	30,50	600	100
Magazin-dergi	290	48,33	188	31,33	93	15,50	29	4,83	600	100
roman-öykü	326	54,33	152	25,33	90	15,00	32	5,33	600	100
araştırma-inceleme	428	71,33	111	18,50	43	7,17	18	3,00	600	100
Felsefe-psikoloji	473	78,83	73	12,17	41	6,83	13	2,17	600	100
Bilimsel dergi	427	71,17	96	16,00	64	10,67	13	2,17	600	100
mesleki yayın	359	59,83	101	16,83	79	13,17	61	10,17	600	100
Başkaca(şiiir,dini yayın)	509	84,83	59	9,83	22	3,67	10	1,67	600	100

Çizelge 17: Deneklerin Çeşitli Basın Araçlarını Okuma Düzeylerine Dağılımı.

3.3.2. Deneklerin Çeşitli Sivil Toplum Kuruluşlarına Üye Olma Durumu ve Sosyo-Kültürel Eylemlere Katılım Düzeylerine Dağılımı

3.3.2.1. Deneklerin sivil toplum kuruluşlarına üye oluş durumlarına dağılımı

Kentleşme düzeyi yüksek toplumlarda geleneksel liderlerin toplumsal baskı faktörlerinin rolü düşer. Kentleşme düzeyi siyasal davranışları etkileyerek siyasal katılmayı arttırıcı rol oynar. Siyasal katılmanın yüksek oluşu, siyasal kararlara karşı daha duyarlı bir toplumun ortaya çıkması demektir (Yeşilbaş, 1988). Bu açıdan bakıldığında kentleşmenin siyasal yaşam ve siyasal katılım üzerinde de belirleyici bir rolü olduğu ve siyasal katılımın yüksek olduğu toplumlarda ekonomik ve toplumsal uygulamaların kalkınma ve çağdaşlaşmayı arttırıcı yönde rol oynadığı söylenebilir.

İzmir kentinde anket yaptığımız deneklere sivil toplum örgütleri (sendika-dernek- vakıf- meslek odası- siyasi parti) sıralanmış bunlardan hangisine üye oldukları ya da olmadıkları sorulmuştur. Anket sonuçlarına göre; deneklerin 361(%60,16)'u belirttiğimiz sivil toplum örgütleri ya da başka sivil toplum kuruluşlarından herhangi birine üye olmadığını belirtmiştir. Geriye kalan 239 denek(%39,84) bu sivil toplum kuruluşlarından en az birine üyedir.

İzmir Anakent toplumunda meslek katmanlarında görüşme yaptığımız deneklerden sivil toplum örgütlerine üye olanların %33,33'ü (99) meslek odalarına üye konumundadır. Bunlar kanımızca serbest çalışan diplomalı meslek grupları ile esnaf kesimidir. Sivil toplum örgütleri içerisinde en fazla üyesi olan kurumlar meslek odalarıdır.

Sivil toplum kuruluşlarına üye deneklerin %26,60'sı (79) çalıştıkları iş kollarında faaliyet yürüten sendikalardan birine üyedir. Bilindiği gibi sendikalar, işçi ve kamu görevlileri başta olmak üzere çalışanların ekonomik ve sosyal haklarını korumak üzere kendi aralarında oluşturdukları örgütlerdir. Meslek katmanları içerisinde en yaygın olarak işçi ve memur kesimi temsil eden sendikal örgütler bulunduğu bilinmektedir. Dolayısıyla toplam 111 denek memur ve 103 denek ise işçi olarak

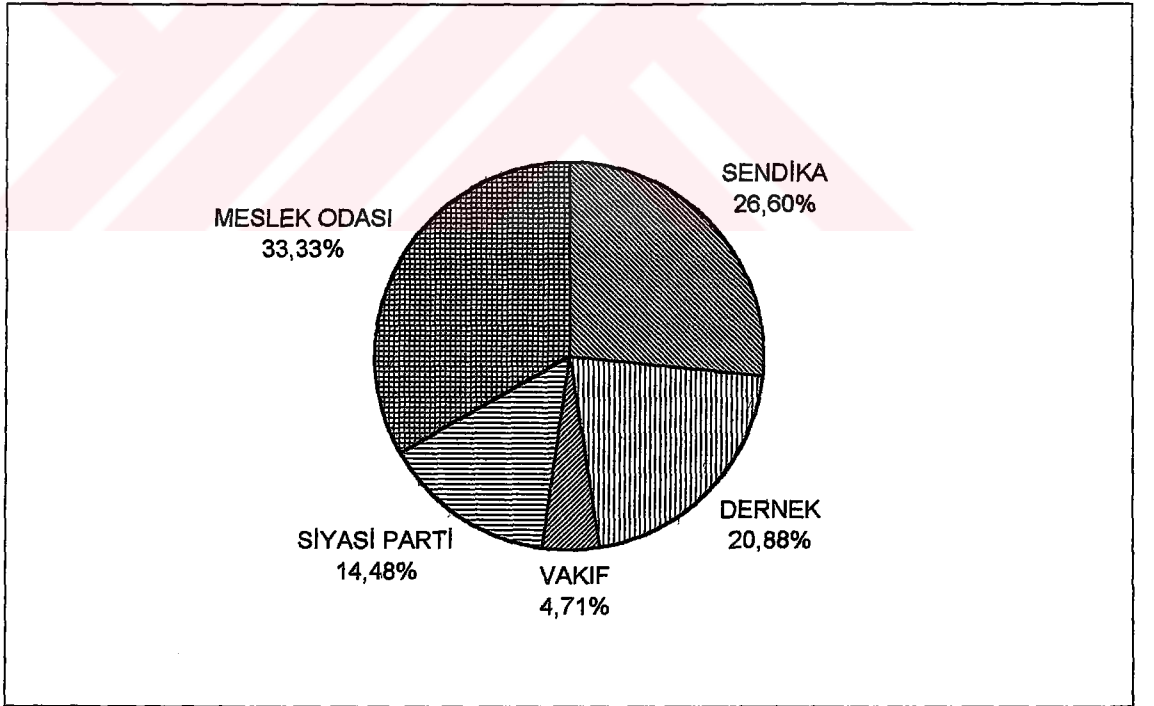
seçilmiş olup; bu iki katmanda toplam 213 denek bulunmaktadır. Dolayısıyla toplam memur ve işçi 213 deneğin %37,08'i çalıştıkları iş kollarına bağlı bir sendikaya üyedir.

Ancak Sendikalar sivil toplum kuruluşları içerisinde meslek odalarından sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Yine deneklerin %20,88 (62)'i dernek üyesi olurken, 538 denek herhangi bir derneğe üye değildir.

14 denek (%4,71) vakıf üyesi durumundadır. Dolayısıyla anket yaptığımız 600 denekin 586'sı herhangi bir vakfa üye olmadığını belirtmiştir. Vakıflar sivil toplum örgütleri içerisinde en az üyesi olan kurumlar olarak görülmektedir.

Görüştüğümüz deneklerin 43 (%14,48)'ü bir siyasi partiye üye konumundadır (Şekil 34). Dolayısıyla toplam deneklerin 557'si mevcut siyasi partilerden herhangi birine üye değildir.

Şekil 34: Deneklerin Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Düzeylerine Dağılımı.

Anket sonuçlarına göre 3 denek (%0,50) belirttiğimiz sivil toplum örgütlerinin hepsine üyedir.

Sivil toplum örgütlerine üyelik durumu	üye		üye olmayan		Toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Sendika	79	26,60	521	73,40	600	100
Dernek	62	20,88	538	79,12	600	100
Vakıf	14	4,71	586	95,29	600	100
Siyasi parti	43	14,48	557	85,52	600	100
meslek odası	99	33,33	501	66,67	600	100

Çizelge 18: Deneklerin Çeşitli Sivil Toplum Örgütlerine Katılım Oranları.

3.3.2. 2. Çeşitli sosyal ve kültürel eylemlere katılım durumları

Deneklere çeşitli kültürel etkinlikler sayılmış ve bunları hiç, bazen, genellikle, her zaman şeklinde sınıflandırmaları istenmiştir.

Deneklerin en sık gittikleri yerler semt pazarlarıdır. Semt pazarları yapılan etkinlikler/gidilen yerler arasında ilk sırada gelmektedir. Toplam 600 denneğin %31,00' ı pazarlara çok sık, %25,66'sı genellikle; %24,5'i bazen gitmekte; ancak %18,83'ü hiç gitmemektedir.

Deneklerin en sık gittikleri yerler arasında pazarlardan sonra kahvehaneler gelmektedir. Toplam deneklerin %45,33'ü kahve türü yerlere hiç gitmemektedir. %19,33'ü bazen, %17,16'sı genellikle, %18,00'ı her zaman gittiğini belirtmiştir.

Belirtilen etkinlikler içerisinde "camiye gitmek" 3. sırada yer almaktadır. Toplam deneklerin %47,00'ı camiye hiç gitmemektedir. %28,66'sı bazen, %14,33'ü genellikle ve %7,00'ı her zaman girmektedir. Deneklerin %0,66'sı bu konuda görüş belirtmemiştir.

Deneklerin %48,50'si hiç spor yapmamakta; %6,50'i ise her zaman spor olarak kabul edilebilecek etkinlikleri yapmaktadır. Deneklerin %55,83'ü maç izlemeye hiç gitmemektedir; sadece %6,83'ü çok sık gitmektedir.

Deneklerin %48,50'si sinemaya hiç gitmemektedir; %6,00'si her zaman gidebilmektedir.

Anket yapılan 600 denneğin %71,00'ı sergilere hiç katılmadığını belirtmiştir. Deneklerin en az gittikleri yerler arasında tiyatro, opera-baleden sonra gelmektedir.

Deneklerin %71,00'ı tiyatroya hiç gitmemektedir. Çok sık gidenlerin oranı ise %2,00'dir.

Deneklerin %93,50'si opera-bale türü kültürel etkinliklere hiç gitmemektedir. Ancak %0,66'lık kesim çok sık gitmektedir (Çizelge 19).

Anket sonuçları kültürel etkinliklere katılım düzeyinin düşük olduğunu göstermiştir. Başta opera-bale olmak üzere, tiyatro, sergiler, sinema gibi kültürel etkinliklere katılımın sınırlı olduğu görülmektedir.

Sosyo- kültürel eylemlere katılım	Hiç		bazen		genellikle		her zaman		yanıtsız		toplam	
	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
sinemaya gitmek	291	48,50	195	32,5	78	13,00	36	6,00	0	0,00	600	100
tiyatroya gitmek	426	71,00	121	20,17	40	6,66	12	2,00	1	0,17	600	100
opera-baleye gitmek	561	93,50	25	4,17	8	1,33	4	0,67	2	0,33	600	100
sergilere gitmek	426	71,00	115	19,17	44	7,33	14	2,33	1	0,17	600	100
kahveye gitmek	272	45,33	116	19,33	103	17,17	108	18,00	1	0,17	600	100
spor yapmak	291	48,50	176	29,33	94	15,67	39	6,50	0	0,00	600	100
Camiye gitmek	282	47,00	172	28,67	86	14,33	56	9,33	4	0,67	600	100
Pazara gitmek	113	18,83	147	24,50	154	25,67	186	31,00	0	0,00	600	100
inaça gitmek	335	55,83	141	23,50	83	13,83	41	6,84	0	0,00	600	100

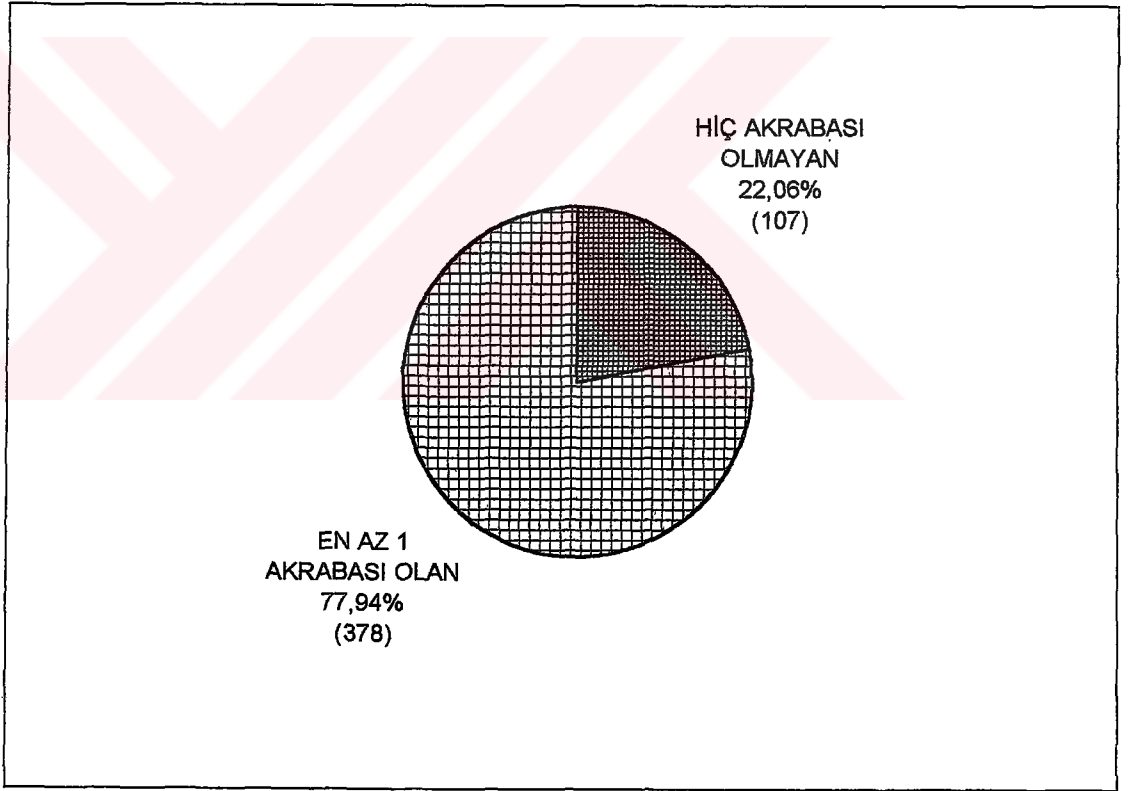
Çizelge 19: Deneklerin Çeşitli Sosyo-Kültürel Eylemlere Katılım Düzeylerine Dağılımı

3.3.3. Deneklerin Geleneksel Değerlere Karşı Tutumları

3.3.3.1. Deneklerin doğdukları yer ile ilişkilerini sürdürme eğilimleri

3.3.3.1.1. İzmir’ de yaşayan akraba sayıları

İzmir’e göç yoluyla gelmiş nüfusun doğdukları yerlerle ilişkilerini saptamak amacıyla sorduğumuz “İzmir’e kesin göçmüş kaç akrabanız var?” sorusuna deneklerin 107’si “hiç akrabam yok” yanıtını vermiştir. İzmir anakent kökenli 112 denek ve bu soruya yanıt vermeyen 3 kişi değerlendirmeye alınmamıştır. İzmir’e göç yoluyla gelmiş 488 deneğin %22,06’sinin İzmir’de hiç akrabası bulunmamaktadır. En az bir akrabası bulunanları oranı ise %77,94’dır (Şekil 35).

Şekil 35: Deneklerin İzmir Anakentte Akrabalarının Bulunması Durumu.

Deneklerin %47,66 (286)’sının İzmir’de 1-10 kişiden oluşan bir akrabası vardır. %7,50 (45)’inin 11-20 akrabası, %4,00 (24)’ünün 21-30, 51,83 (11)’ünün 41-50, %1,00 (6)’inin 31-40, %0,33’ünün (2) 51-60 ve %0,66 (4)’sının 61 ve daha fazla akrabası vardır (Çizelge 20).

Anket sonuçları İzmir'e göç yoluyla gelen nüfusun önemli bir kesiminin İzmir'de geniş bir akraba kitlesine sahip olduğu fikrini vermektedir. Dolayısıyla akrabalık, hemşehrlik gibi ilişki sistemlerinin yaygın olduğu söylenebilir.

İzmir'de yaşayan akraba sayısı	sayı	%
1-10 akraba	286	58,61
11-20	45	9,22
21-30	24	4,92
31-40	6	1,23
41-50	11	2,25
51-60	2	0,41
61 ve üzeri	4	0,82
Hiç akrabası olmayan	107	21,93
belirsiz/yanıtsız	3	0,61
Toplam	488	100

Çizelge 20: Deneklerin İzmir Anakentte Yaşayan Akraba Sayısına Dağılımı.

3.3.3.1.2 Doğdukları yere gidiş sıklıkları ve ne kadar zamandır gitmedikleri

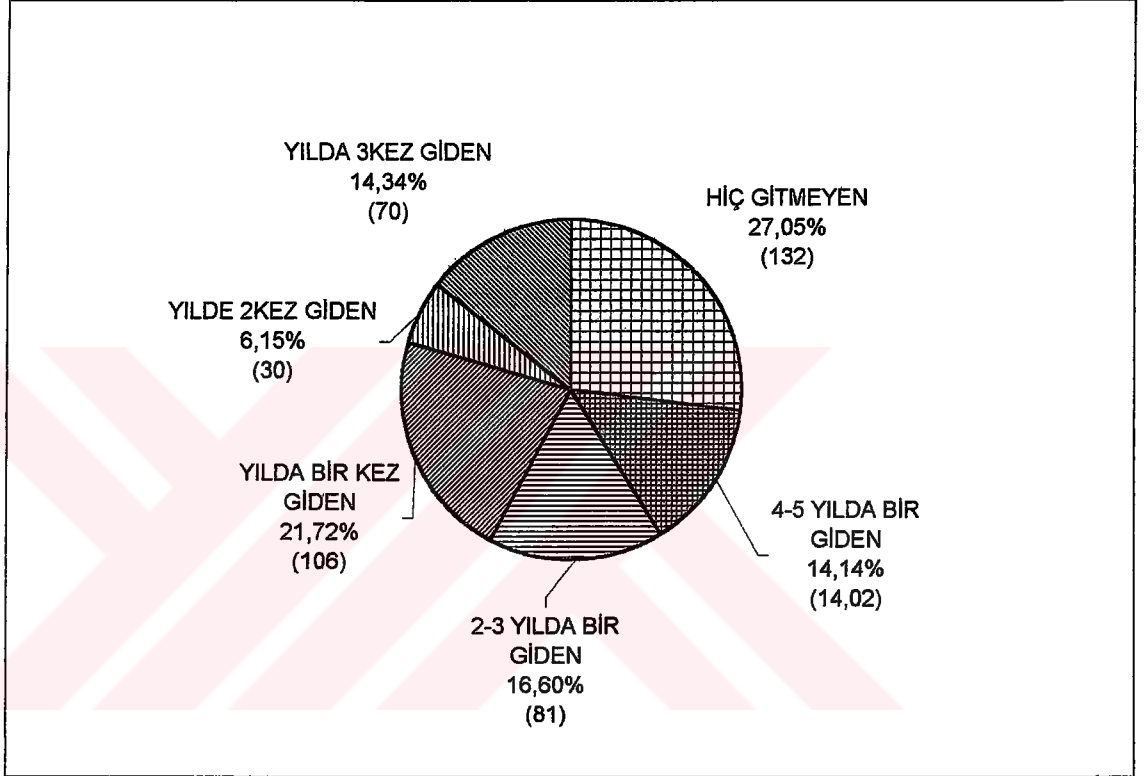
Deneklerin doğdukları yerle kurdukları ilişkinin boyutu, geldikleri yere oranla sosyal ve ekonomik yönden ortaya çıkan olumlu gelişmeler, göç tarihinden sonra aradan geçen zaman sürecinin uzunluğu/kısalığı doğrultusunda bir takım geleneksel bağların kopması, geldikleri yerlerle İzmir arasındaki mesafenin uzunluğuna bağlıdır.

İzmir anakent dışında başka bir yerleşim biriminden İzmir'e göç yoluyla gelen 488 denek içerisinde %27,05'i(132)'i doğduğu yere hiç gitmemekte; %72,88'i ise belirli zaman aralıklarında gitmektedir. Dolayısıyla göç eden nüfusun büyük bir kesimi memleketleriyle çeşitli nedenlerle bağlarını koparmamıştır ve çeşitli zaman aralıklarında gitmektedirler. Kente göçün ilk yıllarında "işlere yardım" ve yiyecek hazırlığı sebebiyle köye gidip gelenler, daha sonraki yıllarda köye ziyaret için gitmektedirler (Görmez, 1981).

Deneklerin %14,34 (70)'i yılda 3 kez memleketlerine gidip gelmektedir. Şüphesiz bunda İzmir ile memleketleri arasında mesafenin yakın olduğu yerleşim birimlerinden gelenlerin payı vardır. Özellikle Ege Bölgesi ve İzmir ili ilçelerinden

gelenlerin yılda 3 kez ve belki de daha fazla memleketlerine gittikleri düşünülebilir. Aynı şekilde %6,15 (30)'u yılda iki kez olmak üzere memleketlerine gitmektedirler.

Deneklerin %21,72 (105)'i yılda bir kez, %16,60 (80)'i 2-3 yılda bir, %14,14 (68)'i 4-5 yılda bir memleketine gitmektedir (Şekil 36).

Şekil 36: Deneklerin Memleketlerine Gitme Sıklıkları.

Deneklerin 141'i (%28,89)2000 yılı içinde, 127'si (%26,02)2-5 yıl önce, 91'i (%18,64) en son bir yıl önce, 42'si (%8,60) 10-14 yıl önce, 37'si (%7,58)6-9 yıl önce, 12'si (%2,45)15-18 yıl önce, 11'i (%2,25) 23-26 yıl önce, 9'u (%1,84)19-22 yıl önce, 13'ü (%2,66)31 ve daha fazla zaman önce, 5'i (%1,02) de 27-30 yıl önce en son doğdukları yerlere gitmişlerdir. Dolayısıyla Anakent toplumunda çalışan kesimi meydana getiren katmanlarda İzmir dışı doğumluların memleketleriyle büyük oranda bağlarını koparmadıkları söylenebilir (Çizelge 21).

Memlekete en son gidilen zaman	Sayı	%
2000 yılı içinde	141	28,89
en son bir yıl önce	91	18,65
2-5 yıl önce	127	26,03
6-9 yıl önce	37	7,58
10-14 yıl önce	42	8,61
15-18 yıl önce	12	2,46
19-22 yıl önce	9	1,84
23-26 yıl önce	11	2,25
27-30 yıl önce	5	1,02
31 yıl ve daha fazla	13	2,67
Toplam	488	100

Çizelge 21: : Deneklerin Doğdukları Yere Gitmeyişi Sürelerine Dağılımı

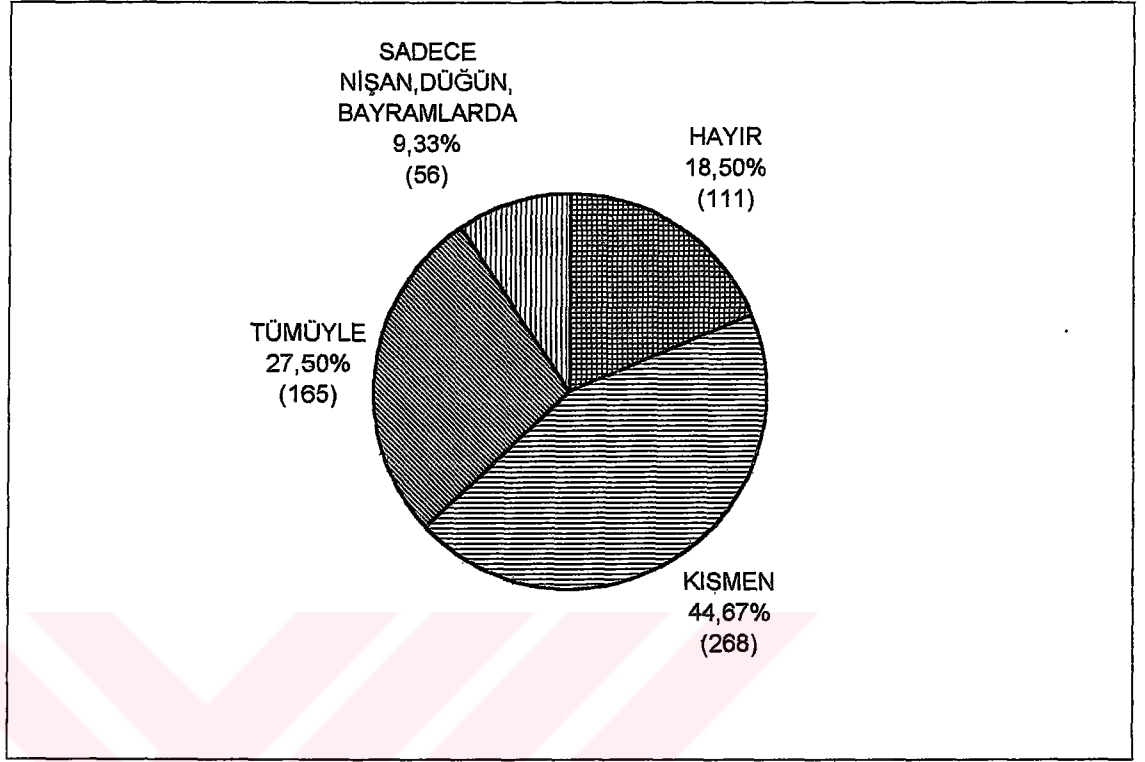
3.3.3.2.Deneklerin yaşadıkları hanelerde gelenekleri sürdürme eğilimleri

Deneklerin aile içi ya da akrabalık ilişkilerinde eski tutum ve alışkanlıklara bağlılık ya da İzmir kenti dışından gelen deneklerin geldikleri yerlerdeki gelenekleri sürdürme eğilimleri içerisinde hayır yanıtı veren 111 denek(%18,50) bulunmaktadır. Diğer denekler farklı ölçülerde de olsa gelenekleri sürdürme eğilimindedir.

Deneklerin 268'inde (%44,67) tamamen olmasa da kısmen geleneklerin aile içerisinde sürdürüldüğü; deneklerin %27,50'sinde (165 denek) ise geleneklerin tamamen devam ettirildiği görülmektedir (Şekil 37). Gerek Anakent kökenli gerekse başka bir kentten İzmir'e gelenler arasında kısmen ya da tamamen geleneklerin korunmaya çalışıldığı görülmektedir.

56 denek (%9,33) sadece nişan, düğün, sünnet gibi törenlerde geleneklerin sürdüğü, bunun dışında aile içi ilişkilerde ya da çevre ile ilişkilerde geleneklerin yok olduğu ya da uygulanmadığı görülmektedir.

Kent toplumu kır toplumuna göre geleneksel değer ve tutumlara, daha az bağlıdır. Oysa Anakent toplumunda meslek katmanlarında bulunan bireylerde büyük oranda geleneksel değerlerin ya tamamen ya da kısmen devam ettiği görülmektedir.

Şekil 37: Deneklerin Bulundukları Hanelerde Gelenekleri Sürdürme Eğilimlerine Dağılımı.

3.3.4. Deneklerin beslenme düzeyleri ve kentsel sağlık hizmetlerine yönelim düzeyleri

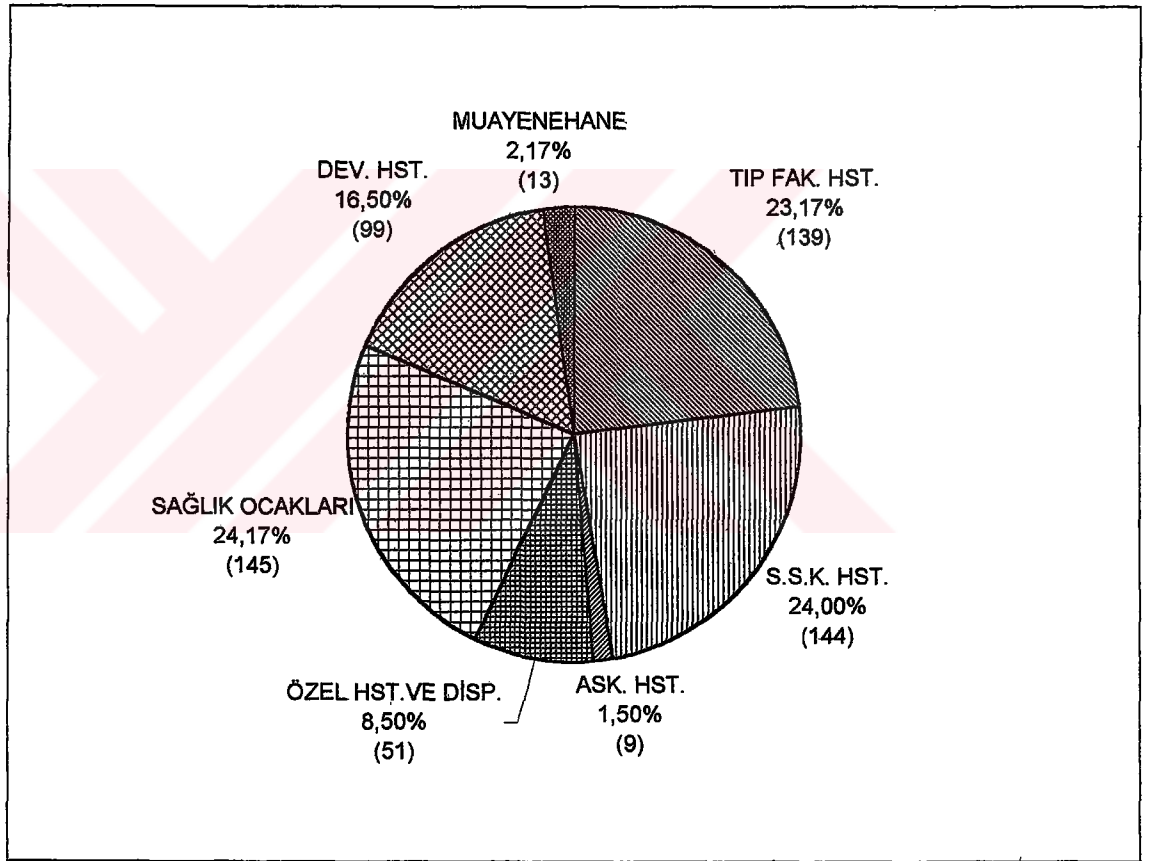
3.3.4.1. Sağlık hizmetleri almak için sık gidilen sağlık kurumlarına göre dağılımları

Bilindiği gibi kentlere göçün temel çekici nedenlerinden biri de kentlerin sunduğu sağlık hizmetleridir. Anakent toplumunda kent toplumunu oluşturan meslek katmanlarının sağlık hizmeti almak için en çok gittiği sağlık kurumları ile çalıştıkları katman arasında paralellik olduğu dikkati çekmektedir.

Deneklerin 51'i sağlık hizmeti almak için birden fazla sağlık kurumuna başvurabilmektedir.

En fazla tercih edilen sağlık kurumları sağlık ocaklarıdır. Deneklerin %24,17'si sağlık hizmeti almak için öncelikle sağlık ocaklarını tercih etmektedir. Sağlık

ocaklarından sonra ikinci sırada yer alan SSK hastanelerinin gidilme oranı %24,00'dır. Deneklerin %23,17'si sağlık hizmeti almak için öncelikle Tıp Fakültelerinin hastanelerine gitmektedir. Bu dağılımda devlet hastanelerinin oranı %16,50'dir. Özel sağlık hastaneleri ve özel dispanserlerin denekler arasında öncelikli olarak tercih edilme oranı %8,50 düzeyinde iken; özel muayenehaneler %2,17 oranında kalmaktadır. Sadece askeri personelin ve yakınlarının gidebildiği askeri hastanelerin öncelikli olarak gidilme oranı %1,50'dir. Askeri hastaneleri değerlendirme dışı bıraktığımızda denekler içerisinde en az başvuru alan sağlık kurumları özel muayenehaneler iken en çok gidilen sağlık kurumu sağlık ocaklarıdır.

Şekil 38: Deneklerin Sağlık Hizmeti Almak İçin En Çok Başvurdukları Sağlık Kuruluşlarına Dağılımı.

3.3.4.2. Deneklerin temel besin maddelerini tüketim düzeylerine göre dağılımları

Sosyo-ekonomik durum göstergelerinden biri de temel gıda maddelerini tüketim düzeyidir. Kalkınma ve gelişmişliğin bir ölçütü olarak kişi başına et, süt v.b. gibi gıda maddeleri tüketiminde ülkemiz ile gelişmiş ülkeler arasındaki farkın

büyükluğu bilinen bir gerçektir. Beslenme gelir düzeyi ile bağlantılıdır. Türkiye’de beslenme koşulları kırsal kesim ile kentler arasında önemli farklılıklar göstermekle beraber; kent içerisinde de gecekondulaşmış yerleşim merkezleri arasında farklılaşmaktadır.

Araştırma kapsamında 600 deneye temel gıda maddeleri (et-süt-yumurta-et-balık-sebze-meyve-bakliyat-ekmek olarak seçilmiş olup) teker teker okunarak bunları hiç, yetersiz, kısmen, yeterli şeklinde cevaplandırmaları istenmiştir.

Anket uygulamasına katılan deneklerin %13,33’ü sütü, %9,33’ü yumurtayı, %31,34’ü eti, %31,34’ü balığı %4.00’ı sebzeyi, %3.33’ü meyveyi, %4.00’ı bakliyatı ve %3.33’ü ekmeği “hiç” tüketememektedirler. Hiç tüketilemeyen besin maddelerinin başında et ve balık gibi pahalı besinler gelmektedir.

Bununla beraber temel besin maddelerinden birisi olan sütü “yeterli düzeyde” tüketenlerin oranı %43,50, “kısmen” tüketenlerin oranı %37,50; “yetersiz” düzeyde tüketenlerin oranı %15,67 ve “hiç” tüketemeyenlerin oranı %3,33’dür.

Yumurtanın tüketim düzeylerine dağılımı incelendiğinde, “yeterli” düzeyde tüketenlerin oranı %52,01; “kısmen” tüketenlerin oranı %35,83; “yetersiz” tüketenlerin oranı %9,83 ve “hiç” tüketemeyenlerin oranı ise %2,33 düzeyindedir.

Etin tüketim “yeterli” düzeyde tüketilme oranı %28,00 iken “kısmen” tüketenlerin oranı %35,67; “yetersiz” tüketilme oranı %28,50 ve “hiç tüketemeyenlerin oranı %7,83 oranındadır.

Balık ise %33,50 oranında “yeterli” tüketilebilmektedir. Bununla beraber %35,00 oranında “kısmen”, %23,67 oranında “yetersiz” tüketilmekte ve %7,83 oranında “hiç” tüketilememektedir.

Sebze ve meyvenin tüketim düzeylerine dağılımı incelendiğinde, sebze %1,00 oranında, meyve ise %0,83 düzeyinde “hiç tüketilememektedir. Yine sebze %3,83 oranında, meyve %6,33 oranında “yetersiz” düzeyde tüketilebilmektedir. Sebze %25,50 düzeyinde “kısmen” tüketilebilirken; meyvenin “kısmen” tüketilebilme oranı

%27,50'dir. Bunlarla beraber sebze %69,67 oranında, meyve ise %65,33 oranında "yeterli" düzeyde tüketilmektedir.

Bakliyat %1.00 oranında "hiç", %3,83 oranında "yetersiz", %28,33 oranında "kısmen" ve %66,83 oranında "yeterli" tüketilmektedir. Ekmek ise %89,83 oranında "yeterli" tüketilmekte; %9,00 düzeyinde "kısmen" tüketilmektedir. Ekmeği "yetersiz" tüketenlerin oranı %0.33 iken "hiç" tüketemeyenlerin oranı %0,83 düzeyinde kalmaktadır.

Deneklerin en fazla tüketebildikleri gıda maddesi hem temel tüketim maddeleri içerisinde birinci önceliğe sahip olması hem de göreceli olarak diğer besin maddelerine oranla ucuz olması bakımından ekmektir.

En az tüketilebilen gıda maddesi ise et ve ardından balık gelmektedir. Deneklerin ancak %28'i eti yeterli düzeyde tüketebilmektedir (Çizelge 22). Temel besin maddelerinden etin tüketim düzeyinin bu denli düşük oluşu kanımızca sağlık v.b. gibi nedenlerle olabileceği gibi daha çok ekonomik yetersizlikler ve alım gücünün düşüklüğü nedeniyledir.

Sebze, meyve, bakliyat gibi gıda maddelerinde tüketim oranının %65-%70 arasında olması; geriye kalan %30-%35'lik kesimin alım gücü ve ekonomik yetersizlikler içerisinde olduğu fikrini vermektedir.

gıda maddelerini tüketim	Süt		yumurta		et		balık		sebze		meyve		bakliyat		ekmek		toplam	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Hiç	20	3,33	14	2,33	47	7,83	47	7,83	6	1	5	0,83	6	1	5	0,83	600	100
Yetersiz	94	15,67	59	9,83	171	28,5	142	23,67	23	3,83	38	6,33	23	3,83	2	0,33	600	100
Kısmen	225	37,5	215	35,83	214	35,67	210	35	153	25,5	165	27,5	170	28,33	54	9	600	100
Yeterli	261	43,5	312	52	168	28	201	33,5	418	69,67	392	65,33	401	66,83	539	89,83	600	100

Çizelge 22: Deneklerin Çeşitli Besin Maddelerini Tüketim Düzeylerine Dağılımı.

3.3.5. Deneklerin Kentsel yaşam Olanaklarını değerlendiriş ve memnuniyet durumları

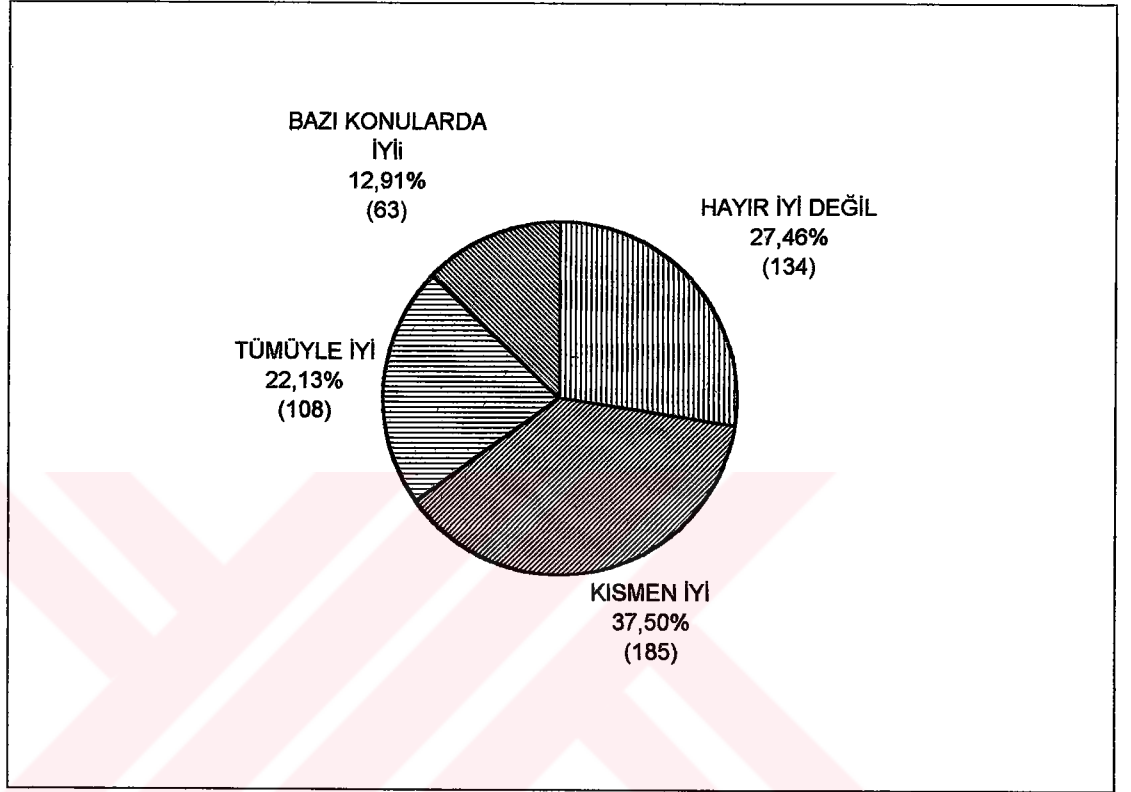
3.3.5.1. Deneklerin yaşam standartlarına bakışı

Deneklerin İzmir Anakentinin sunduğu sosyo- ekonomik ve kentsel olanakları değerlendirişleri ve bu anlamda yaşam standartlarını İzmir dışı doğumluların göç etmeden önce yaşadıkları yerle; İzmir anakent doğumluların ise genel bir değerlendirme yaparak bir kategoriye yerleştirmeleri istenmiştir. 600 denekin % 25,17'si (151) İzmir'in sunduğu yaşam standartlarından hiç hoşnut olmadığı; %38,67(232)'sinin kısmen hoşnut olduğu; %12,50(75)'sinin bazı konularda hoşnut olduğu, %23,67 (142)'sinin ise tamamen İzmir'in sunduğu kentsel olanaklardan memnun olduğu görülmektedir.

kentsel olanaklardan yararlanma durumu	Miktar	yüzde
hayır iyi değil	151	25,16
kısmen iyi	232	38,67
tümüyle iyi	142	23,67
bazı konularda iyi	75	12,5
Toplam	600	100

Çizelge 23: Deneklerin İzmir Anakentin Olanaklarını Değerlendirme Durumları.

Deneklerin yaklaşık 4'te 1'i büyük kentin sunduğu yaşam standartlarından hiç memnun değildir. Kanımızca bu kesim kentsel olanakları değerlendiremeyen, kısmen kentin gecekondü mahallelerinde yaşayan ve alım gücü düşük göçmenlerdir. Dikkati çeken önemli bir nokta ise deneklerin yaklaşık %23,67'si gibi düşük bir kısmının İzmir büyük şehrin olanaklarından ve yaşam kalitesinden memnun olmasıdır (Çizelge 23).

Şekil 39: İzmir Anakente Göçle Gelen Deneklerin Kentin Sunduğu Olanakları Değerlendirme Durumları.

İzmir’e başka bir yerleşim biriminden göç edenlerin Anakenti değerlendirilme durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; daha önce belirtildiği gibi İzmir Anakent sınırları içerisinde doğan 112 denek bulunmaktadır. Bu denekler değerlendirmeye alınmadığında 488 denek İzmir’e başka bir yerden göç ederek gelmiş bulunmaktadır. Bu deneklerin “İzmir size istediğiniz düzeyde yaşam olanağı sunuyor mu?” sorusunu 183 (%37,50)’si kısmen yanıtını vermiştir. Hayır diyenler ise 134 (%27,46) kişidir. 108 kişi tümüyle (%22,13); 63 denek (%12,91) bazı konularda İzmir’ kentinin kendisini istediği düzeyde yaşam olanağı tanıdığını belirtmiştir (Şekil 39).

3.3.5.2. İzmir’ de olmaktan memnuniyet

Anakent toplumunu oluşturan meslek katmanlarında çalışanlar içerisinde anket yaptığımız deneklerin %72,50’(435)si İzmir’de olmaktan memnun olduğunu belirtmiştir.

Yapılan bütün araştırmalar büyük şehre göçen insanların büyük bir kısmının geldiklere yere oranla büyük şehirde olmaktan memnun olduğunu ortaya koymaktadır.

Anket yaptığımız deneklerin %27,50’si İzmir’de yaşamaktan memnun olmadığını belirtmiştir.

BÖLÜM 4: İZMİR ANAKENT TOPLUMUNDA KENT TOPLUMUNU OLUŞTURAN KATMANLARDA SOSYO- EKONOMİK YAPI FARKLILAŞMASI

Başta aktarıldığı gibi kent toplumunun heterojen bir yapı özelliği gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bu bölümde deneklere ait veriler farklı sosyal ekonomik yapı özellikleriyle değerlendirmeye alınacak, karşılaştırmalara gidilecek ve bütünü yansıtan verilere göre saptamalar tanımlanacaktır.

4.1. Katman- Coğrafi Bölge

Coğrafi Bölgeler ölçütüne göre katmanların doğum yerlerini saptamak bakımından yapılan değerlendirme sonucunda dikkati çeken ilk bulgu, marjinal kesim dışındaki diğer katmanlarda Ege Bölgesi doğumluların sayıca üstünlüğüdür. Ege Bölgesi doğumlular bu katmanlarda birbirine yakın dağılım özellikleri göstermektedir. Şöyle ki; serbest çalışanların %46'sı, işçilerin %42,72'si (44), emeklilerin %41,57'si (37), esnaf kesimin %39,42'si (41), memurların %35,14'ü (39) Ege Bölgesi doğumludur. Marjinal kesim içerisinde Ege Bölgesinin payı %22,58'dir (21).

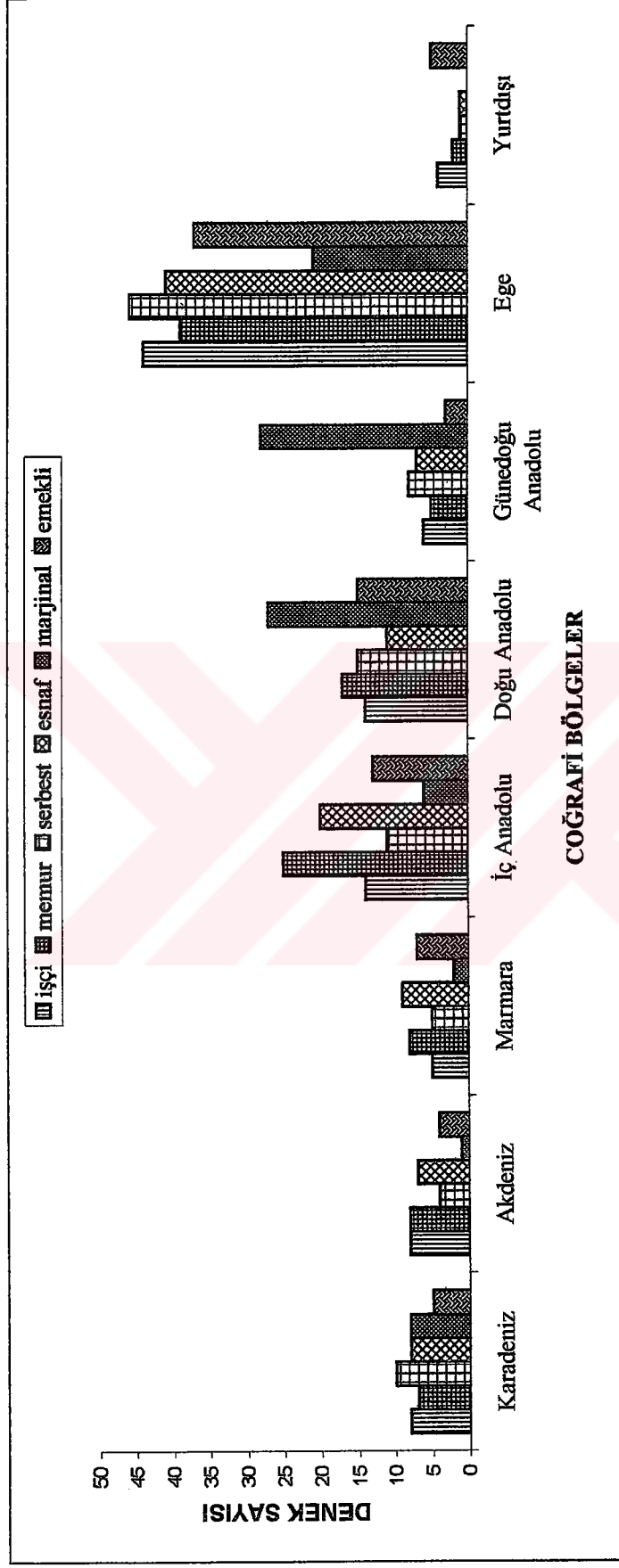
Katman-bölge ilişkisi açısından dikkate değer bir diğer durum marjinal kesim çalışanlarının diğer katmanlara oranla çoğunlukla Doğu ve güneydoğu Anadolu Bölgeleri doğumlulardan oluşmasıdır. Marjinal sektör içerisinde Güney doğu Anadolu Bölgesi doğumlular %30,11 (28); Doğu Anadolu Bölgesi %29,03 (27)'luk paya sahiptir. Her iki bölgede de diğer katmanlar birbirine yakın değerler göstermektedir.

Katmanların bölgelere dağılımı bakımından İç Anadolu bölgesi farklı dağılım özelliği göstermekte; burada memurların sayıca üstünlüğü gözlenmektedir. Nitekim memurların %22,52'si (25), esnaf kesiminin %19,23 (20)'ü, emeklilerin %14,61 (13)'ü, işçilerin 13,59 (14) İç Anadolu Bölgesi doğumludur. Marjinal gelir grubu içerisinde %6,45 (6) İç Anadolu Bölgesinde doğmuş olanlardan oluşmaktadır.

Diğer coğrafi bölgelerde ise marjinal kesimin gösterdiği eksteren değerler dışında katmanların bu bölgelere (Marmara, Akdeniz, Karadeniz) dağılımında çok belirgin farklılaşmalar gözlenmemektedir (Şekil 40).

Sonuç olarak; düşük gelir gruplarında çalışanlar Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi kökenli iken; bunun dışında katman-bölge ilişkisi bakımından büyük bir farklılaşmanın olmadığı söylenebilir. Buna karşın İzmir Anakentinin ağırlıklı olarak Ege Bölgesi, Doğu ve İç Anadolu Bölgelerinden göç almaktadır.

Şekil 40: Katmanlarda Coğrafi Bölgelere Göre Köken.

4.2.Katman- Kalkınmada Öncelikli İller İlişkisi

Kalkınmada öncelikli illere göre deneklerin %41,00'i doğum yerleri itibarıyla kalkınmada öncelikli illerde doğmuşlardır. Toplam deneklerin %18,67'si İzmir Anakent sınırları içerisinde doğmalarına karşın, %38,16'ü diğer illerden ve İzmir iline bağlı çevre ilçelerden gelmişlerdir (Şekil 13).

İzmir Anakentinde doğan denekler değerlendirmeye alınmaksızın, oluşturulan meslek katmanlarında kesin göçle gelenler içerisinde kalkınmada öncelikli illerin payını ortaya koymak bakımından yapılan değerlendirme sonucunda; bu illerin payının bütün katmanlarda en yüksek değerde çıktığı gözlenmiştir. Bu durum göç olgusunun temel nedeninin ekonomik yetersizlikler olduğunu örneklendirmektedir.

Marjinal kesimde anket uygulanan deneklerin %80,72'si (67) kalkınmada öncelikli illerde doğmuşlardır. Bunu %49,33 (37) ile serbest meslek çalışanları ve %48,72 (38) ile işçi kesimi izlemektedir. Kalkınmada öncelikli illerde doğan memur deneklerin oranı %44,09 (41) iken; emekli denekler %38,67 (29) ve esnaf kesimi %36,17 (34)'lik paya sahiptirler (Şekil 41).

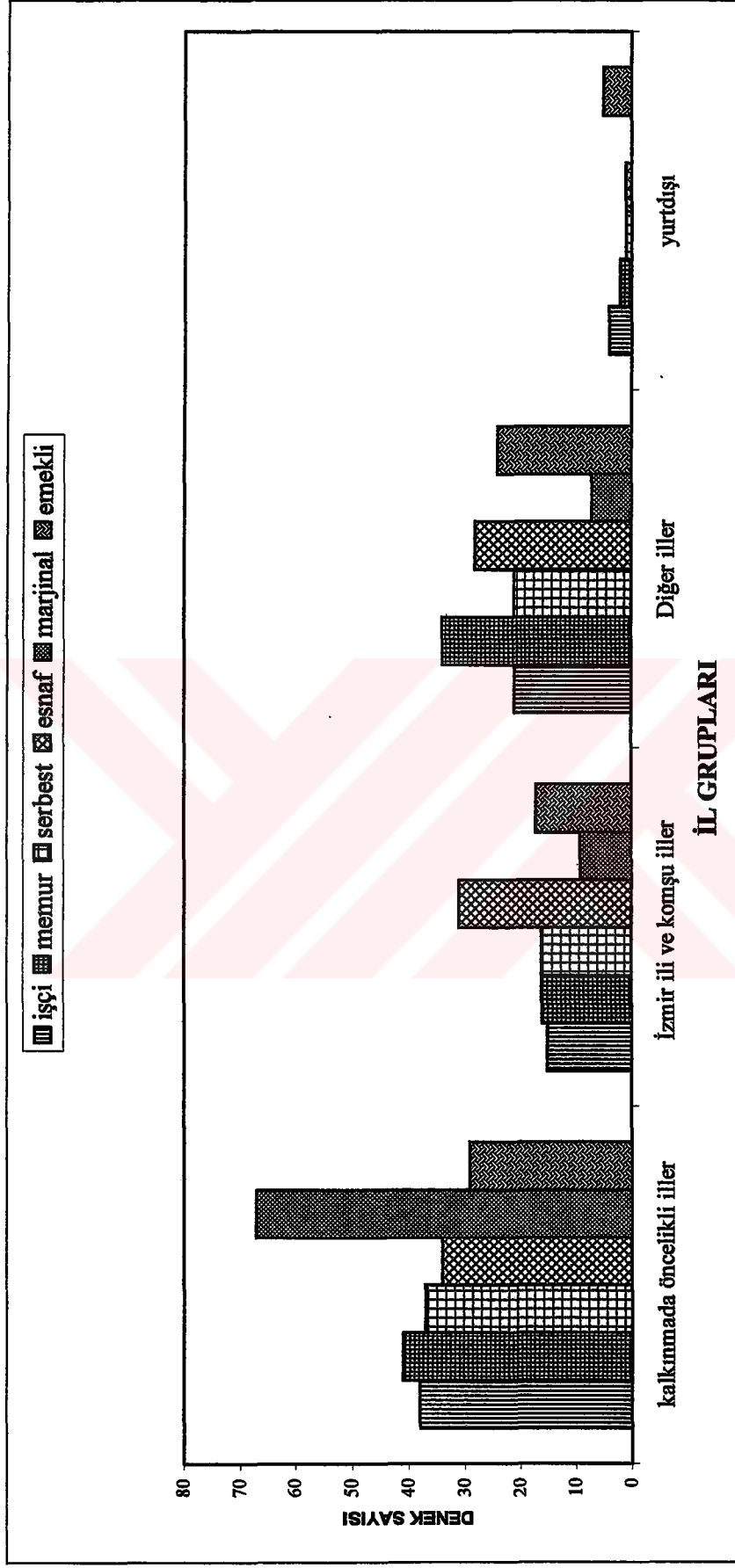
Bunlara karşılık, İzmir'e yakın konumlu İller başka bir ifadeyle komşu iller (Aydın, Balıkesir, Muğla) ve İzmir İli'nin katmanlara dağılımı incelendiğinde en büyük payın %32,98 (31) ile esnaf kesimine ait olduğu; buna karşın marjinal kesimin %10,84 (9) ile en az payı tuttuğu gözlenmektedir. Diğer katmanların katılım payı birbirine yakın değerler göstermektedir (emekli denekler %22,67, serbest meslek %21,33, işçi %19,23 ve memur kesimi %17,20).

Yukarıda sınıflandırılan il grupları dışında diğer illerin katmanlardaki payı incelendiğinde; memur kesiminin en yüksek değere sahip olduğu (%36,56); ancak, bu illerden gelenlerin marjinal katmanda çalışma oranlarının %8,43 gibi düşük bir değerde kaldığı görülmektedir.

Sonuç olarak; ekonomik nedenlerle ilintili olarak kalkınmada öncelikli iller yoğun miktarda göç vermiştir. Ancak bu illerden göçe katılarak gelenlerin genel olarak kenttede düşük statüsü, az gelir getiren ve sosyal güvenceden yoksun iş kollarında

çalıştıkları; orta ve yüksek gelir gruplarının geldikleri yerde de aynı statüde oldukları ya da kentte kalış sürelerine bağlı olarak kentsel olanaklardan yararlanarak durumlarını iyileştikleri söylenebilir.

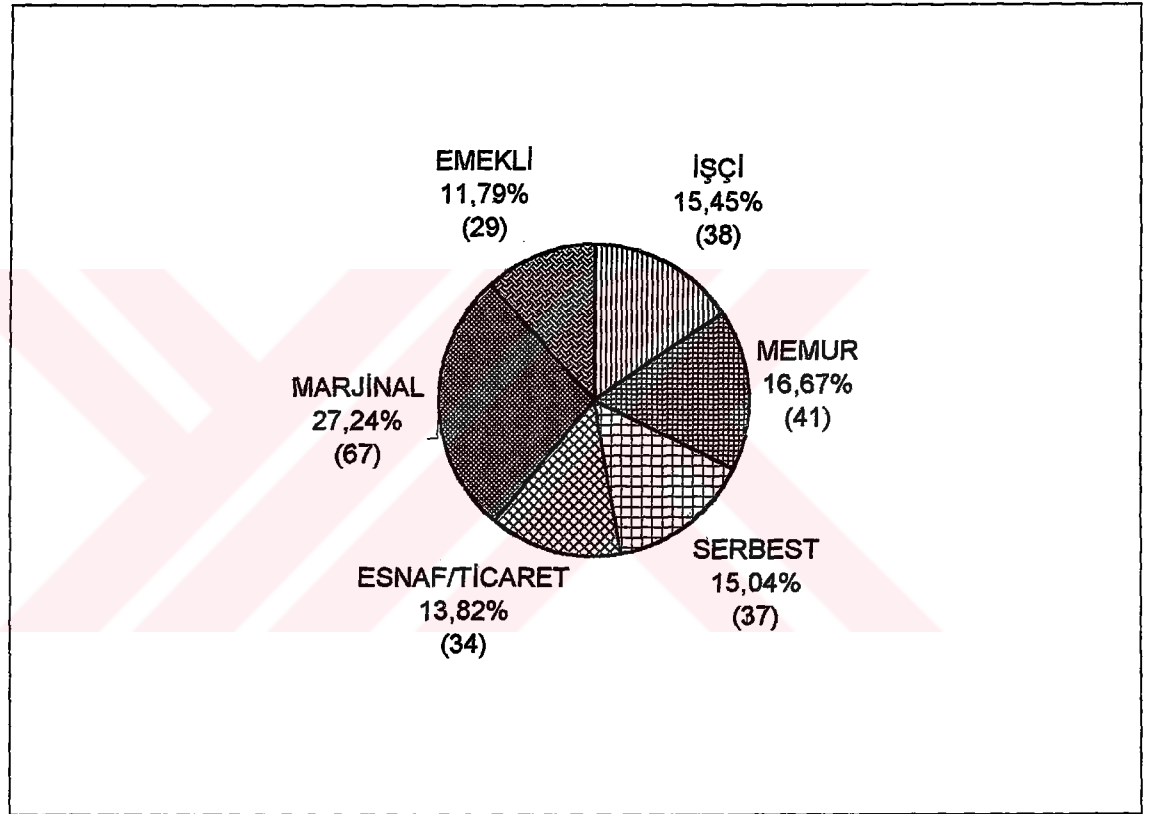

kal.ön.İL.göre köken	İşçi		Memur		serbest		esnaf		marjinal		Emekli	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
kalkınmada öncelikli iller	38	48,72	41	44,09	37	49,34	34	36,17	67	80,72	29	38,68
İzmir ili ve komşu iller	15	19,23	16	17,2	16	21,33	31	32,98	9	10,84	17	22,67
Diğer iller	21	26,92	34	36,56	21	28	28	29,79	7	8,44	24	32
Yurtdışı	4	5,13	2	2,15	1	1,33	1	1,06	0	0	5	6,65
Toplam	78	100	93	100	75	100	94	100	83	100	75	100

Şekil 41: Katmanların kalkınmada öncelikli illere göre kökenleri.

Konuya başka bir açıdan yaklaşıldığında Kalkınmada öncelikli il doğumlarının toplum katmanlarına dağılımı incelendiğinde; bu illerde doğan 246 denneğin %27,24 (67)'ü marjinal gelir grubunda yer almaktadır. Bu il grubunda memurlar %16,67 (41); işçiler %15,45 (38)'lik bir orana sahiptir. Esnaf kesimi kalkınmada öncelikli illerde doğan bütün denekler içerisinde %13,82 (34)'lik pay tutarken, emeklilerin payı %11,79 (29)'da kalmaktadır (Şekil 42).

Şekil 42: Kalkınmada Öncelikli İl Doğumlarının Katmanlara Dağılımı.

4.3. Katman- Kır/Kent Köken İlişkisi

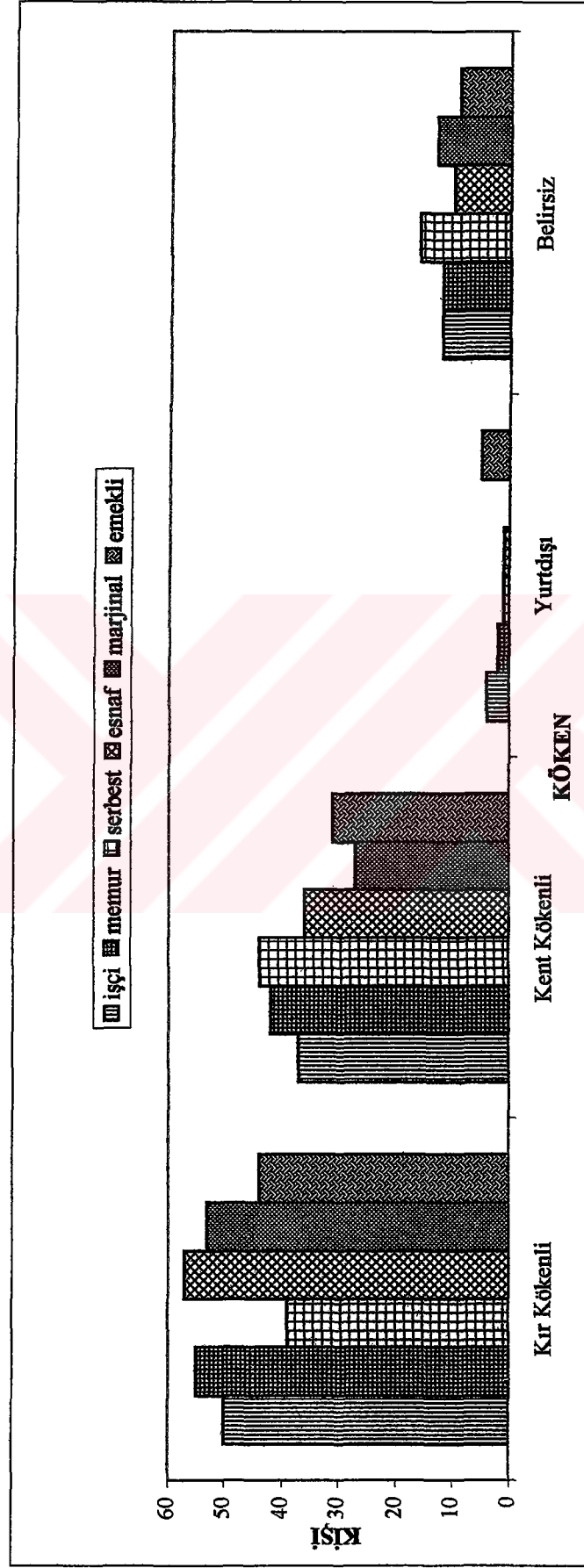
Serbest meslek çalışanları dışında bütün katmanlarda kır kökenliler daha fazladır.

Kır kökenliler içerisinde marjinal kesim çalışanları %56,99'luk (27) katılım payı ile en yüksek değerde yer aldıkları görülmektedir. Bunu esnaf kesimi %54,80'lik (36) oranla izlemektedir. Memur (%49,55), emekli (%49,44) ve işçi (%48,54) kesimin katılım payı ise birbirine yakın değerdedir. Kır kökenliler içerisinde 39 denekle serbest meslek grubu çalışanları (%39) en az katılıma sahiptir.

Yurtdışı doğumluların diğer katmanlara göre fazla olduğu gelir grubu emeklilerdir. 5 emekli denek(%5,62) yurtdışı doğumludur. İşçi deneklerin de %3,88'i; memurların %1,80'i; esnafların %0,96'sı ve serbest çalışanların %1'i yurtdışı doğumludur (Şekil 43).

Deneklerin kır-kent kökenlerine ilişkin yeterli bilgiye ulaştırıcı yanıtlar alınamamış; dolayısıyla bu konuda net bilgi vermeyen anketler ayrı bir sınıfta incelenmiştir. Dolayısıyla; 16 serbest çalışan (%16); 13 marjinal (%13,98); 12 işçi (%11,65); 12 memur (%10,81); 9 emekli (%10,11) ve 10 esnaf (%9,62) denekğin kır ya da kent kökenli olduğunu ortaya koyacak herhangi bir bilgi alınamamıştır.

Sonuç olarak; kır-kent ayrımı yapılmaksızın katmanlarda belirgin bir farklılaşma dikkati çekmemektedir. Ancak,kente ait yapısal özellikler (eğitim, edinilmiş deneyimler) kent kökenlilerde sosyal güvencesi olan işlerde fazla oranda kümeleşme göstermekte, kır kökenlilerin ise hala kente entegre olmada altyapılarının eksik olduğu dikkati çekmektedir.

katman-kır/kent köken	İşçi		memur		serbest		esnaf		marjinal		Emekli	
	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	Sayı	%
Kır Kökenli	50	48,54	55	49,55	39	39	57	54,80	53	56,99	44	49,44
Kent kökenli	37	35,93	42	37,84	44	44	36	34,62	27	29,03	31	34,83
yurtdışı	4	3,88	2	1,80	1	1	1	0,96	0	0	5	5,62
Belirsiz	12	11,65	12	10,81	16	16	10	9,62	13	13,98	9	10,11
toplam	103	100	111	100	100	100	104	100	93	100	89	100

Şekil 43: Katman- Kır/kent ilişkisi.

4.4. Katman- Eğitim İlişkisi

İzmir Anakent toplumunun eğitim düzeyini ortaya koymak bakımından yaptığımız anket çalışması çalışan kesimi oluşturan katmanlarda eğitim düzeyinin ağırlıklı olarak ilkokul mezunu olduğunu oraya koymuştur. Bunu üniversite mezunu düzeyi izlemektedir.

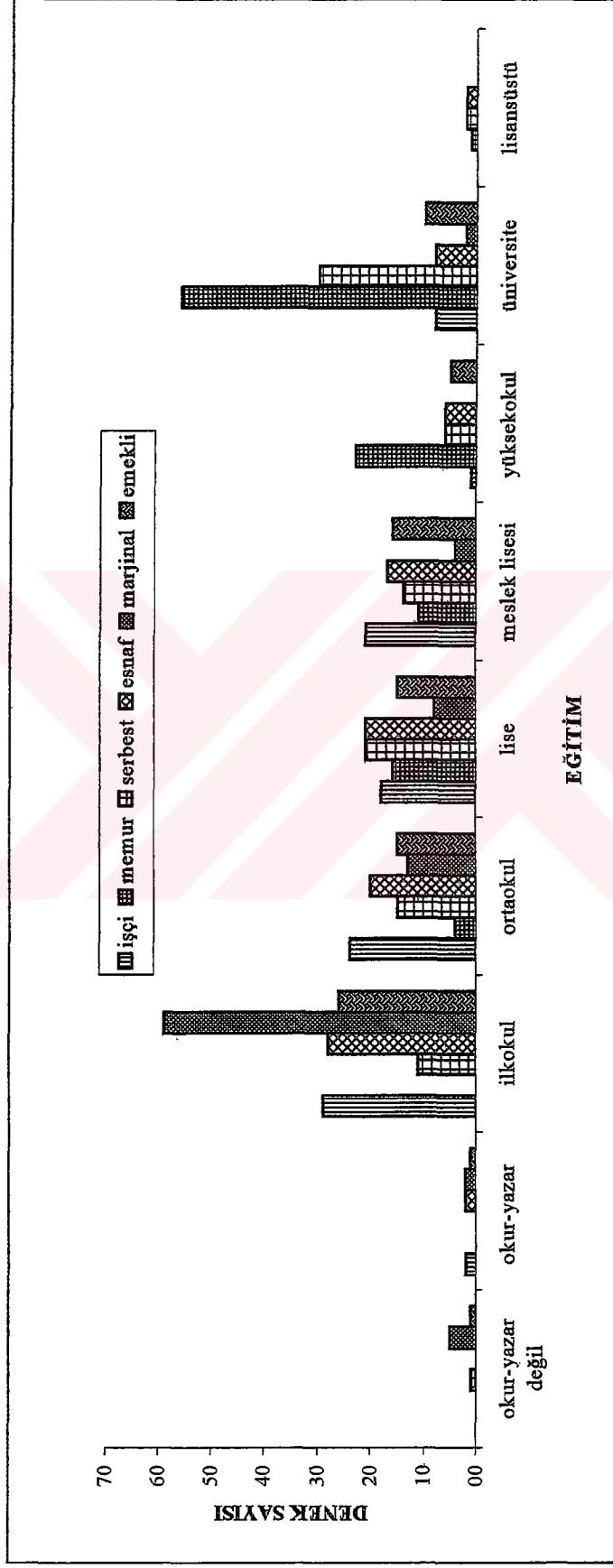
Gerek okuma- yazma bilmeyen ve gerekse sadece okur yazar düzeyinde olan denekler sayıca birbirine eşittir. Bu grupta yer alanlar düşük gelirli ve statüsü olmayan gelir grubundakilerdir. Aynı kanı ilkokul mezunları için de geçerlidir. Özellikle marjinal kesim çalışanlarının ilkokul mezunları içerisindeki payı oldukça yüksektir. Bu kesimde çalışanların %63,44 (59)'ü ilkokul mezunlarından; %2,15 (2)'i üniversite mezunlarından oluşmaktadır.

Meslek ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki memurlar içerisinde belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Memurların %3,6 (4)'sü ortaokul düzeyinde eğitim görmüşken üniversite mezunu durumunda olan memur oranının %50,46 (56) olduğu görülmektedir (Şekil 44).

Memur kesimi ile eğitim düzeyi arasındaki olumlu ilişki marjinal kesimde tam tersi bir durum göstermektedir.

Diğer katmanların eğitim grupları içerisinde dağılımı çok belirgin farklılıklar göstermemekle beraber; üniversite mezunları içerisinde serbest meslek çalışanlarının sayıca yüksekliği dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak; yapılan iş ile ekonomik olumluluk arasında ters orantı olduğu dikkati çekmektedir. Yani, düşük eğitimlilerin marjinal ve yakını iş kollarında; daha üst düzey eğitim görenlerin ise sosyal güvence garantisi olan işlerde yoğunlaştığı gözlenmektedir.

denek eğitim	işçi		memur		Serbest		esnaf		marjinal		emekli	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
okur-yazar değil	0	0	0	0	1	1	0	0	5	5,38	1	1,12
okur-yazar	2	1,93	0	0	0	0	2	1,92	2	2,15	1	1,12
ilkokul	29	28,16	0	0	11	11	28	26,92	59	63,44	26	29,22
ortaokul	24	23,3	4	3,6	15	15	20	19,23	13	13,98	15	16,85
Lise	18	17,48	16	14,41	21	21	21	20,19	8	8,6	15	16,85
Meslek lisesi	21	20,39	11	9,91	14	14	17	16,35	4	4,3	16	17,98
yüksekokul	1	0,97	23	20,72	6	6	6	5,78	0	0	5	5,62
üniversite	8	7,77	56	50,46	30	30	8	7,69	2	2,15	10	11,24
lisanüstü	0	0	1	0,9	2	2	2	1,92	0	0	0	0
Toplam	103	100	111	100	100	100	104	100	93	100	89	100

Şekil 44: Katmanların Eğitim Gruplarına Dağılımı.

4.5. Katman- Konut Tür ve Mülkiyet İlişkisi

Oturulan konutun tür ve mülkiyeti, gerek sosyal statü, gerekse ekonomik yapının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Araştırma sonuçlarına göre, daha önce de ifade edildiği gibi planlı meskende ev sahibi konumuyla oturanların oranı yüksektir (%42,50).

Meslek katmanları içerisinde emekliler bütün meslek katmanları içerisinde konut mülkiyet türüne göre planlı meskende ev sahibi olma oranının en yüksek olduğu katmandır (%70,79). Emeklilerin birikimlerini değerlendirmek ve kentte kalış süresine paralel olarak planlı meskenlerde ev sahibi konumuna geldikleri düşünülebilir. Düşük gelir grupları arasında kabul edebileceğimiz işçi ve marjinal kesim çalışanlarında planlı meskende ev sahibi olma oranı oldukça düşük görülmektedir. Marjinal kesim çalışanlarının %6,45'i (6), işçilerin %%32,04 (33) planlı meskende ev sahibi olarak oturmaktadır.

Bunun karşıtı olarak gecekonduda ev sahibi olma oranı bütün katmanlarda düşük olmakla beraber; marjinal kesimin %22,58 (21)'lik gibi önemli bir bölümünün bu grupta yer aldığı dikkat çekmektedir.

Denekler arasında planlı meskenlerde kiracı olarak oturanların en fazla olduğu meslek katmanı memur kesimidir(%36,04). Bu grupta, en düşük değer marjinal kesim çalışanlarındır; deneklerin %11,83'ü (11) planlı yerleşim alanlarında ev sahibi konumundadır. Oysa gecekonduda kiracı olarak oturan marjinal kesim çalışanlarının oranı %40,86 (38) 'dır (Şekil 45).

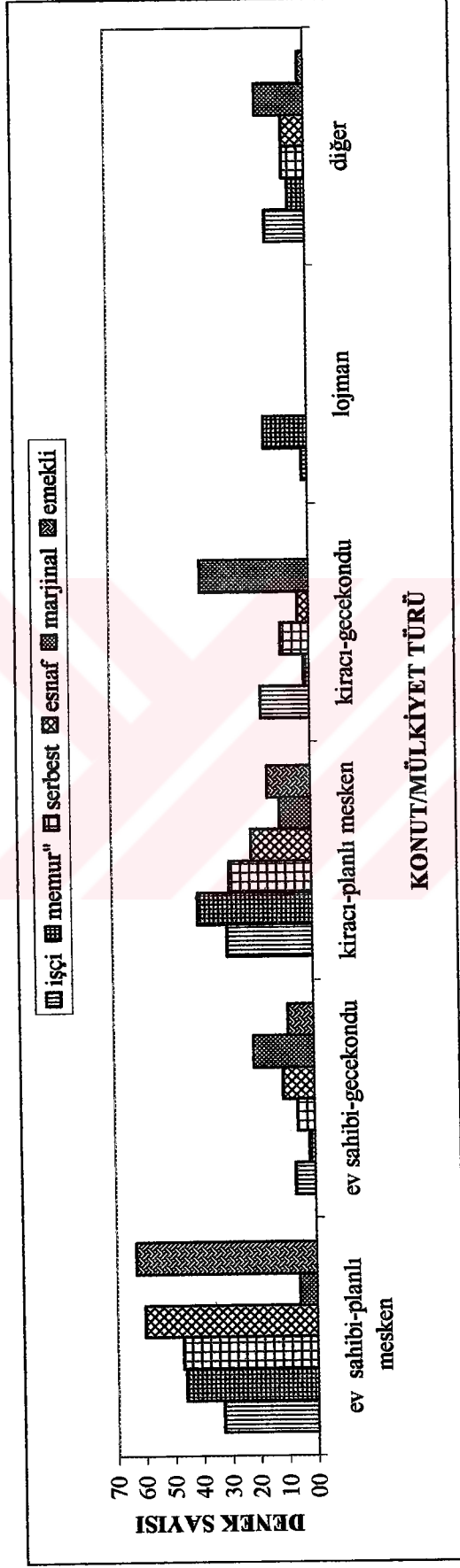
Anket çalışmamızda dikkat çeken bir önemli unsur da gecekondularda ev-sahipliği oranının giderek düşmesidir. İzmir gecekonduları ile ilgili yapılan çalışmalarda Ayan ev sahipliği oranını %78.05, Sevgi ise %70.4 olarak açıklamıştı. Bu çalışmada ise gecekonduda ev sahipliği oranı %44,09 olarak bulunmuştur.

Ancak planlı meskenlerde ev sahipliği oranı daha yüksek olup %63,59 olarak hesaplanmıştır.

Sonuç olarak; kente kesin göç yılının başlangıcı ile kentteki barınma olanakları arasında belirgin bir ilişki kurulabilir. Kentte yaşanan sürecin uzunluğu ya da İzmir anakentte doğmuş olmanın kazanılan sosyal ve ekonomik yaşam seviyesi açısından önemi vardır. Konuya ilişkin diğer bulgularla değerlendirildiğinde planlı meskenlerde kiracı olarak oturanların ekonomik yönden belirli bir üst seviye yakalamış prestij işlerde yoğunlaştıkları, ev sahibi olarak oturanların ise üst düzey gelir gruplarında ve İzmir Anakent doğumlu olabileceği kabul edilebilir.

Gecekondu ev sahipliği ile planlı meskenlerde ev sahipliği arasında ters orantı mevcuttur. Ev sahibi konumuyla gecekondu oturanların nisbeten daha az gelir getiren işlerde yoğunlaştıkları, aynı şekilde konuya kiracı statüsünde yaklaşıldığında yine aynı ters yapıyı görmek mümkündür. Gecekondu kiracı olarak oturanların alt gelir gruplarında yoğunlaştığı gözlemlenmektedir.

denek-konut mülkiyet	İşçi		memur		serbest		esnaf		marjinal		Emekli	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
Ev Sahibi Pl.Msk	33	32,04	46	41,44	47	47	60	57,69	06	6,45	63	70,79
Ev Sahibi G.Kondu	07	6,8	02	1,8	06	6	11	10,58	21	22,58	09	10,11
Kiracı Pl.Msk	30	29,13	40	36,04	29	29	21	20,19	11	11,83	15	16,85
Kiracı G.Kondu	17	16,5	02	1,8	10	10	04	3,85	38	40,86	00	0
Lojman	02	1,94	15	13,51	00	0	00	0	00	0	00	0
Diğer	14	13,59	06	5,41	08	8	08	7,69	17	18,28	02	2,25
Toplam	103	100	111	100	100	100	104	100	93	100	89	100

Şekil 45: Katman – Konut ilişkisi.

4.6. Katman-Yaş Grupları İlişkisi

İzmir Anakent toplumunda çalışan kesimi oluşturan katmanların ağırlıklı olarak 31-35 yaş grubu içinde olduğu görülmektedir.

Yaş grupları baz alındığında yaşı 20'den küçük olan deneklerin önemli bir kısmının marjinal kesimde çalıştığı görülmektedir (%23,66). 20 yaşından küçük toplam 32 denekten 22'si marjinal kesimdedir (%68,75). Bu kesimde çalışanların tüm yaş grupları içerisinde dağıldığı dikkati çeken bir başka unsurdur.

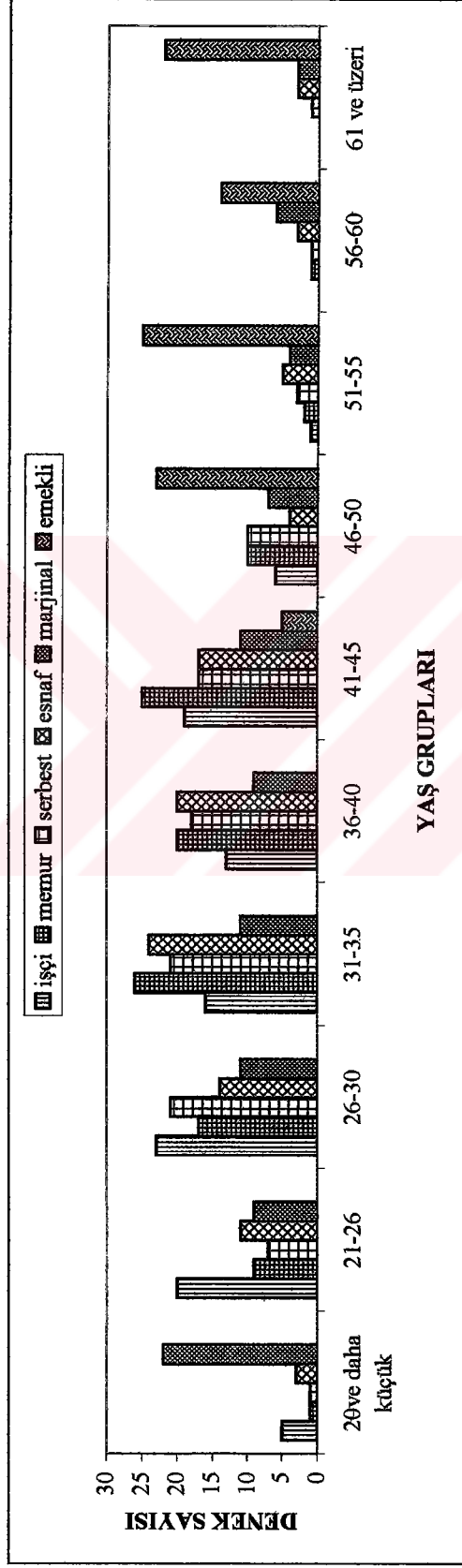
21-26 yaş grubunda işçilerin sayıca fazlalığı dikkat çekmekte; toplam işçilerin %19,42 (20)'si bu yaş diliminde olduğu görülmektedir. Yine 26-30 yaş grubu denekler içerisinde de işçilerin %22,23'ü (23); serbest çalışanların %21'i bulunmaktadır.

Memur denekler ise 31-35 yaş grubu içerisinde ağırlıklarını hissettirmekte; %23,08 (21)'i bu grupta yer almaktadır.

36-40 yaş grubu incelendiğinde; orta ve üst gelir grupları arasında farklı dağılım özellikleri görülmemekte; marjinal kesim çalışanlarının %9,68 (9) ve işçilerin %12,62 (13) azlığı dikkati çekmektedir.

Memurların sayıca fazla olduğu diğer bir yaş grubu da 41-45 dilimidir (%22,52). 46 ve üzeri gruplarda ise giderek emeklilerin payı artmaktadır (Şekil 46).

Sonuç olarak; 25 yaş altı deneklerin düşük gelir grubundaki mesleklerde yoğunlaştığı; memur-esnaf-serbest meslek grubunda yer alanların 26-45 yaş grubunda yer aldığı ve 46 yaşın üstünde olanların ise emeklilerden oluştuğu söylenebilir.

katman-yaş	işçi		memur		serbest		esnaf		marjinal		emekli	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
20 >	5	4,85	1	0,9	1	1	3	2,88	22	23,66	0	0
21-26	20	19,42	9	8,11	7	7	11	10,58	9	9,68	0	0
26-30	23	22,33	17	15,32	21	21	14	13,46	11	11,83	0	0
31-35	16	15,53	26	23,42	21	21	24	23,08	11	11,83	0	0
36-40	13	12,62	20	18,02	18	18	20	19,23	9	9,68	0	0
41-45	19	18,45	25	22,52	17	17	17	16,35	11	11,83	5	5,62
46-50	6	5,83	10	9,01	10	10	4	3,85	7	7,53	23	25,84
51-55	1	0,97	2	1,8	3	3	5	4,81	4	4,3	25	28,09
56-60	0	0	1	0,9	1	1	3	2,88	6	6,45	14	15,73
61 <	0	0	0	0	1	1	3	2,88	3	3,25	22	24,72
Toplam	103	100	111	100	100	100	104	100	93	100	89	100

Şekil 46: Katman- Yaş İlişkisi

4.7. Katman- Aylık Kazanç İlişkisi

En önemli ekonomik göstergelerden biri olan aylık ortalama kazanç, meslek katmanları ile yakından ilintilidir.

Anakent toplumunda çalışan kesimin kazanç düzeylerinin ölçülmesinde veriler; bütün kazanç gruplarında işçilerin yer aldığını; ancak 250 milyona kadar olan kazanç grupları içerisinde yoğunlaşmanın olduğu görülmektedir. 151-200 milyon arası kazanan işçilerin oranı %33,01 (34) en yüksek değer bu grupta görülmektedir.

Veriler memurların 151-300 milyon arası olan kazanç gruplarına dağıldığını göstermektedir. Ancak bu katmanda sayıca fazlalık %49,55 (55) ile 151-200 milyon kazanç grubudur.

Serbest meslek çalışanları ve esnaf kesimi bütün kazanç gruplarına dağınık durumda görülmektedir. Bu katmanlarda çalışanların kazancı bulundukları semtle yakından ilgili olabildiği gibi; aylık gelirin sabit olmaması da aylık kazancı etkilemektedir. Serbest meslek çalışanlarının çoğunluklu olarak 151-350 milyon arası (%35) kazanç elde ettiği; ancak 500 milyon ve üzerinde kazananların %14'lük payla önemli bir değer gösterdiği görülmektedir. Aynı şekilde esnaf kesiminin de %11,54 (12)'ü aylık ortalama 500 milyondan fazla kazanmaktadır. Ancak bu katman içerisinde %21,15'lik gibi çoğunluk kesim 251-300 milyon arası kazanca sahiptir.

Marjinal kesim çalışanlarının 200 milyondan az olan kazanç gruplarına birbirine yaklaşık değerlerde dağıldığı görülmektedir. Ancak marjinal kesimin sayıca en yüksek değeri gösterdiği kazanç grubu %38,71 (36) ile 100 milyon ve altıdır (Şekil 47).

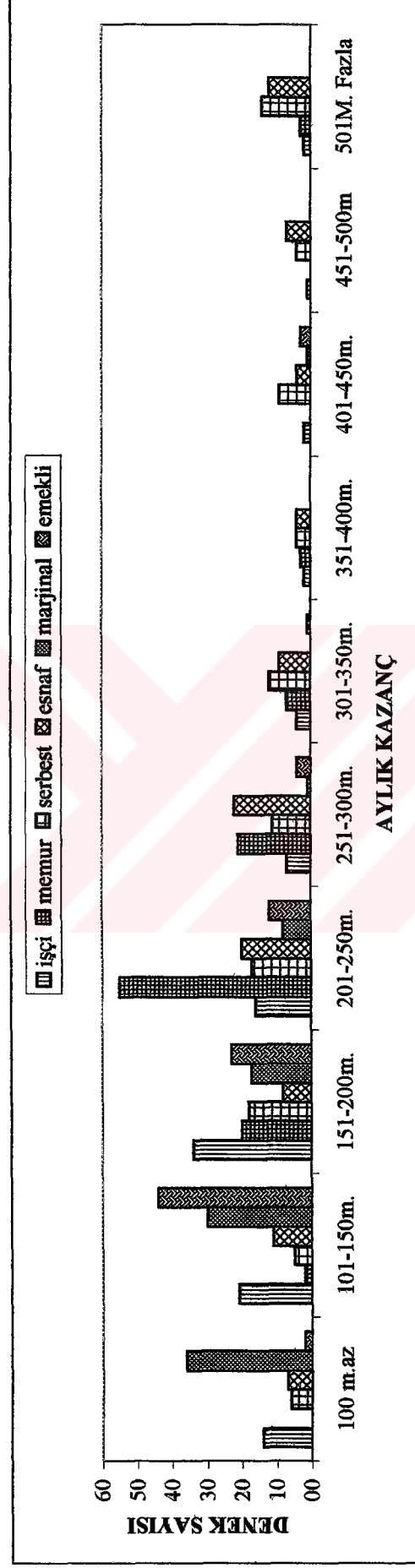
Emeklilerin de 101-250 milyon kazanç gruplarına dağıldığı görülmektedir. Ancak sayıca en büyük yığılma %49,44 (44) ile 101-150 milyon kazanç grubudur.

Sonuç olarak; 300 milyon altında aylık ortalama kazanca sahip deneklerin katmanlara göre dağılımında bir-iki ekstern değer dışında yaklaşık dağılım özellikleri gösterdikleri ve sayısal yoğunlukların bu gruplar içerisinde yer aldıkları görülür. Düşük gelir gruplarının marjinal işlerde; orta gelir gruplarının sosyal güvenceli, memuriyet,

emeklilik gibi meslek gruplarına kümeleştikleri dikkati çekmektedir. Şüphesiz kazanç seviyesi, meslek grubu ile ilişkili olduğu gibi, kentte kalış süresiyle de orantılıdır.

301 milyon ve üzerindeki kazanca sahip olanların katmanlarda önemli bir farklılaşma göstermediği; ancak bu miktar kazançları olanların düşük bir toplam sayıya eşit olduğu görülür. Ancak yüksek gelir grubu olarak ifade edebileceğimiz bu gruptaki mesleklerin ticaret ve serbest meslek olduğu söylenebilir.

denek-kazanç	işçi		memur		serbest		esnaf		marjinal		Emekli	
	Sayı	%	Sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
100 milyon TL.<	14	13,59	0	0	6	6	7	6,73	36	38,71	2	2,25
101-150	21	20,39	2	1,8	5	5	11	10,58	30	32,26	44	49,44
151-200	34	33,01	20	18,02	18	18	8	7,69	17	18,28	23	25,84
201-250	16	15,53	55	49,55	17	17	20	19,23	8	8,6	12	13,49
251-300	07	6,8	21	18,92	11	11	22	21,15	1	1,08	4	4,49
301-350	04	3,88	7	6,31	12	12	9	8,65	0	0	1	1,12
351-400	02	1,94	3	2,7	4	4	4	3,85	0	0	0	0
401-450	02	1,94	0	0	9	9	4	3,85	1	1,08	3	3,37
451-500	01	0,98	0	0	4	4	7	6,73	0	0	0	0
501 milyon TL.>	02	1,94	3	2,7	14	14	12	11,54	0	0	0	0
Toplam	103	100	111	100	100	100	104	100	93	100	89	100

Şekil 47: Katman-Kazanç İlişkisi.

4.8. Katman- Göç Yılı İlişkisi

Anket uygulaması sonucu elde ettiğimiz bilgiler meslek katmanlarında İzmir Anakente göçün 1971 yılı sonrasında arttığını ortaya çıkarmaktadır. İzmir Anakent doğumluların sayıca en fazla olduğu katmanlar işçi ve serbest meslek gruplarıdır.

KATMAN	İ ş ç i	Memur	Serbest	Esnaf	Marjinal	Emekli	Toplam
Kişi	78	93	75	84	83	75	488
%	15,98	19,06	15,37	17,21	17,01	15,37	100

Çizelge 24: Göç yoluyla gelen nüfusun katmanlara dağılımı

1950 yılı öncesi Anakente göç eden denek sayısı 4' (%0,82)'dir. İzmir'e göçün başladığı ilk yıllar olan 1951-1960 döneminde İzmir'e göç eden 17 denekten 11'i (%64,70) şu an emeklidir. Dolayısıyla bu yıllarda göç yoluyla İzmir'e gelenlerin büyük bir kısmının artık çalışır konumunda olmadığı dolayısıyla bunların ikinci kuşaklarından söz etmek gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Anket uygulaması sonucunda elde edilen bulgular İzmir Anakente göçün 1961 yılından sonra hızlanmaya başladığını ortaya koymaktadır.

Meslek katmanları içerisinde işçilerin 1981 yılından sonra hızlı bir şekilde göçe katıldıkları görülmektedir. 1981-1990 ve 1991-2000 yılları arasında gelenlerin sayıca eşit olduğu görülmektedir (25).

Belirli bir sosyal statüde olan memurların son 10 yıl içerisinde göç etme oranı oldukça yüksektir. Memur katmanının %51,35'i (57) 1991-2000 yılları arasında İzmir'e göç etmiştir. 1981-1990 yılları arasında göç eden memurların oranı %24,32(27)'dir.

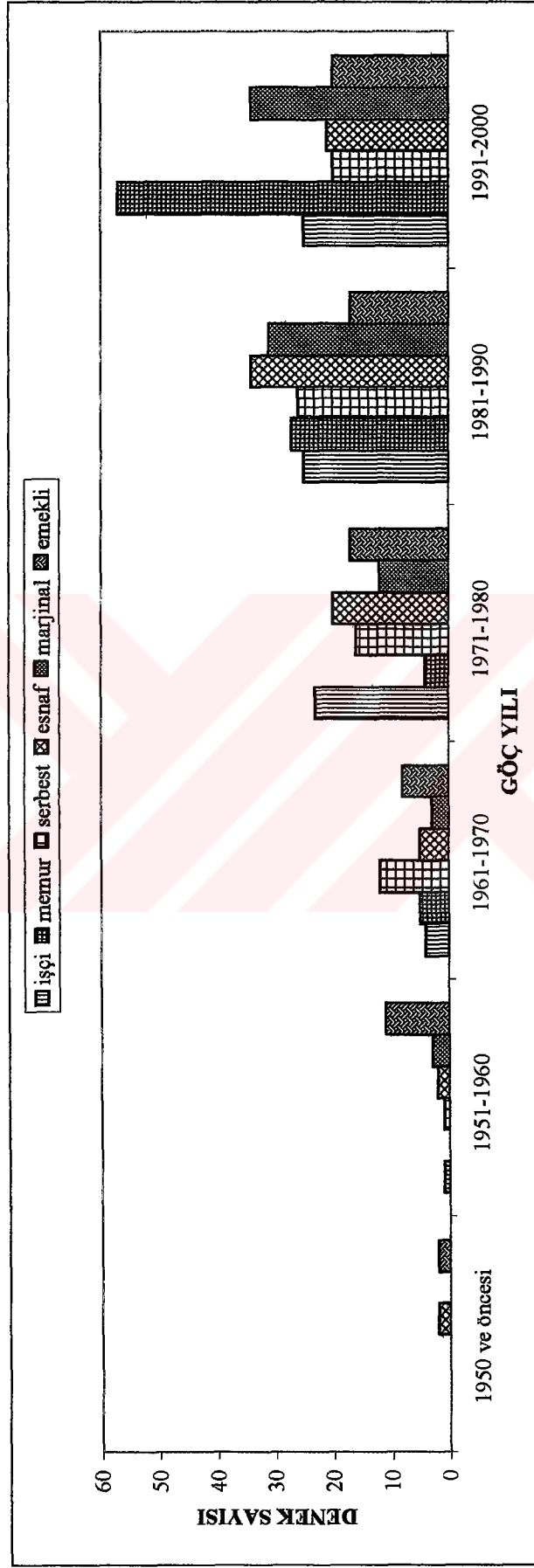
Serbest meslek katmanında 1961 sonrasında göç hızlanmaya başlamıştır. 1981-1990 yılları arasında gelenler sayıca en yüksek değeri göstermektedir (26).

Esnaf kesimi içerisinde çalışanların %32,69'u (34) 1981-1990 yılları arasında göç etmiş bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle esnaf kesiminde göç etme oranının en yüksek olduğu yıllar 1981-1990 arası dönemdir.

Marjinal katmanının en fazla göç ettiği dönem 1991-2000 yılları arasındır. Bu dönemde deneklerin %36,55 (34) İzmir Anakente kesin göç ile yerleşmiştir. Bu katmandaki 31 denek (%33,33) 1981-1990 yılları arasında geçen zaman diliminde gelmiştir. Öte yandan İzmir kent doğumluların en az olduğu meslek katmanı marjinal kesimdir (%12,36).

Emekli konumunda olan denekler yıl grupları içerisinde birbirine yakın değerlerle dağılmış durumdadır. Bu kesimde 1991-2000 yılları arasında gelenlerin payı %22,47 (20)'dir (Şekil 48).

Katman-göç yılı	İşçi		memur		serbest		esnaf		marjinal		emekli	
	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%
İzmir doğumlular	25	24,27	18	16,22	25	25	20	19,23	10	10,75	14	15,73
1950 ve öncesi	0	0	0	0	0	0	2	1,92	0	0	2	2,25
1951-1960 arası	1	0,97	0	0	1	1	2	1,92	3	3,23	11	12,36
1961-1970' arası	4	3,89	5	4,5	12	12	5	4,82	3	3,23	8	8,99
1971-1980 arası	23	22,33	4	3,6	16	16	20	19,23	12	12,9	17	19,1
1981-1990 arası	25	24,27	27	24,32	26	26	34	32,69	31	33,33	17	19,1
1991-2000' arası	25	24,27	57	51,36	20	20	21	20,19	34	36,56	20	22,47
toplam	103	100	111	100	100	100	104	100	93	100	89	100

Şekil 48: Katman-Göç Yılı.

5. SONUÇ

Türkiye’de içgöç sürecini gösteren basit fakat açıklayıcı en temel göstergelerden birisi, ülkede 1950’lerle birlikte hızlanan toplumsal ve ekonomik dönüşüm süreci içinde kentsel ve kırsal alanda yaşayan nüfus oranlarındaki hızlı değişimdir. 1950’lerde nüfusun ancak %25’i kentsel alanlarda yaşarken, bu oran 2000 yılına kadar geçen süreçte yoğun iç göçlerle hızla artmış ve %65 seviyesine ulaşmıştır.

Ülkemizde kırsal alanlardan kentlere göç; 1950’li yılların başında kentlerin iş imkanları sağlayan sanayi merkezleri olmasından çok, köylülerin kırsal alanlardan “itilmesiyle” gerçekleşti. Ancak 1960’lı yılların sonları ile 1980’li yılların başına kadar daha çok kentsel alanlardaki dönüşümün belirleyiciliği bir anlamda “çekiciliği” ile anlatılabilir. 1980’li yıllardan günümüze kadar geçen dönemde ise içgöç olgusu ve süreçleri, modernleşme temelindeki toplumsal dönüşümün yeni iletişim teknolojileri ile daha da yoğunlaşması sonucu ve toplumsal hareketliliğin bir anlamda “iletici” etkilerinin daha da artması ile yeni bir döneme girmiştir.

“İzmir’in Kentsel Gelişim Süreci” başlığı altında ayrıntılı olarak durulduğu gibi, 1927 yılında 153.845 olan İzmir Kent nüfusu 1950 yılında 85.771’lik mutlak nüfus artışıyla 239.616’ya ulaşmıştır. 1950-1970 yılları arasında İzmir’in kentsel nüfusu 314.489’luk bir artışla 554.105’e ulaşmıştır. 1970-1980 yılları arasında geçen sürede İzmir kentinde mutlak nüfus artışı 264.146 olmuş ve kent nüfusu 812.251’e yükselmiştir. 1980- 1990 yılları arasını kapsayan 10 yıllık sürede İzmir Anakent statüsüne kavuşmuş, kent nüfusu 671.521’lik mutlak nüfus artışıyla 1.489.772’ye çıkmıştır. 1990-1997 döneminde ise İzmir Anakent nüfusu 337.335’lik bir artışla 2.117.811’e ulaştığını görüyoruz.

İzmir Anakenti yoğun miktarda yakın konumu nedeniyle Ege Bölgesi’ndeki illerden göç almaktadır. Ancak Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgesinden gelen göçlerle beslenen Anakent nüfusu; kalkınmada öncelikli yöreler ölçütünde değerlendirildiğinde bu yörelerden gelenlerin payındaki yükseklik dikkati çekmektedir. Bu durum bu illerimizin ciddi ekonomik sorunlar içerisinde olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Gerek kalkınmada öncelikli yöreler ölçütüne göre, gerekse coğrafi bölgelere göre yapılan değerlendirmelerde, düşük gelir grupları ve güvencesi bulunmayan meslek katmanlarının çoğunlukla bölge bazında Doğu Anadolu Bölgesi kökenlilerden oluştuğu görülmekte; aynı durum kalkınmada öncelikli iller için de geçerlilik göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki denekler içerisinde, kent kökenlilerin oran bakımından kırsal kökenlilerden daha yüksek olduğunu da ortaya koymuştur.

İzmir Anakenti 1950'lerden sonra tıpkı diğer büyük kentlerimizde olduğu gibi hızla göç almaya başlamış, ancak en yüksek göç oranı iletici etmenlerin devreye girdiği 1990 yılı sonrasında yaşanmıştır.

Toplum katmanları açısından anket uygulaması kapsamında yer alan denekler içerisinde çekirdek aileye dönüşmüş aile yapısının hakim olduğu görülmektedir.

Yaş grupları bakımından güvencesiz işlerde çalışanların yaş gruplarına dağıldığı, ancak 20 yaşın altında bile çalışanların olduğu göze çarpmaktadır.

Eğitim düzeyi bakımında araştırma alanı içerisinde yer alan grubun %30.33'ünün lise ve dengi okul mezunu olmasına karşın; % 25.50'sinin ilköğretim mezunu olması kentte eğitim olanaklarının geliştirilemeyişi ile açıklanabilir. Diğer yandan statü gerektirmeyen, güvencesiz ve düşük gelir grubunda yer alan denekler içerisinde ilköğretim mezunları ağırlığını daha belirgin olarak hissettirirken, yine bu grupta okur-yazar olmayanların da bulunması yapılan işle eğitim arasındaki olumlu bağlantıyı ortaya koymaktadır.

Anket kapsamında seçilen deneklerin %79,77'si sosyal güvence kapsamında çalışmaktadır. Sosyal güvenlik kurumları içerisinde Sosyal Sigortalar Kurumuna bağlı olarak çalışanların sayıca yüksekliği dikkati çekmektedir.

Aylık kazanç bakımından sosyal güvenceli ve belli bir statüsü olan katmanların daha iyi konumda olduğu söylenebilir. Bu gruptaki deneklerin çeşitli ekonomik donanımlar bakımından, güvencesiz işlerde çalışanlara oranla daha iyi konumda olduğu ortaya çıkmaktadır (imar planlı evde ev sahibi olarak oturma, özel oto sahibi olma, yazlık mesken edinme, ikinci konut). Bu açıdan yaklaşıldığında imar planlı evde ev

sahibi olarak oturma oranı yüksek olup, kente kesin göç yılıyla konut edinme yılı arasında uyum olduğu görülmektedir.

Deneklerin evlerinde donanım bakımından kitle iletişim araçlarından sabit ve cep telefonlarının en fazla kullanılanlar olduğu göze çarpmaktadır. Öte yandan en fazla okunan basılı iletişim aracı ise gazetelerdir, bunun dışında diğer kitap ve dergi türü yayınların azınlık bir kesim tarafından okunduğu görülmektedir.

Anket uygulaması içinde yer alan deneklerin sivil toplum örgütleri içinde meslek odalarının en fazla üyesi olan örgütlenmeler olduğu, bunu sendikaların izlediği görülmektedir; bu tür örgütlenmelere genel anlamda katılım düzeyi sınırlıdır. Türkiye’de her ne kadar da sanayileşmiş bir topluma özgü olabilecek örgütlenmeler gelişmiş olsa da (iş adamları dernekleri, meslek odaları, vakıflar, dernekler...), sivil toplumun etkisiz olduğu inancı yaygındır. Bu konuda sivil toplum örgütlerinin güçlenmesi; bu örgütlerin yönetimin ortağı halinde sorumluluk almasına yardımcı olmak; ancak, himayecilik ilişkilerini oluşturmadığı bir şeffaflaşmayı gerçekleştirmek gerekmektedir.

Anket kapsamında seçilen deneklerin en sık katıldıkları sosyo-kültürel etkinlikler sırayla pazar- cami- kahve-maç türü faaliyetlere gitmektir. Hiç izlenmeyen/gidilmeyen etkinlikler ise opera- bale- tiyatro- sergi gibi faaliyetlerdir.

İzmir Anakente göç etmiş deneklerin önemli bir bölümünün kentte yakın akrabası vardır. Bu durum ülkemizde özellikle büyük kentlerde belirgin bir eğilim olan hemşehrilik gruplarının İzmir’de de var olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim deneklerin yine önemli bir kısmı (%72,95) memleketlerine belirli aralıklarla gitmekte ve dolayısıyla doğdukları yerlerle ilişkilerini çeşitli şekillerde devam ettirmektedirler. Aynı şekilde deneklerin %81,50’si hanelerinde tümüyle ya da bazı konularda hala gelenekleri devam ettirme eğilimindedir.

Temel besin maddelerini tüketim bakımından güvenceli ve belli bir statü gerektiren katmanların diğerlerine oranla daha iyi konumda olduğu görülmektedir.

Deneklerin İzmir'in sunduğu kentsel olanakları tam olarak kullanamadıkları veya yetersiz bulduklarını ifade etmelerine karşın İzmir'de yaşamaktan hoşnut oldukları görölmektedir.

6: KAYNAKLAR

1. AKŞİT, Selahattin, İzmir İlinin Demografik Yapısı,D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi,İzmir,1983.
2. ATALAY, İbrahim, GÜMÜŞ,Nevzat, İzmir İli Nüfusu,Buca Eğitim Fakültesi Yayın Organı Eğitim Bilimleri Dergisi, Yıl-2, Sayı-4, Temmuz, 1993.
3. BAŞBAKANLIK KADIN VE SOSYAL HİZMETLER MÜSTEŞARLIĞI, Gecekonularda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü, Yayın No:75, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1993.
4. BAŞOL, Koray, Demografi "Genel ve Türkiye", D.E.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Yayın No:6, Mas Ambalaj Ofset Baskı, İzmir,1984.
5. BAYKAL, Fisun, Bir Ekonomik Coğrafya Araştırması:İşikkent-Pınarbaşı Sanayi Bölgesi, E.Ü. Coğrafya Bölümü, Yüksek Lisans Tezi,1984.
6. BEYRU, Rauf, Şehir Nüfusları, Gerçekler ve İstatistikler "izmir Şehri Üzerine Bir İnceleme", O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayın No: 12, Ankara, 1969.
7. C.H.P. SOMUT POLİTİKALAR ÇALIŞMA GRUBU ÖN RAPORU,Doğu Ve Güneydoğu Bölgesinden Göç, 75 Yılda Köylerden Şehirlere,Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı,İstanbul,1999.
8. D.İ.E. , Genel Nüfus Sayımları, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1997.
9. D.İ.E. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, İzmir, 1988.
10. ERDOĞAN, Nihat, Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No:62, İzmir,1991.
11. GÖKÇE, Birsen, Gecekondu Gençliği, H.Ü., Ankara, 1987.
12. GÖRMEZ,Kemal, Şehir ve İnsan, M.E.B. Yayınları: 2319, İstanbul, 1981.
13. GÜRİSOY, Melih, Göç Ve Kentsel Bütünleşme,A.Ü.Basımevi, Ankara, 1985.

14. İSPİR, Eyüp, Kentleşme, Metropolitan Alan ve Yönetimi, AİTİA, Ankara, 1982.
15. IŞIK, Şevket, Bornova Mevlana Mahallesi'nin (İzmir) Gelişim Süreci ve Sosyo-Ekonomik Yapısı, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları:111, İzmir,2000.
16. KARADAĞ, Arife, Kentsel Gelişim Süreci Çevresel Etkileri ve Sorunları ile İzmir, Titizler Grafik Baskı Hizmetleri, İzmir, 2000.
17. KARTAL,S.Kemal,Kentleşme Ve İnsan,TOAİE,Ankara,1978.
18. KARTAL, Kemal, Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, Yayın No:4, Ankara, 1982.
19. KELEŞ, Ruşen, Kentbilim İlkeleri, 1976.
20. KELEŞ, Ruşen,Yüz Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut, Gecekondu, Gerçek Yayınevi, Ankara,1983.
21. KELEŞ, Ruşen, Kentleşme ve Konut Politikası, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayın No: 540, Ankara, 1984.
22. KELEŞ, Ruşen, Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara, 1990.
23. KIRAY, Mübeccel, Örgütlenemeyen Kent İzmir'de İş Hayatının Yapısı Ve Yerleşme Düzeni,Ayyıldız Matbaası,Ankara, 1972.
24. KIRAY, Mübeccel,Toplumsal Değişme Ve Kentleşmede Düşük Gelirliler,Toplumbilimi Yazıları,G.Ü. Basımevi,Ankara, 1982.
25. KIRAY, Mübeccel, Gecekondu: Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Toprakdan Kopma Ve Kentle Bütünleşememe,Toplumbilimi Yazıları,G.Ü. Basımevi,Ankara, 1982.
26. KIRAY, Mübeccel, Metropolitan Kent Olgusu,Toplumbilimi Yazıları,G.Ü. Basımevi,Ankara, 1982.
27. KIRAY, Mübeccel, Modern Şehirlerin Gelişmesi Ve Türkiye'ye Has Bazı Eğilimler,Toplum Bilimi Yazıları,G.Ü. Basımevi,Ankara, 1982.
28. KOÇMAN, Asaf, İzmir'in Kentsel Gelişimi, Bunu Etkileyen Faktörler ve Bunlara İlişkin Sorunlar, D.E.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Bildiriler Kitabı,İzmir,1992

29. KONGAR,Emre,İzmir'de Kentsel Aile,Yapı,Akrabalarla Ve Bürokratik Örgütlerle İlişkiler Ve Zaman İçinde Bazı değişme Eğilimleri,Ayyıldız Matbaası,Ankara,1972.
30. KONGAR,Emre, Kentleşen Gecekondular ya da Gecekondulaşan Kentler Sorunu-Kentsel Bütünleşme, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayın No:4 Ankara,1982.
31. KÖYMEN, Oya, Cumhuriyet Döneminde Tarımsal Yapı Ve Tarım Politikaları, 75 Yılda Köylerden Şehirlere,Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı,İstanbul,1999.
32. KUBAT,Ruksan,İzmir'de Sanayinin Alansal Dağılımı,D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi,İzmir,1983.
33. MARTAL, Abdullah, Değişim Sürecinde İzmir'de Sanayileşme (19.Yy.), D.E.Ü. Yayınları, İzmir,1992.
34. MUTLUER,Mustafa,Kentleşme Sürecinde İzmir'de Toplu Konut Uygulamaları Ve Sorunlar,E.Ü.Yayınları-99,İzmir,2000.
35. OBAN, Raziye, İzmir Anakent İlçelerine Bağlı Kır Yerleşmelerinin Kır-Kent Bütünleşmesindeki Konumları ve Yapısal Analizi, Yüksek Lisans Tezi, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir,2000.
36. ORTAYLI, İlber, Türkiye İdari Tarihi, TODAİE, Ankara, 1979.
37. Önür, Nimet, Kentleşme Sürecinde Bireylerin Kitle İletişim Araçlarına Yönelim ve Aile Yapısının Etkisi (TV-Radyo-Gazete), E.Ü. Sosyoloji Bölümü Doktora Tezi, 1991.
38. ÖZEN, Sevinç, Gecekondu Ailelerinde Bireylerarası Etkileşim, E.Ü. Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Tezi, 1984.
39. ÖZEN, Sevinç, Kentleşme Sürecinde Ailede Kuşaklararası İlişkiler, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No:86, İzmir, 1996.
40. PEKER, Mümtaz, Bazı İç Göç Verileri, 75 Yılda Köylerden Şehirlere,Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı,İstanbul,1999.

41. SEVGİ, Cezmi, Kentleşme Sürecinde İzmir 'de Gecekondular, İzmir Konak Belediyesi Kültür Hizmetleri, Kuvvet Matbaacılık, İzmir, 1989.
42. SEVGİ, Cezmi, Sanayileşme Sürecinde Türkiye ve Sanayi Kuruluşlarının Alansal Dağılımı, Beta Basım-Yayın A.Ş., Yayın No:504, İstanbul, 1988.
43. SÖZER, A. Necdet, İzmir:Ege'nin Metropolü, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı-4, 1988.
44. ŞEN, Erkan, Türkiye'de Mevsimlik İşgücü Göçleri Üzerine Notlar, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:2, İzmir, 1984.
45. ŞEN, Erkan, Çamaltı Tuzlasında Çalışan Mevsimlik İşçilerin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Tuz Üretiminin Ana Çizgileri, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:3, İzmir, 1985.
46. ŞEN, Erkan, Eski Ankara/İçhisar Mahallesi'nde Fiziki Mekan ve Sosyo-ekonomik Yapıya İlişkin Değişimler (1967-1985), E.Ü. Edebiyat Fakültesi, İzmir, 1986.
47. ŞEN, Erkan, İzmir Kentinde İnşaat İşçiliği, Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:4, İzmir, 1988.
48. ŞENYAPILI, Tansı, Gecekondu Çevre İşçilerin Mekanı, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 1981.
49. TANOĞLU, Ahmet, Nüfus Ve Yerleşme, İstanbul, 1964.
50. TATLIDİL, Ercan, Kentleşme Ve Gecekondu, E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları:47, İzmir, 1989.
51. TATLIDİL, Ercan, Kent Sosyolojisi, Kuram Ve Kavramlar, E.Ü. Sosyoloji Dergisi, Sayı-3, İzmir, 1992.
52. TATLIDİL, Ercan, Göç Ve Kentleşmenin Sosyal Boyutu, E.Ü. Sosyoloji Dergisi, sayı:3, 1992.
53. TATLIDİL, Ercan, Türkiye'de Kentleşme İstihdamı ve Eğitim İlişkisi, Ege Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları, Sosyoloji Dergisi, Sayı:6, İzmir, 1998.
54. TEKELİ, İlhan, "Kalkınma Sürecinde Marjinal Kesim ve Türkiye Üzerine Bir Deneme", Türkiye'de Kentleşme Yazıları, Turhan Kitabevi, Ankara, 1974.

55. TEKELİ, İlhan, "Marjinal Kesimin Dinamiğinde Bir Başka Yön", Türkiye'de Kentleşme Yazıları, Turhan Kitabevi, Ankara, 1974.
56. TEKELİ, İlhan, Bağımlı Kentleşme, Mimarlar Odası Yayını-18, Ankara, 1977.
57. TEKELİ, İ., İLKİN, S., Tarımsal Teknolojide İlk Gelişmeler: İlk Makineleşme, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 1999.
58. TEKELİ, İlhan, Modernite Aşılırken Kent Planlaması, İmge Kitabevi, 2001.
59. UÇANLAR, C. Murat, İzmir İlinin Coğrafi Yapısı ve Tarih İçinde Kent Gelişiminin Çevre Sorunları Açısından İrdelenmesi, E.Ü. Çevre A.B.D., Yüksek Lisans Tezi, 1998.
60. YEŞİLBAŞ, Tuncay, Kentleşmenin Türk Toplumı Üzerinde Sosyo-Ekonomik Ve Siyasal Etkisi (İzmir Büyükşehir Örneği), D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1988
61. YEŞİLTUNA, D. Çiftçi, Kentleşme Sürecinde Bireylerin Siyasal Değer, Tutum ve Davranışlarına Aile Yapısının Etkisi, E.Ü. Sosyoloji Bölümü Doktora Tezi, 1994.

EK
(ANKET ÖRNEĞİ)

DEÜ - Buca Eğitim Fakültesi - Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü			
COĞRAFYA EĞİTİMİ ANABİLİM DALI			
Yüksek Lisans Tez Çalışması Anket Soruları			
anketörün adı-soyadı :		uygulama tarihi :	
kodlama a	veri derleme alanı		1
anket sıra numarası:			
1. ☐	deneğin ait olduğu katman: 1.işçi 2. Memur 3.serbest meslek 4.esnaf-ticaret 5.marjinal 6.emekli		
2. ☐	anketin uygulandığı ilçe: 1.Balçova 2.Güzelbahçe 3.Narlıdere 4.Gaziemir 5.Çiğli 6.Karşıyaka 7.Bornova 8.Konak 9.Buca		
3. ☐	cinsiyet: 1.kadın 2.erkek		
4. ☐	deneğin doğum yeri: İzmir Ana Kent : 99 yurt içi ili: il kodu: ilçesi: ilçe kodu: köy: ülke kodu: yurtdışı-ülke adı:		
6. ☐			
8. ☐	yaşı: 1. 20 den küçük 2. 21-25 3. 26-30 4. 31-35 5. 36-40 6. 41-45 7. 46-50 8. 51-55 9. 56-60 0. 61 ve üzeri		
9. ☐	medeni durumu: 1.evli 2.bekar 3.boşanmış 4.dul 5.belirsiz		
10. ☐	aynı çatı altında yaşayan anne, baba ve çocukların toplam sayısı:		
12. ☐	aile ile beraber yaşayan çocukların sayısı:		
14. ☐	anne, baba ve çocuklar dışında aile ile birlikte yaşayan var mı, kimler: 1.yok var, kaç kişi: kimler:		
15. ☐	deneğin bitirdiği en son eğitim kurumu ve okur_yazarlık durumu: 1.okur-yazar değil 2.okur-yazar 3.ilkokul 4.ortaokul 5.düz lise 6.meslek lisesi 7.yüksekokul 8.üniversite 9.lisansüstü : 0.belirsiz:		
16. ☐	eşinizin bitirdiği en son eğitim kurumu ve okur_yazarlık durumu: 1.okur-yazar değil 2.okur-yazar 3.ilkokul 4.ortaokul 5.düz lise 6.meslek lisesi 7.yüksekokul 8.üniversite 9.lisansüstü : 0.belirsiz:		
17. ☐	eşiniz hangi meslek grubunda: 1.işçi 2. Memur 3.serbest meslek 4.esnaf-ticaret 5.marjinal 6.emekli 7.evhanımı 8.eşi vefat etmiş 9.başkaca:		

kodlama alanı	veri derleme alanı	2															
18. ☐	ailede çalışarak kaç kişi parasal katkıda bulunuyor:																
19. ☐	ailede çalışanların kaç sosyal güvence altında:																
20. ☐	bu çalışanların bağlı oldukları sosyal güvenlik kurumlarına göre sayıları:																
21. ☐	sosyal sigortalar kurumu : kişi																
22. ☐	emekli sandığı : kişi																
23. ☐	bağkur : kişi																
24. ☐	özel teşebbüs : kişi																
25. ☐	hiçbir güvencesi yok : kişi																
26. ☐	denek hangi sosyal güvenlik kurumuna bağlı :																
27. ☐	1.ssk 2.emekli sandığı 3.bağkur																
28. ☐	4.özel sigorta 5.hiçbirine bağlı değil																
29. ☐	kaç yıldan beri sosyal güvenlik kurumuna bağlı olarak çalışıyorsunuz:																
30. ☐	ailede çalışanların ortalama aylık kazancı kaç T.L.:																
31. ☐	denek : 1.100 milyondan az 2.101-150 3.151-200																
32. ☐	eşi : 4.201-250 5.251-300 6.301-350																
33. ☐	çocuklar : 6.351-400 7.401-450 8.451-500																
34. ☐	akrabalar : 9.501 ve üzeri																
35. ☐	İzmir'e hangi yılda kesin göç ettiniz veya görev nedeniyle geldiniz:																
36. ☐	İzmir'e kesin göç öncesi çalışmak üzere üst üste kaç kez geldiniz:																
37. ☐	İzmir'e sizin gibi kesin göçmüş yaklaşık kaç akrabanız var :																
38. ☐	geldiğiniz yerde hangi işi yapıyordunuz:																
39. ☐	1.işçi 2.memur 3.serbest 4.ticaret 5.marjinal 6.emekli 7.tarım-hayvancılık																
40. ☐	8.öğrenc 9.işsiz 0.başkaca:																
41. ☐	doğduğunuz yere hangi sıklıkta gidiyorsunuz:																
42. ☐	1.yılda bir defa 2.yılda iki defa 3.yılda üç defa																
43. ☐	4.iki-üç yılda bir 5.dört-beş yılda bir 6.hiç gitmiyorum																
44. ☐	doğduğunuz yere kaç yıldan beri gitmiyorsunuz:																
45. ☐	şu anda İzmir'de hangi ilçe sınırları içerisinde oturuyorsunuz:																
46. ☐	1.Balçova 2.Güzelbahçe 3.Narlıdere																
47. ☐	4.Gaziemir 5.Çiğli 6.Karşıyaka																
48. ☐	7.Bornova 8.Konak 9.Buca																
49. ☐	yaşadığınız evin mülkiyet durumu nedir:																
50. ☐	<table border="1"> <thead> <tr> <th>mesken türü</th><th>evsahibi</th><th>kiracı</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>planlı-mesken</td><td>1</td><td>2</td></tr> <tr> <td>gecekondu</td><td>1</td><td>2</td></tr> <tr> <td>lojman 3</td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>başkaca 4</td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>	mesken türü	evsahibi	kiracı	planlı-mesken	1	2	gecekondu	1	2	lojman 3			başkaca 4			
mesken türü	evsahibi	kiracı															
planlı-mesken	1	2															
gecekondu	1	2															
lojman 3																	
başkaca 4																	

kodlama		veri derleme alanı	3
51.	☐	oturduğunuz bu konuta hangi yılda sahip oldunuz:	
53.	☐	mülkiyetinizde başkaca konut var mı, kaç tane:	
54.	☐	yazlık eviniz var mı, nerede:	
56.	☐	hangi il sınırları dahilinde: il kodu:	
58.	☐	yazlık meskeninize hangi yılda sahip oldunuz:	
60.	☐	özel otonuz var mı, hangi yılda sahip oldunuz:	
62.	☐	kaç yıldır bu işte çalışıyorsunuz:	
64.	☐	geçiminiz için ek bir iş yapıyor musunuz:	
65.	☐	1.hayır evet,nasıl bir iş:	
65.	☐	son bir yıl içersinde ailenizle birlikte yıllık tatile çıktınız mı :	
67.	☐	0.hayır yanıtınız evet ise nereye:	
67.	☐	çalışmak amacıyla yurtdışında bulundunuz mu:	
69.	☐	00.hayır evet,hangi ülke/lerde :	
69.	☐	doğduğunuz yerdeki gelenekler aile içersinde sürdürülüyor mu:	
70.	☐	0.hayır 1.evet kısmen 2.evet,tümüyle 3.evet,nişan,düğün,sünnet,bayramlarda	
70.	☐	İzmir kenti size istediğiniz düzeyde yaşam olanağı veriyor mu:	
71.	☐	0.hayır 1.evet kısmen 2.evet,tümüyle 3.evet,bazı konularda	
71.	☐	aşağıda yazılı sivil toplum örgütlerinden hangisine üyesiniz:	
72.	☐	0.hiçbirine 1.sendika 2.dernek 3.vakıf 4.siyasi parti 5.meslek odası 6.başkaca:	
72.	☐	aşağıdak iletişim araçlarından hangileri evinizde var:	
73.	☐	1.telefon 2.cep telefonu 3.kablolu TV 4.internet 5.çanak anten	
73.	☐	aşağıda yazılı ana besin maddelerinin evinizde hangi oranda tüketiliyor:	
74.	☐		
75.	☐		
76.	☐		
77.	☐		
78.	☐		
79.	☐		
80.	☐		

	hiç	yetersiz	kısmen	yeterli
süt	0	1	2	3
yumurta	0	1	2	3
et	0	1	2	3
balık	0	1	2	3
sebze	0	1	2	3
meyve	0	1	2	3
bakliyat	0	1	2	3
ekmek	0	1	2	3

kodlama	veri derleme alanı					4	
	aşağıda yazılı olanları hangi sıklıkta okursunuz:						
		hiç	çok az	oldukça	çok fazla		
81.	☐	gazete	0	1	2	3	
82.	☐	magazin-dergi	0	1	2	3	
83.	☐	roman-öykü	0	1	2	3	
84.	☐	araştırma-inceleme	0	1	2	3	
85.	☐	felsefe-psikoloji	0	1	2	3	
86.	☐	bilimsel dergi	0	1	2	3	
87.	☐	mesleki yayınlar	0	1	2	3	
88.	☐	başkaca:	0	1	2	3	
89.	☐	sağlık hizmetleri almak için en sık gittiğiniz kurumlar hangileri:					
		1.Ege Üniversitesi Tıp Fakultesi 5.Askeri hastahaneler					
		2.Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakülte 6.Özel Sağlık Hastahaneleri					
		3.Bozyaka SSK Hastahanesi 7.Özel Sağlık Dispanserleri					
		4.Buca SSK Hastahanesi 8.Sağlık Ocakları					
		9.başkaca:					
	aşağıda yazılı olanları hangi sıklıkta yaparsınız:						
		hiç	bazen	genellikle	her zaman	yanıtsız	
90.	☐	sinemaya gitmek	0	1	2	3	4
91.	☐	tiyatroya gitmek	0	1	2	3	4
92.	☐	opera-baleye gitme	0	1	2	3	4
93.	☐	sergilere gitmek	0	1	2	3	4
94.	☐	kahveye gitmek	0	1	2	3	4
95.	☐	spor yapmak	0	1	2	3	4
96.	☐	camiiye gitmek	0	1	2	3	4
97.	☐	pazara gitmek	0	1	2	3	4
98.	☐	maça gitmek	0	1	2	3	4
99.	☐	İzmir'de yaşamaktan memnun musunuz: 1.hayır 2.evet					